

Kevser Suresi

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir

alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.

Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır.

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Üstad Muhsin Kıraatî

Zikir ve Dualarıyla
NAMAZIN GERÇEĞİ

Çeviri:

Cafer BENDİDERYA

KEV SER

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Kevser Yayınları: 66

Kitabın Orijinal Adı: Tefsir-i Nemaz

Yazarı: Üstad Muhsin Kırâtî

Tercüme: Cafer Bendiderya

Son Okur: Abbas Akyüz

Dizgi ve Mizanpaj: Kevser

Kapak: Ramazan Erkut

Baskı: Step Ajans

Basım Tarihi: 1. Baskı: Mart 2004

2. Baskı: Eylül 2011

ISBN: 978-975-6640-33-3

İsteme Adresi:

Kevser Yayınları

Sofular Mah. Simitçi Şakir Sok. No: 14 / 1

Fatih – İSTANBUL

Tel: 0212 – 534 35 28 Faks: 0212 – 631 36 01

www.kevseryayincilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz 11

İBADET VE UBUDİYET / 13

İbadet Nedir? 13

Fıtrat ve İbadet.....13

Tapınmanın Kaynağı 15

Tapınmanın Derinliği 17

İbadete Karşı İlgisizlik.....17

İbadetin Yörüngesi, Allah'ın Rızasıdır 18

İbadet Sevgisi..... 19

İbadette Orta Hâlli Olmak 19

İbadette Müdüriyet.....21

İbadet, Sürekli Açık Bir Eczanedir.....22

İbadet, Huzur Kaynağıdır.....22

İbadet ve Sonuçları.....24

İman ve İbadetin Karşılıklı Etkisi 24

Kur'ân'da İbadetin Felsefesi 24

İmam Ali'nin (a.s) Buyruklarında Namaz 26

Kulluk ve Ubudiyetin Etki ve Bereketleri.....	27
1- Gurur ve Övünç Kaynağı.....	27
2- Güç ve Kudret Kaynağı.....	27
3- İzzet Duygusu	28
4- Terbiye Edici Bir Etken	30
5- Ruhları Çağırarak!.....	31
6- Varlık Üzerinde Egemenlik Kurmak.....	32
Namazın Anlam ve Önemi	36
Namaz ve Kur'ân.....	39
Namaz ve Kıyas	40
İbadet ve Velâyet	40
Namaz ve Önderlik.....	42
İbadetin Aşamaları.....	43
İbadetin Siması	45
Sıkıntıları Gideren Namazlar	47
Cafer-i Tayyar Namazı.....	47
Namazın Kutsiyeti	48
Namazın Kapsamlılığı.....	48

NİYET / 55

Halis Niyet	55
Allah'a Yaklaşma Amacı.....	57
Kurb Dereceleri	58

Allah'ı, Allah İçin Çağırılım	59
Kurb Makamına Ulaşmanın Yolu	61
Bir Hâtıra	62
Nitelik mi, Nicelik mi?	62
Bir Hâtıra	63
Bir Başka Hâtıra	64
Niyet İşe Değer Kazandırır	64
İki Hâtıra	65
Hâtıra	67
Temiz Niyetin Etki ve Bereketleri	68
Niyetin Amelden Üstünlüğü	72
Niyetin Dereceleri	72
Cezaî Konularda Niyetin Rolü	73
Marifet, Kurbet Kastı İçin Ön Hazırlıktır	74
Kötü Niyetin Etkileri	75

İFTİTAH TEKBİRİ / 79

Allah-u Ekber	79
Diğer Namazlarda Tekbir	81
Namazda Nasıl Tekbir Getirelim?	81
Tekbirin Anlamı	81
İslâm Kültüründe Tekbir	82

FATİHA SURESİ / 87

Fatiha Suresi'nin Eğitici Dersleri.....	88
Bismillahirrahmanirrahim	89
Bismillah	92
"Allah" Kelimesi.....	93
"el-Hamdu Lillahi Rabbi'l-Âlemîn"	94
"Rabbi'l-Âlemîn"	95
"er-Rahmani'r-Rahîm"	98
"Malik-i Yevmi'd-Dîn"	99
"Din" Terimi.....	100
İyyake Na'budu ve İyyake Nestaîn"	101
"İhdine's-Sirate'l-Mustakîm"	105
Doğru Yol Hangisidir?	106
"Sıraatellezîne En'amte Alehyim Ğayri'l-Mağzûbi Aleyhim ve'lezzallîn"	111
Gazap Uğramışlar ve Sapmışlar Kimlerdir?	111

İHLÂS SURESİ / 115

İhlâs Suresi'nin Önemi	115
"Kul Huvellahu Ehad"	116
"Allahu's-Samed"	118
"Lem Yelid ve Lem Yüled"	119
"Ve Lem Yekun Lehu Kufeven Ehad"	120

RÜKÛ VE SECDE / 125

Rükû.....	125
Rükûnun Etkileri.....	126
Rükû Adâbı.....	127
Allah Velilerinin Rükûsu.....	127
Secde.....	128
Secdenin Tarihi.....	128
Secdenin Önemi.....	129
Secdenin Hikmetleri.....	132
Secde Adabı.....	133
Kerbelâ Toprağı.....	134
Şükür Secdesi.....	135
Allah Velilerinin Secdeleri.....	136
Birkaç Nükte.....	137

TESBİH ZİKİRİ / 139

Subhanellah.....	139
Tesbihin Makamı.....	139
Tesbihin Mükâfâtı.....	142
Amelî Tesbih.....	142
Tesbihin Tekrarı.....	143
Atalarımızın Kültüründe Allah'ı Anmak.....	143
Varlıkların Tesbihi.....	144

KUNUT / 149

Namazların Kunutu.....	150
Masum Kişilerin Kunutu	151

TEŞEHHÜD VE SELÂM / 153

Teşehhüd	153
Tevhid Sloganı	153
Halis Tevhid.....	156
Risalete Tanıklık	156
Salâvat.....	158
Salâvat Nasıl Getirilmelidir?	160
Selâm.....	161
Selâmın Siması.....	163

ÖNSÖZ

Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Salât ve selâm efendimiz Muhammed'e ve onun tertemiz Ehlibeyti'ne ve Allah'ın lâneti onların tüm düşmanlarına olsun.

Hicrî-şemsî bin üç yüz yetmiş dört (M. 1996) yılının başlangıcında İmam Rıza'nın (a.s) mübarek türbesinin yanında bulunup yeni yılın girmesiyle notlarını önceden aldığım bu kitabı yazmaya başladığım için mutlu ve bahtiyarım.

İslâm İnkılâbı'ndan sonra okullarda, üniversitelerde, kışlalarda ve diğer umumî yerlerde namaz ikame edilmesi doğrultusundaki çalışmalar yapılırken, ben de namazla ilgili olarak telif ettiğim "Pertuvî ez-Esrar-i Namaz",¹ "Hemrah ba-Namaz" ve "Yeksed-o Çehardeh Nukte Der Bare-i Namaz"² isimli üç kitaptan sonra namazda Allah Tealâ'ya söylediğimiz sözleri daha iyi anlayabilmek ve bilinçli bir ibadet yapabilmek için tekbir, Fatiha, sure, rükû, secde, teşehhüt ve selâmda söylenen zikir ve duaların tefsiri konusunda küçük bir kitap yazmaya karar verdim.³

1- Bu kitap, "Namazın Hikmeti" adıyla yayınevimiz tarafından basılmıştır.

2- Bu kitap, "Namazda 114 Hikmet" adıyla yayınevimiz tarafından basılmıştır.

3- Ayrıca yayınevimiz tarafından değerli yazarın kaleminden yetişme çağındakiler için "En İyi Dost Namaz" adıyla bir eser yayınlanmıştır..

Asıl konuya girmeden önce, yaşantımızda ibadetin yüce yerini daha iyi anlayabilmek için namaz ve bütün ibadî tekliflerin ruhu olan "ibadet ve ubudiyet" konusuna kısaca değineceğiz.

İBADET VE UBUDİYET

İbadet Nedir?

İbadet, yaratılışımızın gayesidir. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

"Biz cinleri ve insanları ancak ibadet etmeleri için yarattık."¹

Kendimizin veya toplumun ihtiyaçlarını gidermeye yönelik yapılan çalışma, gelir elde etme, ilim tahsili, evlilik ve halka hizmet etmek gibi işlerin hepsi, Allah rızası için olursa, ibadettir.

Bir şeyi ibadet yapan etken, onun mukaddes bir amaçla yapılması ve Kur'ân-ı Kerim'in tabiriyle "ilâhî renge"² bürünmesidir.

Fıtrat ve İbadet

Birtakım işlerimiz alışkanlıktan, bazıları da fıtrattan kaynaklanır; alışkanlık üzere yapılan işler; spor yapmak gibi değerli olabileceği gibi, sigara içmek gibi değersiz de olabilir. Ancak fıtrî olan bir iş, yani her insanın tabiatında bırakılan tertemiz fıtrattan kaynaklanan şey, kuşkusuz değerli olur.

Fıtratın alışkanlıktan ayrıcalığı, onda zaman ve mekânın, cins ve ırkın, yaş ve bağış etkisiz olması ve her insanın insan olması

1- Zâriyât, 56

2- Bakara, 138

hasebiyle ona sahip olmasıdır. Örneğin belli bir zaman ve soya has olmayan evlât sevgisi gibi, her insan doğal olarak kendi çocuğunu sever.¹ Fakat elbise modeli veya yemek çeşidi bir alışkanlık olup zaman ve mekâna göre değişebilir. Bir bölgede yaygın olan bir şey başka bir bölge de yaygın olmayabilir.

İbadet ve tapınma duygusu da fitrî şeylerden biridir; dolayısıyla insan oğlunun en eski, en güzel ve en sağlam yapılarını mabetler, camiler, puthaneler ve ateşkedeler oluşturmaktadır.

Elbette tapınma biçimleri arasında bir çok farklılıklar söz konusudur. Taş, ağaç ve putlardan tutun yüce Allah'a varınca kadar mabut yönünden farklılık olduğu gibi dansetmek ve tepinmekten tutun Allah'ın velilerinin en derin ve en zarif münacatlarına varıncaya kadar değişik ibadet şekilleri söz konusudur.

Peygamberlerin hedefi de insanda tapınma ruhu oluşturmak, hatta mabut ve ibadet şekli hususunda ıslahat ve düzeltmeler yapmaktır.

Kilise, manastır, Hinduların mabetleri ve camilerin binaları için yapılan büyük masraflar, bayrak, vatan ve millî kahra-

---

1- **Soru:** Çocuk sevgisi, fitrî bir duyguysa, neden bazı dönemlerde örneğin cahiliye döneminde insanlar çocuklarını diri diri gömüyorlardı?

Cevap: Çeşitli fitrî duygular vardır; çocuk sevgisi fitrî bir duygu olduğu gibi insanın kendi haysiyetini koruması da fitrîdir. Cahiliye Arab'ı, kız çocuğunu kendisi için bir ayıp ve kusur biliyordu. Çünkü kızlar savaşta esir düşüyorlardı; üretim ve maddî gelir güçleri yoktu. İşte bu yüzden haysiyetlerini korumak için kızlarından vazgeçiyorlardı. Sözü uzatmaya hiç gerek yok; mal ve can sevgisi her ikisi de fitrîdir; fakat bazıları canlarını mala feda ederken diğer bazıları da mallarını canlarına feda ederler. Dolayısıyla, haysiyeti koruma amacıyla insanın kızını feda etmesi, çocuk sevgisinin fitrî oluşuyla çelişmez.

manların kutsal biliniŝi, ŝahıslara, hatta nesnelere yönelik övgüler, bütün bunlar insan varlığındaki tapınma ruhunun göstergeleridir.

Allah'a tapmayanlar da mal ve makam, eŝ ve evlat, diploma ve mektep, tarikat ve gelenek gibi şeylerden birisine tapınmaktalar. Bu yolda canlarını vermeye ve tüm varlıklarını edindikleri mabutlara feda etmeye hazır olurlar. İnsanın kendisi farkında olmasa bile tapınma çok derin fitrî bir duygudur. Mevlâna'nın dediği gibi:

"Hem çu meyl-i kûdekan ba-maderan
Sırrı meyl-i hud nedaned der-lebân."

(Çocukların annelerine eğilimleri gibi, / Kendi dudaklarındaki bu eğilimin sırrını bilmezler.)

Hikmet sahibi Allah insana verdiği her içgüdüyü ve eğilimi doyuracak ve onu karşılayacak bir vesile yaratmıştır. Susamak varsa, onu giderecek su da var edilmiş; acıkmak varsa, insanı doyuracak yemek de yaratılmış. Cinsel güdü verilmişse onu yatıştırarak eŝ de yaratılmış; koklama duyusu verilmişse koklanacak şeyler de yaratılmıştır.

İnsanın derin duygularından biri sonsuzluğa eğilim, kemale yönelme ve bekâyı istemesidir; Allah Tealâ'yla bağlantı kurmak ve O'na tapınmak bu fitrî eğilimleri temin eden şeydir. Namaz ve ibadet sayesinde insan, kemalatın kaynağıyla bağlantı kurar, gerçek mahbubuyla ünsiyet bulur, eŝsiz güce sığırır.

Tapınmanın Kaynağı

Allah Tealâ'yı sonsuz kemalat ve sıfatlarıyla tanıyıp da karşısında huzu ve huşuyla eğilmeyen ve teslim olmayan var mı? Kur'ân-ı Kerim kıssalar ve tarihî olaylar naklederek O'nun sahip olduğu güç ve azameti bize açıklamaktadır.

Örneğin Kur'ân-ı Kerim'de şunlar anlatılır: Allah, Meryem'e kocası olmaksızın çocuk verdi. Nil nehrini Musa için yarıp Firavun'u suda boğdu. Peygamberlerini silahsız bir hâlde dönemlerinin süper güçlerine galip kıldı ve tağutların burnunu toprağa sürdü.

Sizi topraktan yaratan O'dur, ölümünüz, hayatınız, onurunuz ve zilletiniz O'nun elindedir.

Zaafını, bilgisizliğini, güçsüzlüğünü, tahmin edilebilen ve edilemeyen tehlike ve hadiseleri görüp de kendisini onlardan kurtaracak bir güce ihtiyaç duymayan ve O'nun karşısında huşuyla eğilmeyen var mı?

Kur'ân-ı Kerim, ayetlerinde insana zaafını hatırlatarak şöyle diyor: Sen dünyaya gelince hiçbir şey bilmiyordun, hiçbir şeyden haberin yoktu; tüm varlığın zaafı doluydu; nitekim güç ve kudret kazandıktan sonra da yine zaafa doğru gidiyorsun.

Sen her an tehlikelerle karşı karşıyasın.

Yer küresinin hareketi yavaşlayacak olsa, gece veya gündüz sabit kalacak olsalar, onun hareketini kim hızlandırabilir ve bu durumu kim değiştirebilir?

Suyunuz çekilirse size kim bir akarsu su getirebilir?¹

Eğer dileseydik içecek suyunuzu tuzlu yapardık.²

Dileseydik, ağaçları kuru bir çöp yapardık.³

Dileseydik yeri titretilir ve hareketli kılardık.⁴

Kur'ân-ı Kerim insanı gaflet uykusundan uyandırmak, gururu-

1- Mülk, 30

2- Vakıa, 70

3- Vakıa, 65

4- Sebe, 9

nu kırmak ve yaratıcıya ibadet etmeye ve karşısında titremeye yönlendirmek için bu ve benzeri onlarca örnek zikretmektedir.

Tapınmanın Derinliği

Tapınmak, "basit bir huzu şekli" olarak bilirse de derinliği olan bir eylemdir.

Tapınmak insanın ruhundan kaynaklanır, bilincinden kaynaklanır; ilgi ve kutsiyetinden, övgü ve raz-u niyazından kaynaklanır; iltica ve yardım dileyişinden ve mabudun kemalatına olan aşkından kaynaklanır.

Evet, tapınmak görünüşte basit bir ameldir; fakat yukarıdaki hususlar olmadıkça kesinlikle tapınmaz insan. Tapınmak yani maddiyata sırt çevirerek ruhu uçurmak, gözle görülen ve kulakla duyulan şeylerin ötesine geçmektir. Tapınmak, insanların yaratana karşı bazen övgü ve senayla, bazen tesbih ve takdisle, bazı zamanlar şükür ve teslimiyetini dile getirmekle Rabbine karşı edebini ortaya koyduğu aşkını temin eden bir duygudur.

İbadete Karşı İlgisizlik

Hz. Ali (a.s) buyuruyor ki:

"Ey insan! Ömründen bu kadar geçtiği hâlde (bu kadar kabiliyet, yetenek, imkânât, akıl, ilim ve vahiyden yararlanmana rağmen) tıpkı hayvan gibi bir otlağa kurulup uyuyorsansa, yazıklar olsun sana!"¹

Evet, medeniyet, teknoloji, yeni araç ve gereçlerin icadı ve ilerleyişi yaşamı kolaylaştırmış, refah ve rahatlık getirmiştir; fakat acaba insanın kemali bu maddî refaha mı bağlıdır?

Eğer öyleyse, bu durumda yemek-içmek, giymek ve şehveti tat-

1- Nehcü'l-Belâğa, Mektup: 45

min etmek hususunda hayvanlar insandan daha ileridedirler!

Yemek hususunda hayvanlar daha iyi, daha fazla ve daha rahatlırlar; pişirme ve hazırlama gibi bir dertleri yok onların!

Elbise konusunda, dikmek, yıkamak ve ütü derdi diye bir dertleri yoktur!

Şehvet alanında, hiçbir problemle karşılaşmadan kendilerini tatmin etmekte.

Ev hususunda, nice kuşlar ve haşereler vardır ki, yuva yapmaktaki teknikleri insanı hayrete düşürmektedir.

Esasen, acaba teknolojinin bu ilerleyişi insanlığın ilerlemesini sağlamış mıdır?

Acaba bu rahatlık, huzur da getirmiş midir?

Her halükârda, insanın elini masum ve adil önderlerin eline vermediğimiz takdirde insanlığa zulmetmiş olacağımız gibi insanın kalbi de Allah'a düşümlenmezse insanlık makamına hakaret edilmiş olur.

İbadetin Yörüngesi, Allah'ın Rızasıdır

Gökyüzündeki kürelerin ve farklı hareketleriyle yerin sabit bir yörüngesi olduğu gibi, zaman ve mekân şartları, kişisel ve toplumsal şartlar hareket şeklini belirlese bile ibadetlerin de farklı şekilleriyle sabit bir yörüngesi vardır ve o da Allah'ın rızasıdır.

Örneğin yolculuk, namazın iki rekât kılınmasına neden olur, hastalık namazın şeklini değiştirir; fakat iki rekât veya seferî kılınan namaz da tam namaz gibi namazdır ve Allah'ın zikri, O'nun rızası ve emrini yerine getirmek doğrultusundadır. **"Beni anmak için namazı kıl."**¹

1- Tâhâ, 14

İbadet Sevgisi

İbadet, ruhun gıdasıdır; yemekler arasında en iyi olanı bedence hazmedilenidir; ibadetlerin en iyisi ise ruha cezp olanıdır; yani neşat ve kalp huzuruyla yerine getirilenidir. Çok yemek bir işe yaramaz, önemli olan yararlı şeyler yemektir.

Resul-i Ekrem (s.a.a) Cabir b. Abdullah-i Ensarî'ye şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın dini sapasağlam ayaktadır; o hâlde ona karşı uyumlu davran (ve ruhen hazır olmadığı bir zamanda kendini ibadete zorlama); aksi durumda ibadetten nefret edersin."¹

Resulullah'tan (s.a.a) nakledilen başka bir hadiste ise şöyle geçer:

"Ne mutlu ibadete aşık olup onu bir sevgili gibi kucaklayana!"²

İbadette Orta Hâlli Olmak

İnsan ibadette orta hâlli olduğu durumda ancak ibadet ve tapınma ruhu canlılığını korur; dolayısıyla hadis kitaplarında "el-İktisâd fi'l-İbade" (İbadette Aşırıya Gitmemek) başlığı altında rivayetler nakledilmiştir.³

İnsan ancak uzuvları arasında uyum olursa sağlıklı olur, bir uzvu normalinden daha büyük veya küçük olursa, kusurlu sayılır. Manevî konularda da insan, değerleri birbiriyle tamamen uyum içerisinde özümsemelidir. Peygamber efendimize, ümmetinden bir grubunun ibadet için eşlerini ve

---

1- Biharu'l-Envar, c. 71, s. 212

2- Biharu'l-Envar, c. 71, s. 212

3- Usul-i Kâfi, c.2, s. 86

evlatlarını terk edip mescide geldiklerini haber verdiler. Bunun üzerine efendimiz, "Bu benim gidişatım değil; ben evimde ve eşimle birlikteyim. Kim bunun aksine davranırsa benden değildir." diye buyurdu.¹

İmam Cafer Sadık (a.s), komşusu Hıristiyanlıktan dönüp Müslüman olan birinin öyküsünü anlatıyor. Bu adam daha yeni Müslüman olan komşusunu seher vakti uyandırarak mescide götürür ve ona, "sabah ezanına kadar gece namazı kıl", der. "Sabah olunca, sabah namazını kıl ve sonra da güneş çıkıncaya kadar dua et", der. Sonra da öğleye kadar Kur'ân okumasını tembihler ve böylece yeni Müslüman olan bu adamın bütün gününü namaz, Kur'ân ve dua ile doldurur.

Hıristiyan adam eve dönünce Müslümanlığı terk eder ve bir daha da camiye adımını atmaz.² Evet, ibadette böyle aşırıılık insanları kaçırır.

Üstad Şehid Murtaza Mutahharî şöyle nakleder; Amr-ı As'ın iki oğlu vardı; biri İmam Ali (a.s), diğeri ise Muaviye taraftarı oldu. Bir gün Peygamber efendimiz Amr-ı As'ın iyi oğluna (Abdullah), "Senin geceleri ibadet ve gündüzleri de oruçla geçirdiğini duydum." buyurdu. Amr'ın oğlu, "evet, ya Resulullah", dedi. Bunun üzerine efendimiz, "Ben bunu kabul etmiyorum." buyurdu.³

Hadislerde, "kalplerin yöneliş ve kaçışları vardır."⁴ diye okumaktayız. Kalpler yöneldiğinde ondan yararlanın; hazırlıklı olmadığında ise ona baskı yapmayın; aksi durumda farkında olmadan olumsuz bir tepki gösterir.

1- Usul-i Kâfi, c.5, s. 496

2- Seyr-i Der Sire-i Nebevî, s. 213

3- Taharet-i Ruh, s. 122

4- Biharu'l-Envar, c.87, s.357

Dinimiz şöyle tavsiyede bulunmaktadır: Vakitlerinizi dörde bölün ve bir bölümünü dinlenmek ve eğlenmek için ayırın; eğer böyle yapacak olursanız diğer işler için de coşkulu olursunuz.¹

Kur'ân-ı Kerim, dinlenme ve tatil günlerinde balık tutmaya ve çalışmaya giden Yahudileri mütecaviz diye nitelendirmektedir:

"Cumartesi gününü çiğneyenleri (ve hırsla çalışanları), elbette bilmişizdir."²

Her halükârda ibadette coşku ve morali korumak ortayı bulmakla elde edilecek bir durumdur.

İbadette Müdüriyet

Müdüriyet sadece toplumsal, iktisadî ve siyasî konularda değildir; ibadî konularda da müdüriyete gerek vardır.

Müdüriyette vazgeçilmez ilkeler söz konusudur: Plân, proje; yetenekli kişilerin seçimi, disiplin ve gözetim, teşvik, kontrol ve benzeri şeyler. İbadette de, gelişme sağlama amacıyla bu ilkelerin gözetilmesi gerekir.

Namazın belli bir projesi var; tekbirle başlar, selâmla da biter. Rekât, rükû ve secdelerin sayısı bellidir. Özel vakitleri tayin edilmiştir ve kibleye doğru yapılması gerekir.

Fakat, sadece plan yeterli değildir, bunun icrası için de bütün şartlara sahip olan cemaat imamı seçilmelidir. İnsanların adabına uygun, ahlâkî kurallar gözetilerek temizliğe önem verilerek namaz ve camiye teşvik edilmeleri gerekir. Cemaat saflarında disiplin, uyumluluk ve cemaat imamına uymaya dikkat edilmelidir; kısacası namazın güzel bir şekilde kılınması için tam anlamıyla bir müdüriyete gerek vardır.

1- Biharu'l-Envar, c. 14, s. 41

2- Bakara, 65

İbadet, Sürekli Açık Bir Eczanedir

Herkes her an ve bütün şartlar altında, daha önce vakit almaksızın, hiçbir vasıtaya gerek duymaksızın Allah Tealâ'yla bağlantı kurabilir. Her ne kadar seher vakitleri, cuma gününün ikinci vakitleri, cuma namazının hutbelerinden sonra, yağmur yağınca veya kadir gecesi gibi belli vakitlerde dua ve ibadetin bambaşka bir yeri olsa da, ancak dua ve yakarış bu günlerle sınırlı değildir.

İbadet, her durumda gaflet, unutkanlık ve isyanın ilâcıdır:

"Beni anmak için namaz kıl."¹

İbadet huzur ve güvence kaynağı, ıstırap ve endişeyi giderme mabaidir:

"Haberiniz olsun, ancak Allah'ın zikriyle kalpler mutmain olur."²

İbadet, Huzur Kaynağıdır

Elbette zorba günahkârları, büyük sermaye sahiplerini, bilim, sanat ve teknoloji sahiplerini tanırırsınız, fakat bunlar arasında huzurlu olan bir kişiyi tanıyor musunuz?

Acaba günümüzün batı toplumu ruhen huzur içinde midir?

Acaba güç, kudret, servet ve sanayi günümüz insanı için barış, kardeşlik, güven ve huzur getirebilmiş midir?

Oysa Allah'a ibadet ve itaat, Allah'ın velileri üzerinde öyle bir etki bırakmıştır ki onlar hiçbir şartta ıstıraba düşmezler. Burada İmam-ı Ümmet'ten iki hatıra anlatayım:

Şah'ın İran'dan kaçmasının peşinden, halâ zavallı hizmetçisi Şapur Bahtiyar hükümet sürerken, İmam Humeyni

---

1- Tâhâ, 14

2- Ra'd, 8

on beş yıl sonra ülkesine dönmeye karar verdi. Haberciler uçakta ona, "Şimdi ne hissediyorsunuz?" diye sorduklarında, "Hiçbir şey!" cevabını verdi!

O zaman kendisine aşık olan milyonlarca İranlı İmam Humeynî'nin canından dolayı endişelenirken o yüce kişi sakin bir vaziyette uçakta gece namazı kılıyor ve Allah'ı zikrediyordu. Bu sükunet ve güvence ise sadece Allah'ı anmasından kaynaklanıyordu.

Rahmetli İmam Humeyni'nin oğlu Ahmet'ten duyduğum diğer bir hatıra da şöyledir:

İran Şahı İran'dan kaçınca dünyanın dört bir yanından onlarca haber ajansı ve fotoğrafçı İmam Humeynî'nin sesini dünyaya duyurmak için Paris'te onun evinde toplandılar. İmam Humeynî bir sandalyenin üzerinde biraz oturup birkaç kelime konuştuğundan sonra bana dönerek, "Ahmed! Öğle vakti girdi mi?" diye sordu. Ben, "Evet" cevabını verince, İmam derhal konuşmasını keserek namazı ilk vaktinde kılmak için yerinden kalktı. Herkes, "Ne oldu?" diye merak ediyordu. Ben, "İmam, namazını ilk vaktinde kılıyor." dedim.

İmam Humeynî Paris'te yaptığı bu hareketini önderi İmam Rıza'dan (a.s) öğrenmişti. Tarih kitaplarında kaydedildiğine göre, isimleri Kur'ân-ı Kerim'de geçen Sabiîler'in önderi gururlu ve mutaassıp bir bilgindi. İmam Rıza'yla (a.s) tartıştığında İmam onun düşüncelerini öyle bir alt üst etti ki, "Şimdi kalbim yumuşadı; sizin mantığınızı kabul ediyorum." dedi. Tam o sırada ezan sesi yükseldi; İmam Rıza (a.s) namaz kılmak üzere toplantıyı terk etti. İmam'ın arkadaşları, her ne kadar, toplantıyı biraz daha sürdürecektense o ve tüm izleyicilerinin Müslüman olacaklarını söyledilerse de, İmam (a.s) "Namazı vaktinde kılmak, tartışmaktan daha iyidir; eğer onun liyakati varsa namazdan sonra da hakkı kabul edebilir."

buyurdu. İmam'ın bu katiyet, itaat ve aşkını gören Sabiî bilgini- nin ilgisi daha da arttı.¹

İbadet ve Sonuçları

İbadet, ilâhî yardım ve lütufları almak için bir vesiledir.

"Sana yakın (ölüm) gelinceye kadar Rabbine ibadet et."²

Hz. Musa (a.s) semavî kitap olan Tevrat'ı almak için kırk gün, kırk gece Tur dağında ibadet ve münacat etti. Hz. Resulullah (s.a.a) ise vahiy almak için uzun bir süre Hira mağarasında ibadet etti. Rivayetlerde şöyle geçer:

"Kim kırk gün işlerini halis kılırsa, Allah Tealâ hikmet pınarlarını kalbinden diline akıtır."³

Evet, ihlâsla yapılan ibadet hikmeti, ilâhî pınardan alıp diğerlerine aktaracak hekim kişiler yetiştiren bir fakültedir.

İman ve İbadetin Karşılıklı Etkisi

İman insanı ibadete çektiği gibi, ibadet de imana derinlik kazandırır. Aynen bir ağacın kökünün su ve gıdayı yapraklara ulaştırması ve karşılığında yaprakların da ısı ve ışığı ulaştırması gibi. Evet, ibadet her ne kadar iyi ve fazla olursa, insanın, mabuduna ünsiyeti de bir o kadar artış gösterir.

Kur'ân'da İbadetin Felsefesi

Kur'ân-ı Kerim namazın felsefesini Allah'ı anmak ve zikretmek olarak tanıtır: **"Beni anmak için namaz kıl!"**⁴

1- Biharu'l-Envar, c. 49, s. 175

2- Hicr, 99

3- Biharu'l-Envar, c. 3, s. 326

4- Tâhâ, 14

Allah'ı anmayı ise kalplerin huzur bulması, "**Haberiniz olsun Allah'ın zikriyle kalpler huzur bulur.**"¹

Ve kalp huzurunun sonucunu ise melekut âlemine uçuş olarak tanımlıyor:

"Ey mutmain (huzur bulan) nefis! Rabbine dön."²

Kur'ân-ı Kerim diğer ayetlerde, ibadeti Allah Tealâ'ya teşekkür olarak nitelendiriyor:

"Sizi yaratan Rabbinize ibadet edin."³

"Onları yedirip açlıktan kurtaran ve onları korkudan güvene çıkararak bu evin (Kâbe'nin) Rabbine ibadet etsinler."⁴

Bazı ayetler namazın terbiye ve eğitim alanındaki rolüne değinerek şöyle buyuruyor:

"Namaz kötü ve iğrenç şeylerden men eder."⁵

Namaz kılan kişi, namazın doğru ve kabul olması için, bir takım dinî kurallara uymak zorundadır; bu kurallara uymak, kendisinin günah ve çirkinliklerden sakınması için güçlü bir zemindir. Evet, beyaz bir elbise giyen birinin kirliliği ve tozlu bir yerde oturmaması doğal bir durumdur.

Kur'ân-ı Kerim namaza tavsiye ettikten sonra buyuruyor ki:

"Doğrusu iyilikler kötülükleri giderir."⁶

O hâlde namaz amelen geçmiş günahlardan tövbe sayılır.

1- Ra'd, 28

2- Fecr, 28

3- Nisâ, 1

4- Kureyş, 2

5- Ankebût, 45

6- Hûd, 114

Allah Tealâ bu ayetle günahkârlara, namaz ve ibadet gibi iyi işlere yönelecek olurlarsa, günah ve kötülüklerinin yok olacağına dair umut vermektedir.

İmam Ali'nin (a.s) Buyruklarında Namaz

İmam Ali (a.s) Nehcü'l-Belâğa'da defalarca namaz ve Allah'ı anmaktan bahsetmiştir. Onun bu buyrukları "Nehcü'l-Belâğa'da Namaz" adlı bir kitapta toplanmıştır. Biz burada en bariz örneği namaz olan, zikir ve Allah'ı anmanın felsefesi hakkında ondan birkaç cümle nakledeceğiz:

Buyuruyor ki:

"Allah, zikri kalplerin cilası kıldı ki kulaklar Allah'ın zikriyle işitsin ve kör gözler görür olsun."¹

Sonra namazın bereketleri hakkında buyuruyor ki:

"Onları melekler kuşatır, üzerlerine huzur iner, onlar için göklerin kapıları açılır ve güzel yerler hazırlanır."

Başka bir hutbede şöyle buyuruyor:

"Namaz, günahları ağaçların yaprakları gibi döker ve insanın boynunu günah ipinden kurtarır."²

Sonra devamında, Resul-i Ekrem'den güzel bir benzetme nakletmektedir:

"Namaz insanın kendisini günde beş defa yıkadığı bir su arki gibidir; acaba artık bundan sonra insanda kir kalır mı?"

196. hutbede kibir, azgınlık ve zulüm gibi ahlâkî çirkinliklerin bir bölümünü sıraladıktan sonra buyuruyor ki:

1- Nehcü'l-Belâğa, Hutbe: 222

2- Nehcü'l-Belâğa, Hutbe: 199

"Bu kötülüklerin tedavisi namaz, oruç ve zekâtıdır."

Ardından da namazın etkileri hakkında şöyle buyuruyor:

"İnsanların bütün vücuduna huzur ve teskinlik verir, gözlerine huzu, huşu verir, nefislerini titretir, uysallaştırır, kalplerini yumuşatır ve kibri giderir. Vahşetler onları dehşete düşürünce senin zikrin onlara üns ve ülfet verir."

Elbette bütün insanların namazdan bu yararları sağlayamadığı, sadece bir gurubun namaza ve Allah'ı anmaya gönül verdiği ve onu bütün dünyayla değişmeyecekleri açıktır.

Kulluk ve Ubudiyetin Etki ve Bereketleri

1- Gurur ve Övünç Kaynağı

İmam Zeynelabidin (a.s) münacatında şöyle buyuruyor:

"Allah'ım! İzzet olarak senin kulun olmak yeter bana."¹

İnsanın, yaratıcısıyla konuşması ve O'nun insanın söylediklerini duyup kabul etmesinden daha büyük bir iftihar ve övünç kaynağı var mıdır?!

Bu değersiz dünyada, insanın muhatabı büyük ve bilgin bir kişi olursa insan onunla övünür, onunla birlikte olmaktan gurur duyar ve bir zamanlar falan hocanın öğrencisi olduğundan dolayı kıvanç duyar.

2- Güç ve Kudret Kaynağı

Çocuğun eli güçlü ve şefkatli babasının elinde olduğu sürece kendini güçlü hisseder, fakat yalnız olunca, her an diğerlerinin kendisine bir zarar ulaştırmasından korkar, endişelenir.

1- Biharu'l-Envar, c.77, s.402

Allah Tealâ'yla bağlantı içerisinde olan bir kişi, süper güçler, zorbalık ve müstebirler karşısında kendini güçlü hisseder.

3- İzzet Duygusu

İzzet, etkilenmeme anlamındadır. Peygamberler mektebinde bütün izzetler Allah'a mahsustur; nitekim bütün güçler de O'nundur. Dolayısıyla, Kur'ân-ı Kerim, Allah'tan başkasının kapısını çalanları, "Allah'tan başkasından mı izzet istiyorsunuz." diye kınamaktadır.¹

Tabi ki mutlak Aziz'e ve sonsuz güce bağlanmak insana izzet verir. Nitekim "Allah-u Ekber" gibi kelimeler zorbalık insanın yanında alçaltır ve ona zorbalık karşısında onur kazandırır.

İşte bu nedendir ki Kur'ân-ı Kerim, zorluklarda ve sıkıntı anlarında namaz ve ibadetlerden güç ve kuvvet almamızı emrediyor.

"Sabır ve namazla yardım talep edin."²

Allah'ın velileri de hassas durumlarda, namazdan güç alırlardı. Kerbelâ'da dokuzuncu günün ikinci vakti, Yezid ordusu İmam Hüseyin'in (a.s) çadırlarına hücum etti. İmam (a.s), "Savaşı bir gece geciktirin; çünkü ben namazı seviyorum ve bu geceyi sabaha kadar ibadetle geçirmek istiyorum." buyurdu.³

Allah'ın salih kulları, sadece farz namazları değil, sünnet namazları da severler. Nafile namazı, Allah'a aşkın nişanesidir. Farz namazı insanlar genellikle Allah'ın azabından korktukları için kılabilirler; fakat müstehap namazda korku değil, aşk söz konusudur.

1- Nisâ, 139

2- Bakara, 45

3- Maktelü'ş-Şems, s.179

Evet, birini seven birisi onunla daha fazla konuşmak ister; onu bırakmaz. Allah'ı sevdiğini iddia eden birisi O'nunla konuşmayı nasıl istemez ki?!

Elbette namaz ve nafilere karşı bu ilgisizlik sebepsiz değildir, rivayetlere göre gün boyu işlenen günahlar insanın gece namazı ve sabahın nafilisini yerine getirmesine engel olur ve ondan bu nimetin alınmasına sebep alır.¹

Her halükârda nafile namazlarını kılmayan bir kişinin bir fazileti olmadığı için Allah Tealâ'dan kendisine bir lütuf ve bağışta bulunmasını bekleyemez. Nitekim ıslâh edicinin (Mehdi'nin -a.f-) zuhurunu bekleyen kişinin kendisi de salih olmalıdır.

Nafile namazlar, farz namazların eksik ve noksanlıklarını telafi eder.² Birisi İmam'a, "Ben namazlarda kalben huzur bulamıyorum ve namazın bereketlerinden bir nasip edinemiyorum; ne yapmamı önerirsiniz?" diye sorunca buyurdu ki:

"Farz namazların peşinden nafile namazı kıl; çünkü nafile namazı farz namazların eksikliklerini giderir ve farz namazın kabul olmasına neden olur."

İşte bu etki ve bereketlerden dolayıdır ki Allah'ın velileri sadece farz namazlara değil, müstehap namazlara da çok fazla önem verirler; aşırı yemek, çok konuşmak, çok uyumak, haram lokma, boş işlerle uğraşmak, dünyayla meşgul olmak gibi bu manevî seyre ve ruhî uçuşa engel olan şeylerden uzak dururlar. Çünkü bu gibi şeyler insandan ibadet hâlini alır ve namazı onun gözünde ağır gösterirler.

Nitekim Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyor:

1- Biharu'l Envar, c. 83, s. 127

2- Etyebu'l-Beyan tefsiri, c.1, s. 161

"Doğrusu o (namaz) -Allah'a- saygı gösterenlerden başkasına ağır gelir."¹

4- Terbiye Edici Bir Etken

Her ne kadar namaz ruhî ve manevî bir bağlantı olup hedefi Allah'ı anmaksa da, ancak İslâm bu ruhun isteğini bir takım terbiye programları çerçevesinde uygulamıştır, dolayısıyla bunun için bir çok şartlar koşmuştur; namazın sahih olmasının şartları, namazın kabulünün şartları ve namazın mükemmelliğinin şartları gibi.

Namazın sıhhat şartlarından olan örneğin beden ve elbisenin pak olması, kibleye doğru durmak, kelimeleri doğru telaffuz etmek, namaz kılınan yerin ve giyilen elbisenin mubah oluşu gibi şartlar, namaz kılan kişinin ruhuyla değil, cismiyle ilgilidir.

Fakat İslâm dini ibadetin bu şekilde yapılmasını isteyerek Müslümanlara nezaket ve temizlik, istiklal ve diğerlerinin haklarını gözetme dersi vermeyi hedeflemiştir.

Nitekim, yöneliş ve kalp huzuru, Ehlibeyt İmamları'nın imamet ve önderliklerini kabullenmek, humus ve zekât gibi malî farzları yerine getirmek namazın kabulünün şartlarından. Namazı ilk vaktinde camide kılmak, güzel koku sürüp dişleri fırçaladıktan sonra safların düzenini gözeterek namaza durmak vb. şeyler de namazın mükemmelliğinin şartlarından.

Bu şartlara dikkat ettiğimizde bunlardan her birinin insanları terbiye etmede önemli bir rolü olduğunu görürüz.

Namazda hangi tarafa duracak olursak Allah'a doğru durmuş oluruz; çünkü Kur'ân-ı Kerim buyuruyor ki: "Nereye

---

1- Bakara, 45

dönseniz Allah'ın veçhi oradadır."¹ Fakat İslâm toplumunun bir tek yönü olması gerektiğini anlatmak, insanlara vahdet ve birlik dersi vermek için herkesin bir yöne doğru durmasını emrediyor. Ancak neden bu yön Kâbe olsun ki?

Çünkü Kâbe insanların ibadet etmesi için kılınan ilk yerdir: "**Doğrusu insanlara ilk kurulan ev, mübarek Mekke'de olandır.**"²

Ayrıca, temelini atan ve tarih boyunca tamir edenler peygamberlerdir.

Kaldı ki, Kâbe bağımsızlık simgesidir; çünkü Müslümanlar Yahudilerle Hıristiyanların kıblesi olan Beytu'l-Mukaddes'e doğru yönelince onlar, "Bizim kiblemize doğru namaz kılıyorsunuz, o hâlde müstakil ve bağımsız değilsiniz." diyerek onları küçümsüyorlardı. Kur'ân-ı Kerim apaçık bir şekilde buyuruyor ki:

"Yüzünüzü o yana -Kâbe'ye- çevirin ki insanların aleyhinizde bir delili olmasın."³

Kısacası, kible istiklâl, vahdet ve birlik sembolüdür ve tüm bunlar namazın terbiye edici dersleridir.

5- Ruhları Çağırma!

Günümüz dünyasında hipnotizma canlılık kazanmıştır; fakat amacımız o konuyu işlemek değildir. Amacımız kaçak ruhumuzu namaz vasıtasıyla yüce yaratıcımızın huzuruna çıkarmak ve bu disiplinsiz öğrenciyi getirip sınıfta oturtmaktır. Namazın bereketlerinden birisi de azgın ve kaçak nefsi Allah'ın huzuruna getirmektir.

1- Bakara, 115

2- Âl-i İmrân, 96

3- Bakara, 150

İmam Zeynelabidin (a.s) "Şikayet Edenlerin Münacatı" adlı duasında kendi nefsinden yüce Allah'a yakılarak şöyle diyor:

"Allah'ım! Heveslere meyilli olan ve haktan kaçan nefsimden sana şikayette bulunuyorum."

Günahı insana tatlı ve kolay gösteren, "sonra tövbe edersin" veya "başkaları da bu işi yapıyor" diyerek günah işlemeye geçerlilik kazandıran şey nefistir. Nefis yaramaz bir çocuk gibidir, babası gözetmezse elini babasının elinden kurtarıp istediği yere gider, her an bir tehlike tehdidi altında olur.

Bu azgın nefsi kontrol etmenin en iyi yolu günde birkaç defa onu Allah'ın huzuruna çıkarıp maddiyat bataklıklarında boğulmaktan kurtarmak için gafletini gidermektir.

6- Varlık Üzerinde Egemenlik Kurmak

Namaz ve ibadetin bereketlerinden biri de insanın tedricen ve adım adım varlık âlemi üzerinde egemenlik kurmasıdır.

Birinci Adım: Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyruluyor: Takva insana nuraniyet ve basiret kazandırır, yani insana hakla batılı ayırt edebileceği bir bakış açısı verir.

"Eğer Allah'tan korkarsanız O size iyi ile kötüyü ayırt edici bir anlayış verir."¹

Başka bir yerde de "**Size nur verir.**"² şeklinde bir ifade kullanılır. O hâlde, temelini Allah'a kulluk ve namazın oluşturduğu takva, nuraniyet ve basiret kazanmak için bir adımdır.

İkinci Adım: Allah, ilâhî hidayeti kabul edip hak yürüncesinde yer alanların hidayetini artırır:

1- Enfâl, 29

2- Hadîd, 28

"Hidayet bulanlara gelince, Allah onların hidayetlerini artırmıştır."¹

O hâlde onlara bahşedilen nur ve hidayet durmak bilmez; aksine göstermiş oldukları teslimiyet ve sundukları kulluktan dolayı sürekli yakınlaşma ve mükemmelleşme hâlinde dirler ve varlık kapasiteleri gittikçe genişler.

Üçüncü Adım: Bu insanlar Allah yolunda çaba harcadıkları için, Allah Tealâ, kemale ulaşınlar diye onlara bir çok yollar gösterir:

"Bizim yolumuzda çaba harcayanları biz yollarımıza iletiriz."²

Dördüncü Adım: Şeytan onlara yöneldiğinde hemen Allah'ı anıp ondan bağışlanma dilerler:

"Kendilerine Şeytandan gelen bir vesvese dokunduğu zaman -Allah'ı- hatırlarlar."³

Beşinci Adım: Kendini yetiştirmek, günah ve çirkinliklerden uzak durmak için namaz en iyi etkendir:

"Doğrusu namaz kötü ve iğrenç şeylerden men eder."⁴

Bu adımlardan sonra, insan kendi nefsi üzerinde sulta kurur, nefsini dizginler, vesvese ve kaygılara tutsak olmasının önüne geçer; iç vesveselerin ve dış zorbaların baskısı arttığı da yine namaz ve sabır ilkesinden yardım alır:

"Sabır ve namazla yardım dileyin."⁵

1- Muhammed, 17

2- Ankebût, 69

3- A'râf, 201

4- Ankebût, 45

5- Bakara, 45

Altıncı Adım: İlâhî nurla aydınlanan takvalı kişiler, kıldıkları her namazla bir adım ileri giderler; çünkü namaz anlamsız bir tekrarlama eylemi değildir, bir uçuştur, miraçtır. Bir merdivenin tüm basamakları birbirine benzer; fakat her basamak insanı bir adım yukarı çıkarır. Nitekim bir kuyu kazın kişi, görünüşte aynı şeyi tekrarlamış görünse, sürekli kazma sallarsa da, her kazmada daha fazla derinliğe inmektedir.

Namazın rekâtları da aynen böyledir; tekrarlanan bir iş gibi görünse de, gerçekte insan mükemmellik merdiveninin basamaklarından yukarı çıkıyor, marifet ve iman alanında daha bir derine iniyor.

Namaz kılan kişi, ömrünün şeytanın otağı olmasına ve onun at koşturmasına izin vermez.

İmam Zeynelabidin (a.s) "Mekarimu'l-Ahlâk" adlı duasında Allah-u Tealâ'ya şöyle yalvarmaktadır:

"Allah'ım! Eğer ömrüm şeytanın otağıysa, kes kopar onu."

Sadece şeytan değil, bazen hayal ve kuruntular insanın ruhuna egemen olur, onu hak ve hakikatten uzaklaştırır.

Evet, Peygamber efendimiz uykuda da uyanıktı; oysa biz uyanırken, hatta namaz hâlinde bile uykudayız ve ruhumuz şeytan ve hayallerin at koşturduğu bir meydandır; Mevlana'nın dediği gibi:

"Dedi yüce Peygamber: Sadece gözlerim uyur.

Kalp uyur mu hiç âlemlerin Rabbinden.

Senin gözün açık; ama kalbin uykuya dalmış

Ancak benim gözüm kapalı, kalbim yeni kapılar fethetmede."

Yine şöyle diyor:

"Dedi ki Peygamberimiz: Kalp bir melek gibi

Geniş bir çölde serseri esiri.
Rüzgar tüyü uçurur dört bir yana
Bazen sola, bazen sağa, yüzlerce mekâna."

Dizginlenmeyen nefis her an insanı fesada sürükleyebilir:

Doğrusu nefis, sürekli kötülüğü emreder; ancak Rabbinin merhamet ettiği bir nefis dışında"¹

İşte bu nedenledir ki Kur'ân-ı Kerim cenneti, sadece dilleriyle değil, kalplerinde bile üstünlük tasarlamayan ve fesat düşünmeyen kimselere has kılmıştır.² Ve nefislerini heveslerden alıkoyanlara cenneti sığınak kılmıştır.³

Allah'ın velileri, düşüncelerine hakimdirler; düşüncelerinin mahkumu değildirler. Allah'a kulluk etmeleri sonucu nefisleri üzerinde öylesine bir velâyet ve sulta kurmuşlardır ki kalplerinden hatta bir tek vesvesenin bile geçmesine izin vermezler.

"Ben zirveye tırmanan bir kuş gibiyim, düşünceyse sinek
Sineğin bana ulaşmasına elbette imkân yok."

Nura, marifete ulaşan, ne yaptığıнын bilincinde olan; irfan aşk ve bilinç üzere kıldığı namazla nefisini kontrol edip ruhunu Allah'ın rızası doğrultusunda yönlendiren ve kendi nefsi üzerinde velâyet sahibi olan ve tasarrufta bulunabilen bir insan, varlık âlemi üzerinde de tasarrufta bulunabilir. Bu dereceye ulaşmış insanın duası kabul olur ve diğer insanların yapamadığı işleri yapabilir.

"Kulluk, derinliği rububiyet olan bir cevherdir." sözünden kastedilen, Allah'a ihlâsla sunulan kulluk sonucu varlık âlemi üzerinde tasarrufta bulunmaktır.

1- Yûsuf, 53

2- Kısas, 83

3- Nâziât, 41

Bir hadiste Allah Tealâ'nın şöyle buyurduğu yer alır:

"İnsan müstehap ve nafil amellerle adım adım bana yaklaşır; nihayet benim sevgilim olur; bu makama ulaştınca da ben onun gözü, kulağı, dili ve eli olurum; onun bütün işleri ilâhî olur ve amaç taşır. Nihayet öyle bir seviyeye ulaşır ki tıpkı Hz. İbrahim (a.s) gibi şöyle der: *'Doğrusu benim namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm hep âlemlerin Rabbi Allah içindir.'*¹ Bu hâlde dua edecek olursa duası kabul olur; bir "şey de istese kendisine verilir."²

Namazın Anlam ve Önemi

Namaz hakkında ne kadar söz söylense, ne kadar yazı yazıl-
sa yine hakkıyla açıklanamaz; dinin direği, İslâm'ın sancağı,
dinlerin ve peygamberlerin hatırası ve bütün amellerin ka-
bulünün odak noktası olan bir ibadet, birkaç cümleyle nasıl
anlatılabilir?!

- Namaz her sabah ve her akşam uygulanan bir programdır. Sabahleyin ilk söylenmesi gereken söz, namazdır; akşamle-
yin de en son söylenmesi gereken sözdür. Yani, güne namazla
başlayıp namazla bitirmek durumundayız. O hâlde her gü-
nün başlangıcı ve sonu, Allah'ı anmak ve O'nun rızasını ka-
zanmak olmalıdır.
- Mukimlikte veya seferde; karada veya havada; fakirlikte
veya zenginlikte kılınan namazların sırrı ve mesajı şudur: Ey
insan, kim olursan ol, nerede olursan ol, sadece Allah'a kul ol,
O'ndan başkasına boyun eğme.
- Namaz, Müslümanın inancını, düşüncesini, isteklerini ve
edindiği örnekleri ortaya koyan bir pratiktir.

1- En'âm, 162

2- Biharu'l-Envar, c. 70, s. 22

- Namaz, değerleri sağlamlaştırır, insanların kişiliğinin yok olmasını ve toplumun parçalarının dağılmasını önler. Eğer binada kullanılan malzemeler kalitesiz olursa bina çökebilir.
- Namaz için okunan ezan, İslâm'ın dağınık ordusunu bir saf-ta, bir bayrak altında ve adil bir önderin arkasında toplayan tevhit nidasıdır.
- Cemaat imamının bir oluşu; işlerin idaresinin bir noktada merkezleşmesini sağlamak amacıyla toplumun önderinin de bir olması gerektiğini gösteren bir şifredir.
- Cemaat imamı cemaatin en zayıfının durumunu gözetmek zorundadır, bu da toplumsal kararlarda mahrum tabakanın durumunun gözetilmesi gerektiğini vurgulayan bir derstir. Resulullah (s.a.a) namazda bir çocuğun ağladığını duyunca annesinin namazdaysa çocuğunu susturması için hemen namazını bitirirdi.¹
- İnsan yaratılışının ardından verilen ilk emir secdeydi; Allah Tealâ, meleklerle "**Adem'e secde edin.**" buyurdu.²
- Su istilâsından kurtulup ilk kuruyan yer (Mekke ve Kâ'be), ibadet yeri idi.³
- Resulullah'ın Medine'ye hicret ettikten sonra ilk işi mescit yapmaktı.
- Namaz hem iyiliği emretmek, hem de kötülükten sakındırmaktır. Her gün ezan ve ikamede "*Namaza koş. Kurtuluşa koş. En hayırlı amele koş.*" demekteyiz. Bütün bunlar iyiliklerin en üstünü olan namaza emirdir. Diğer taraftan, namaz in-

---

1- Biharu'l-Envar, c. 88, s. 41 ve 93

2- Bakara, 34

3- Âl-i İmrân, 96

sanı fesat ve kötülükten men eder. "**Doğrusu namaz kötülük ve çirkinlikten alıkoyar.**"¹

• Namaz bilinç ve bilgiden kaynaklanan bir harekettir. Emri üzere, O'nun için ve O'nunla ünsiyet bulmak amacıyla kıyam ettiğimiz Allah'ı bilmekten kaynaklanıyor; dolayısıyla Kur'ân-ı Kerim namazda söylediğimiz şeylerin bilinçli olması için bizi sarhoşken² ve hâlsizken³ namaz kılmaktan sakındırmıştır.

• Namaz insana bilinç kazandırır. Her hafta cuma günleri cuma namazı kılınmakta ve namazdan önce de iki hutbe okunmaktadır. Bu iki hutbe namazın iki rekâtı yerine okunmaktadır. Yani namazın bir parçasıdır. Bu hutbeler İmam Rıza'nın buyurduğu gibi insanları dünyadaki bütün meseleler hakkında bilinçlendirmelidir.⁴

• Hutbeleri dinledikten sonra namaz kılmak, bilinçlendikten sonra namaz kılmak anlamına gelir.

• Namaz insanın kendisinden kopup Allah'a doğru yükselişidir. Kur'ân-ı Kerim buyuruyor ki:

"Kim Allah ve Elçisi için göç etmek amacıyla evinden çıkar da kendisine ölüm yetişirse, onun mükâfatı Allah'a düşer."⁵

İmam Humeynî şöyle buyuruyor:

"Gönül evinden Allah'a hicret etmek, ayetin örneklerinden birisidir. Kendini beğenmişlik, egoistlik ve kibirden ayrı-

---

1- Ankebût, 45

2- Nisâ, 43

3- Nisâ, 142

4- Biharu'l-Envar, c.89, s. 201

5- Nisâ, 100

lup Allah'a tapmak, Allah'ı dilemek ve her şeyden Allah'a doğru hicret etmek hicretlerin en büyüğüdür."¹

- Namaz Allah'ın en yüce ismi konumundadır, hatta İsm-i A'zam'ın tâ kendisidir.
- Namazda Rabbin izzeti ve kulun zilleti söz konusudur ve bu da çok yüce bir makamdır.
- Namaz İslâm'ın sancağıdır: "*İslâm'ın sancağı namazdır.*"² Sancak bir belirti ve simge olduğu gibi namaz da Müslümanlığın belirti ve simgesidir. Bayrak saygın bir şey olup ona ihanet, bir millet ve ülkeye ihanet olduğu gibi, namaza ihanet ve ilgisizlik de bütün bir dine ilgisizliktir. Bayrağın dalgalanışı siyasî ve askerî hayatın ve gücün göstergesi olduğu gibi namazın ikame edilmesinde de bütün bunlar söz konusudur.

Namaz ve Kur'ân

Bazı ayetlerde namazla Kur'ân bir arada zikredilmişlerdir; örneğin: "**Allah'ın kitabını okuyanlar ve namazı kılanlar.**"³ "**Kur'ân'a sarılırlar ve namazı dosdoğru kılarlar.**"⁴

Namaz ve Kur'ân için aynı sıfat açıklanmıştır; örneğin "Zikir" sözcüğü hem Kur'ân hakkında kullanılmıştır: "**Doğrusu zikri biz indirdik**"⁵, hem de namazın felsefesi sayılmıştır: "**Zikrim=beni anmak için namaz kıl.**"⁶

Daha ilginç şudur ki bazen namaz kelimesi yerine Kur'ân kelimesi kullanılmıştır; örneğin: "İnne Kur'âne'l-fecri kane

---

1- Esraru's-Salât, 12

2- Kenzü'l-Ummal, 18870. hadis

3- Fâtır, 29

4- A'râf, 170

5- Hicr, 9

6- Tâhâ, 14

meşhûda" yani "**Sabah okunan Kur'ân görünecektir elbet.**"¹ Fecir Kur'ân'ından maksadın sabah namazı olduğu söylenmiştir.

Ayrıca namazda Kur'ân-ı Kerim'den Fatıha Suresi'nin yanı sıra başka herhangi bir surenin okunması farzdır. Kaldı ki namaz konusu, Kur'ân-ı Kerim'in çoğu surelerinde; hem en büyük suresinde (Bakara) ve hem de en küçük suresinde (Kevser) geçmiştir.

Namaz ve Kısas

Sadece İslâm dininde değil, bütün ilâhî dinlerde kısas kanunu söz konusudur. Bu kanuna göre, adaletin uygulanması için kulağa karşı kulak kesilir, dişe karşı diş kırılır. Kısas konularından biri de hırsızın elinin kesilmesidir; fakat sadece dört parmağı kesilir, el ayası bırakılır. Çünkü yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de buyuruyor ki: "**Secde yerleri Allah'a mahsustur.**"²

İnsan secde hâlinde el ayasını yere bırakmak zorundadır, dolayısıyla hırsızın cezası hususunda namaz ve secde olayına dikkat edilmesi ve hatta hırsızın da ibadet hakkının korunması için el ayasının kesilmemesi gerekiyor!

İbadet ve Velâyet

İbadet ancak yüzeysel olmadığı, marifet üzere, ilâhî önderi tanıma ve velâyetini kabullenme, huşu ve kendine has adabıyla yapıldığı durumda değer kazanır.

Hz. Ali (a.s), tarihte Marikin ve Haricîler diye tanınan, kendilerine kutsiyet görünümü veren bir grup namaz kılan kimselele muhatap olmuştu; uzun ve sürekli secdelerden dolayı

1- İsrâ, 78

2- Cin, 18

alınları kabarmış, nasır tutmuştu onların. Fakat Hz. Ali'ye (a.s) baş kaldırdılar, kılıç çektiler. Rivayetlerde şöyle geçer: *"Zamanın imamı Hz. Mehdi (a.s) zuhur edince, cami halkından bir grup ona karşı gelirler."*

İmam Hüseyin'i öldürmek için Kerbelâ'ya gelenlerin tümünün namaz kılmadıklarını sanmayın; onlar namazlarını cemaatle kılıyorlardı! Yezid ve Muaviye'de cemaate imamlık yapıyorlardı!

Evet, bilinçsizce yapılan bir ibadet, insanların en abidini mihrapta öldürmeyi ibadetlerin en büyüğü sayar ve Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla, hem de Kadir gecesinde Ali'yi (a.s) öldürmeyi kasteder!

Sadece namaz değil, diğer ibadetler de hak önderi tanıma ve ona itaatle yapılmalıdır, dolayısıyla rivayetlerde Allah Tealâ'nın haccı, insanların, evinin etrafında toplanmaları ve bu toplantı merkezinde masum imamlarla bağlantı kurmaları için farz kıldığı geçmektedir. Fakat bugün milyonlarca insan Kâbe'nin etrafında dönmekte, sadece semavî bir önderleri olmadığı için birbirinden ayrılmış, parçalanmış vaziyetlerde; vahdet merkezine sahip olmalarına ve iktisat kaynaklarını ellerinde bulundurmalarına rağmen bir grup Yahudi'nin elinde perişan bir hâldeler!

Evet; İslâm birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Velâyeti kabul etmeksizin namaz kabul görmez. Zekât vermeksizin namaz makbul olmaz; nitekim namazsız infak da kabul değildir.

İslâm'ın emirleri, hiçbiri diğerinin yerini doldurmayan vücut organlarına benzer; ne göz kulağın işini görür, ne de kulak elin işini. İslâm dininde de namaz kılmak zekâtın yerine geçmez; nitekim bunlardan hiçbiri de cihat ve Allah yolunda savaşmanın yerine geçmez; İslâm bunların tümünden oluşmuştur.

Namaz ve Önderlik

Namaz ilâhî önderler tarafından ikame edilecek olursa, bu durumda zulüm ve zorbalık yok olur. İmam Rıza'nın (a.s) bayram namazı öyle bir ihtişam ve azametle başladı ki zalim hükümet titreyiverdi; namaz bittiğinde Abbasoğulları'nın hükümetinin de biteceğini anladı, dolayısıyla Me'mun, İmam'ı yolun yarısından geri çevirmelerini emretti.

Müslümanların bu günkü namazlarının bir etkisinin olmayışının delili, Kur'ân-ı Kerim'in bir bölümüne uyulması ve diğer bir bölümünün ise unutulmuş olmasıdır.

Yüce Allah buyuruyor ki: **"Namazı kılın, zekât verin ve Peygamber'e itaat edin."**¹

Bugün bazıları namaz kılıyor, fakat zekât vermiyor. Bazılarıysa namaz kılıp zekât vermelerine rağmen kâfirlerin velâyetini kabul etmişlerdir. Başka bir tabirle, Allah'a inanıyorlar, fakat küfrü reddetmiyorlar; bu ise eksik bir imandır. Oysa Allah Tealâ şöyle buyuruyor:

"Kim tağutu reddeder de Allah'a inanırsa, muhakkak ki o, kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır."²

Yani hem tağutu reddetmeli, hem de Allah'a iman etmeli; fakat bu gün Müslümanlar küfür ve zalimlerden beri olduklarını ilân etmeyi unutmuşlardır. Kur'ân-ı Kerim zalimlere müracaat edenler hakkında, "onlar mümin olduklarını sanırlar" buyurmaktadır:

"İman ettiklerini sananları görmedin mi?"³

1- Nûr, 56

2- Bakara, 256

3- Nisâ, 60

İbadetin Aşamaları

Eğer bir çocuğa, "Babanı, anneni niçin seviyorsun?" diye soracak olursak, "Bana şeker, elbise ve ayakkabı aldığı için." der! Fakat genç birisine "Niçin onları seviyorsun?" diye soracak olursak, "Anne ve babam kişiliğimin belirtisi, beni eğiten ve benim için yakınan kişilerdir." der.

Çocuk her ne kadar büyürse anne-babasıyla ünsiyet kurmak onun için bir o kadar tatlı olur; artık ayakkabı ve şapkayı düşünmez. Nice evlâtlar vardır ki anne ve babalarına hizmeti kendileri için bir kemal ve Allah'a yaklaşmak için bir vesile bilirler ve maddiyat ötesi düşünürler. Allah'a ibadet ve tapınma da böyledir; herkes farklı bir nedenle Allah'a ibadet eder. İbadetin merhaleleri vardır:

Birinci merhale: Bazıları, bahşetmiş olduğu nimetler ve onların şükürünü yerine getirmek için Allah'a ibadet ederler. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de genel halka hitaben şöyle buyuruyor:

"O hâlde sizi açlıktan kurtaran ve korkudan güvence veren bu evin Rabbine ibadet etsinler."¹

"Şükür ibadeti" ismini verdiğimiz ibadetin birinci basamağı, tıpkı anne ve babasını ayakkabı ve şeker satın aldığı için seven çocuğun sevgisi gibidir!

İkinci merhale: Bu merhalede, insan ibadetin sonuç ve bereketlerinden dolayı Allah'a ibadet eder; namazın ruhî ve manevî etkilerini göz önünde bulundurur; Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

"Doğrusu namaz kötülüklerden ve iğrenç şeylerden alıkoyar."²

1- Kureyş, 3

2- Ankebût, 45

"Gelişim ibadeti" diye adlandırdığımız ibadetin bu merhalesi ise aynen anne ve babasına kendisini eğittiği, yetiştirdiği, tehlikelerden ve sapmalardan koruduğu için saygı duyan gencin sevgisi gibidir.

Üçüncü merhale: Önceki merhaleden daha üstün olan bu merhaleyle ilgili olarak Allah azze ve celle Hz. Musa'ya "**Beni anmak için namaz kıl.**"¹ buyurmaktadır.

Hz. Musa (a.s), namazı, su ve ekmek için kılmıyordu. Kötülük ve çirkinliklerden korunmak için de kılmıyordu. O esasen mide düşkünü değildi ve kötülüklerden uzaktı. O, ululazim peygamberlerden biriydi ve namazı Allah Tealâ'yla ünsiyet kurmak ve Allah'ı anmak için kılıyordu. Allah'ın velileri için Allah Tealâ'yla ünsiyet kurmak, ibadet için en geçerli delildir.

Evet, çocuklar bir toplantıda daha iyi ağırılanmak için meclisin başında toplumun ileri gelenlerinin yanında otururlar! Fakat, bazıları da ileri gelen kişilerin yanında oturmayı onlardan manevî istifade etmek için isterler, ağırılanmaya hiç önem vermezler. Bilginlerle ünsiyet kurmak onlar için bir değerdir.

Dördüncü merhale: İbadetin en yüksek ve en üstün merhalesidir. İbadet; şükür, kemale ermek ve ünsiyet kurmak için değil, kurb ve Allah'a yakınlaşmak içindir.

Kur'ân-ı Kerim'de dört secde ayeti vardır, bu ayetleri okuyan kimsenin secde etmesi farzdır. Secde ayetlerinden birinde ibadetle Allah'a yakınlaşmak söz konusu edilmiş ve "**Secde et ve yaklaş.**" buyrulmuştur.²

Her halükârda, ibadetin, insanların marifet ve imanına göre farklı derece ve merhaleleri vardır.

1- Tâhâ, 14

2- Alak, son ayet

İbadetin Siması

- İbadet ve kulluk, Resulullah'ı (s.a.a) miraca çıkardı:

"Geceleyin kulunu Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürün münezzehtir."¹

- İbadet meleklerin inişi için zemin hazırlar:

"Vahyi -meleklerle- kulumuza indirdik."²

- İbadet duanın kabul olmasına neden olur, çünkü namaz Allah'ın ahdidir.³ Kim Allah'ın ahidine uyarırsa, Allah da onun ahidine vefa gösterir:

"Bana verdiğiniz sözü tutun ki ben de size verdiğim sözü tutayım."⁴

- Allah'a ibadet etmeyen bir insan taş ve diğer cansız varlıklardan daha aşağıdır; Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: **"Gerçekten öyle taşlar var ki Allah korkusundan yere düşer."**⁵ Fakat bazı insanlar da vardır ki varlık âleminin kaynağı ve yaratıcısı karşısında eğilmez, itaat etmezler.

- İbadet insanın irade ve kişiliğinin belirtisidir. Bir insan içgüdü ve eğilimlerinin baskısı altındayken onlara sırt çevirip Allah'a doğru yönelirse değer kazanır; oysa şehvet ve gazapları olmayan melekler sürekli ibadet hâlinindedirler.

- İbadet, yeryüzünün en tanınmaz, bilinmez insanını gökyüzünün en meşhur kişisi yapar.

1- İsrâ, 1

2- Bakara, 23

3- "Ey Ademoğulları! Ben size ant vermedim mi?: Şeytana tapmayın, o size apaçık bir düşmandır ve bana ibadet edin; doğru yol budur!" (Yâsîn, 60-61)

4- Bakara, 40

5- Bakara, 74

- İbadet, yani tüm varlığa kuşbakışı bakmak.
- İbadet, yani insanın içinde gizli olan manevî ve irfanî kabiliyetlerin ortaya çıkışı.
- İbadet, irade ve çaba sonucu elde edilmeyen ailevi değerlerin veya kabiliyetlerin aksine, irade ve kendi isteği sonucu ulaştığı bir değerdir.
- İbadet, insanın Allah Tealâ'ya ahdini yenilemesi ve manevî hayatın canlılığını korumasıdır.
- İbadet, günahlar karşısında bir engel ve onların etkilerini gideren bir etkidir. Günahı, bilgili olmak ve onu bilmek değil, Allah'ı anmak engeller.
- İbadet, ruh kapasitesini Allah'ın zikriyle doldurmaktır; eğer bu kapasite O'ndan başkasıyla dolacak olursa insanlık cevherine yazık edilmiş olur.
- İbadet, toprak zemine öyle bir değer kazandırır ki ona taharetsiz girmek mümkün olmaz; aynen cami, Kâbe ve Kudüs gibi.
- İbadet ve kulluk bir değerdir; dua ve niyazlarımız kabul görmese bile bu böyledir.
- İbadet hem sevinçliyen yapılmalı, hem de üzüntülüken. Kevser'i verince Peygamberine namaz kılmasını tavsiye ediyor:

"Biz sana Kevser'i verdik. O hâlde Rabbin için namaz kıl."¹

Zorluk ve sıkıntılarla karşılaşıldığında da namaz kılmayı emrediyor:

"Sabır ve namazla yardım dileyin."²

1- Kevser

2- Bakara, 45

Sıkıntıları Gideren Namazlar

İslâm dini, sıkıntımız olduğunda belirlenen namazları kılarak Allah'tan sıkıntımızı gidermesini dilememizi emrediyor.

Örnek olarak bu namazlardan birine değinelim:

Cafer-i Tayyar Namazı

Cafer-i Tayyar, Hz. Ali'nin (a.s) kardeşidir. Habeşistan'a hicret ettiğinde sunduğu delillerle ve sergilediği davranışlarla Habeşistan kralı Necaşi de dahil olmak üzere çok sayıda insanın kalbini İslâm dinine meyillendirip Afrika kıtasında İslâm'ın temelini atmıştır.

O, Mute savaşında Allah yolunda iki ellerini kaybetmiş ve Allah Tealâ onun yerine ona cennette iki kanat vermiştir; işte bu nedenle "Cafer-i Tayyar" diye meşhur olmuştur.

Cafer, Habeşistan'dan dönünce Resulullah (s.a.a) ona, "*Sana değerli bir hediye vermemi ister misin?*" diye sorduğunda, insanlar Peygamber efendimizin altın veya gümüş vereceğini sanarak vereceği hediyeyi görme merakıyla toplandılar. Fakat Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Sana öyle bir namaz hediye ediyorum ki, bu namazı her gün kılacak olursan senin için dünya ve dünyada bulunan tüm şeylerden daha hayırlıdır. Eğer her gün veya her cuma günü veya her ay ya da her yıl kılacak olursan, Allah Tealâ iki namazının arasındaki günahlarını (arası bir yıl olsa bile) affeder."¹

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

"Bir sıkıntı veya sorununuz olduğu zaman Cafer-i Tayyar namazını kıldıktan sonra dua edin; böyle yaparsanız inşallah duanız kabul olur."

1- Biharu'l-Envar, c. 18, s. 421

Bu namaz muteber senetlerle Şia ve Ehlisünnet kaynaklarında nakledilmiş ve "büyük iksir" veya "simya" ismini almıştır.¹

Bu namazın kılınış tarzı Mefatihul-Cinan kitabının baş tarafında, cuma gününün amelleri bölümünde, Ehlibeyt İmamları'nın namazlarından sonra açıklanmıştır.

Elbette bu namaz, sıkıntıların giderilmesi için kılınması tavsiye edilen onlarca namazdan birisidir. Son zamanlarda, yaklaşık üç yüz elli namazı isim ve kılınış şekilleriyle içeren "Müstehep Namazlar" adında bir kitap yazılmıştır; bu kadar çeşitli namazın varlığı ve her münasebetle bir namazın rivayet edilmiş olması da namazın önemini göstermektedir.

Namazın Kutsiyeti

Namaz o kadar kutsaldır ki yemin etmek ve tanıklıkta bulunmak gibi bazı törenlerin uygulaması namazdan sonra yapılır.

Kur'ân-ı Kerim'de, Mâide Suresi'nin 106. ayetinde şöyle geçiyor: Kim yolculukta hastalanır ve ölümün eşiğinde bulunursa Müslümanlardan veya gayrimüslimlerden iki kişiyi vasiyetine tanık tutsun; yalnız tanıklık namazdan sonra yapılmalıdır; yani bu iki kişi namazdan sonra gelerek yemin edip söz konusu şahsın yolculukta vasiyet ettiği şeye tanıklık etmeleri gerekmektedir.

Günümüzde yemin töreni Kur'ân'ın karşısında ve Kur'ân'a el basılarak yapılmaktadır; fakat Kur'ân-ı Kerim bu hususta, yemin töreninin namazdan sonra yapılması gerektiğini vurguluyor!

Namazın Kapsamlılığı

Allah Tealâ hem yaratıkları yaratırken, hem de emir verirken, en mükemmeli yaratmış ve en yüce emirleri vermiştir. Örne-

---

1- Biharu'l-Envar, c.91, "Fazl-u Salât-i Cafer" babı.

ğın anne sütünde, bebeğin ihtiyaç duyduğu tüm vitaminleri bırakmıştır.

İnsanın yaratılışına bakacak olursak, tabiatta olan tüm şeylerin insanın varlığına da yerleştirildiğini görürüz.

Tabiatta yıldırım sesi varsa, buna karşılık insanda da feryat var.

Tabiatta bitki varsa insanda da aynı konumda olan, yeşeren tüyler vardır.

Tabiatta nehirler ve ırmaklar varsa insanda da küçükü büyükü damarlar var.

Tabiatta tuzlu ve tatlı sular varsa, insanda da tuzlu göz yaşı ve tatlı ağız suyu var.

Tabiatta çok büyük madenler varsa, insanda da bir çok istidat ve yetenekler var.

Hz. Ali'ye (a.s) ait olduğu söylenen bir şiirde şöyle geçer:

"Sen kendini küçük bir varlık mı sanırsın?

Oysa sende büyük bir âlem gizlidir."

Namaz da, Allah'ın, bütün değerleri yerleştirdiği ilâhî bir sanat gösterisidir. İnsan için bir değer sayılıp da namazda olmayan hiçbir kemal yoktur.

Allah'ı anmak bir değer olup kalplere huzur veren tek vesiledir; bildiğiniz gibi namaz da Allah'ı anmaktır: "**Allah-u Ekber.**"

Kıyameti anmak insanı günah ve fesattan alıkoyan bir değerdir; namaz ise "kıyamet günü"nü hatırlatır.

Peygamberlerin, şehitlerin ve salihlerin çizgisinde olmak bir değerdir, biz de namazda Allah'tan bizi "kendilerine nimet verdiği kimselerin yoluna" hidayet etmesini dilemekteyiz. "Gazap etiklerinin ve sapıkların değil" sözüyle de zalimler-

den ve sapıklardan nefret ettiğimizi ve onlardan beri olduğumuzu ilân etmekteyiz.

Bütün değerlerin başında gelen adalet, cemaat imamında şart koşulmuştur.

Namazda cemaat imamını izlemek, kendi başına buyruk ve yalnız hareket etmek yerine adil bir rehberine uymayı vurgulayan önemli bir toplumsal değerdir.

Cemaat imamının seçiminde sürekli değerler ölçü alınmaktadır: en adil, en fakih, en fasih...

Kibleye doğru durmak bir çok değerleri hatırlatmaktadır insana; Mekke, Bilal'in işkence edildiği, İsmail'in kurban götürüldüğü, Ali b. Ebutalib'in doğum yeri, Hz. Mehdi'nin kıyam merkezi, Hz. İbrahim'in imtihan yeri, bütün peygamberlerin ve velilerin ibadet mekânıdır.

Namazda, her sabah ve akşam, rükûda, secdede ve kıyamda, camiye ve mescide giderken gösterilen bir hareketlilik vardır; o hâlde sessiz, sakin ve inzivaya çekilmiş olmaktan çık, sürekli çaba ve hareket hâlinde ol; elbette ilâhî yönde ve Allah'a doğru.

Namazda insanın ruh ve canının tozu alınır. Namaz gurur ve kibir tozlarını döker; çünkü insan her gün onlarca defa bedeninin en yüce noktasını toprağa sürer. Toprak üzerine secde etmek, taş üzerine secdeden daha iyidir. Çünkü alınan toprağa sürülmesi âlemlerin Rabbinin karşısında insanın zilletini daha net bir şekilde gözler önünde sergiler.

Yer ve yerden biten şeylere secde edilir; tabi ki mideyi hatırlatmaması için bunların yenilecek türden olmaması şarttır!

Temiz yere secde edilir; çünkü temiz olmayan bir yerden temizlik ve temizliklerin kaynağına ulaşamaz.

Allah korkusundan ağlamak bir değerdir; dolayısıyla Kur'ân-ı Kerim'de ağlayarak yapılan secde övülmüştür: "**Secde ederek ve ağlayarak.**"¹

Namaz, doğduğumuz andan ölünceye dek bizim için çizilen ilâhî bir çizgidir; bebek dünyaya gelince sağ kulağına ezan ve sol kulağına ise ikame okunur ki, her ikisinde de "namaza koş" ifadesiyle namaza tavsiye vardır. Ölünce de cenaze namazı kılınarak defnedilir. Yaşam boyunca da sürekli ibadet ve Allah'a tapın denir:

"Sana yakın (ölüm) gelinceye kadar Rabbine ibadet et."²

Namaz insanın tabiatla bütünleşmesidir; namaz vakitlerini, özellikle sabah ve öğle namazının vaktini bilmek için güneşe bakılır. Kiblenin tespiti için yıldızlara dikkat edilir. Mübarek günlerde müstehap namazları kılmak için ayın hareketleri izlenir. Gusül ve abdest için suya, secde ve teyemmüm için de toprağa yönelinir.

Namazla güneş, ay, yıldız, su ve toprak arasındaki bu ilişki hangi hikmetli planlayıcı tarafından planlanmıştır.

Namaz kılan kişi, oruçlu gibi yemek, içmek ve şehvet gütmek hakkına sahip değildir.

Namaz kılan kişi, hac yapanlar gibi Kâbe'yi kible ve işlerinin odak noktası yapar.

Namaz en büyük iyiliğe emretmek ve kötülükten sakındırmadır.

Hicret, dinimizin en önemli değerlerindedir; Hz. İbrahim (a.s) da namaz için hicret etmiş, eşini ve oğlunu Kâbe'nin yanı başında bırakmış ve buyurmuştur ki:

1- Meryem, 58

2- Hicr, 99

"Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını bitki yeşermeyen bir vadiye yerleştirdim; Rabbimiz! Namazı ikame etmeleri için -bunu yaptım-."¹

İlginç olan şu ki Hz. İbrahim (a.s), "Hacı ayakta tutmak için hicret ettim." demiyor; aksine, "Hicretten hedefim namazı ikame etmektir." diyor.

Her halükârda, Allah Tealâ bütün değerleri namazda, namazla birlikte ve namaz için kılmıştır.

Eğer ziynet ve temizlik bir değerse, İslâm dini, "**Her mesci(de gidişiniz)de süslerinizi (üzerinize) alın.**"² buyuruyor. Tertemiz elbiselerle ve güzel koku sürünerek camiye girin.

Kadınların namazda ziynetlerini yanlarında bulundurmaları ve onlarla kendilerini süslemeleri tavsiye edilmiştir.³

Hatta misvak kullanılarak kılınan bir namaz, misvaksız kılınan yetmiş namazla eşittir.⁴ Yine şöyle buyurmuşlardır: "*Camiiye gitmeden önce sarımsak ve soğan yemeyin,⁵ ağzınızın kokusu diğerlerini rahatsız edip camiden kaçırmasın.*"

Her halükârda, bu İslâm'ın namazı ve şu da bizim namazımızdır. Ya hiç kılmadığımız ya dikkatsiz ve yanlış kıldığımız veya cemaatsiz ya da son vaktinde kıldığımız namazımız!!!

Bir zamanlar İbrahim, İsmail ve Zekerriyya'nun hizmet ettiği⁶ ve Meryem'in annesinin, evlâdını hizmetçi vermek istediği camiler⁷ hizmetçilerinin genellikle yaşlı, işten düşmüş, hasta,

---

1- İbrâhîm, 37

2- A'râf, 31

3- Biharu'l-Envar, c.80, s. 188

4- Biharu'l-Envar, c.73, s. 133

5- Risale-i Ahkam-ı İmam (r.a), 915. Mesele

6- Bakara, 125

7- Âl-i İmrân, 35

fakir, cahil ve bazen kötü ahlâklı kişilerin olduğu bir konuma düşmüştür! Sahi, neden İmam Rıza'nın (a.s) türbesinin tozunu almak iftihar ve övünç kaynağı bilinirken Allah'ın evinin tozunun alınmasına önem verilmesin?!

Neden camilerimize birisi girdiğinde gam, keder ve gevşeklik içine düşsün? Cami keder evi midir veya Fatıha meclisi midir ki sürekli caminin kapısına siyah bir bez parçası asılsın? Elbette Allah'a şükürler olsun birkaç yıldır camilerde bir hareket ve canlılık başladı; camilerin bir çoğu kütüphane ve karzu'l-hasene kurumları ve diğer hizmet kurumlarıyla donanmıştır.

Ne güzel buyruluyor şu hadiste:

"Kıyamet günü üç şey insanlardan şikayet edecek: İnsanların kendisine müracaat etmediği âlim, evde olup da okunmayan Kur'ân, insanların ilgi göstermediği cami."¹

Cami hakkında söylenmesi gereken çok şeyler vardır ve son zamanlarda, "Caminin Siması" adında İslâm toplumunda caminin konumuyla ilgili iki ciltlik bir kitap yazılmıştır.

Fakat tek kelimeyle cami, sadr-ı İslâm'da, Müslümanların toplu karara varmak ve müşavere etmek için toplantı yeri, ilim ve bilgi edinme mekânı, savaşçıların ve İslâm mücahitlerinin merkezi, fakirlerin ve hastaların sorunlarını halletme yeri, zalim hükümetlere karşı kıyam ve sert hutbeler okuma mekânıydı.

İşte caminin bu yüce konumundan dolayı olacak ki, tarih boyunca Müslümanlar en güzel mimarlıklarını camilerin yapımında kullanıp camilerin idaresi ve böylece camilerin sürekli bayındır olarak ayakta durması için çok miktarda mallarını vakfetmişlerdir.

1- Biharu'l-Envar, c.2, s. 41

NİYET

Namazın ilk rüknü niyettir.

Niyet, ne yaptığının, ne dediğinin, kim için ve niçin hareket ettiğinin farkında olmaktır.

Her işin değeri, sadece onu gerçekleştirmekte yatmaz; hangi niyet ve amaçla yapıldığına bağlıdır. Dolayısıyla, düzen ve kanuna saygı için kırmızı ışığın arkasında duran kimseyle polisten veya ceza yazılmasından korkarak kırmızı ışığın gerisinde duranın durumu farklıdır. Bütün ibadetlerde ve özellikle namazda, niyetin özel bir yeri vardır ve esasen bir şeyi ibadet kılan şey, onunla ilgili olarak taşınan ilâhî niyettir; eğer niyet olmazsa her ne kadar dış görünüm itibariyle yapılan iş güzel ve doğru gözükse de ibadî bir değer taşımaz.

Şanı yüce İslâm Peygamberi (s.a.a) bu hususta şöyle buyuruyor:

"Ameller niyetlerle ölçülür [ve değer kazanır]."¹

Evet; bir işin maddî veya manevî oluşu niyet ve hedefinin farklı oluşunda yatar.

Halis Niyet

Halis niyet, insanın ancak Allah için bir şey yapması, ruhunun derinliklerinde Allah ve O'nun rızasını kazanmak ama-

---

1- Biharu'l-Envar, c. 70, s.210

cını taşıması, insanlardan teşekkür veya mükâfat bekleyişi içinde olmamasıdır.¹

Resulullah'ın (s.a.a) Ehlibeyt'inin birkaç akşam peş peşe yetime, esire ve fakire verdiği ekmeğin parçasının pek fazla bir maddî değeri yoktu, ancak ihlâsla verildiği için Allah Tealâ bu konuyla ilgili olarak bir sure indirdi.²

Attar-i Nişaburî bu hususta şöyle diyor:

"Gozeşte Zin cehan, vâsf-ı senaneş
Gozeşte zan cehan, vâsf-ı senaneş."

"Bu âlemi aştı kılıcının vâsfı
O âlemi aştı üç ekmeğin vâsfı."

Tarihte şöyle geçer: Birisi savaşta öldürülünce herkes, "O, şehit oldu." dediler. Fakat Peygamber efendimiz, "O, eşek yolunda öldü." buyurdu! İnsanlar bu söze hayret edince şöyle buyurdu: "O, Allah'ın rızasını kazanmak için gelmemiştii. Düşmanın iyi bir eşeğe bindiğini görünce, içinden, onu öldürüp eşeğini ganimet alırım diye düşündü. Fakat, bu işi başaramadı ve o kâfir bu Müslümanı öldürdü; dolayısıyla o, eşek yolunda ölmüştür."³

Niyeti halis kılmak çok zor ve ince bir iştir. Bazen ilâhî olmayan düşünceler insanın ruhuna öyle bir işler ki kendisi de farkına varmaz; dolayısıyla, rivayetlerde şöyle geçer:

"Riyâ ve şirk siyah bir karıncanın zifiri karanlık gecede siyah bir taşın üzerinde hareketinden daha gizlidir."⁴

Nice insanlar vardır ki Allah'ın rızası amacını taşıdıklarını sa-

---

1- İnsân, 9

2- İnsân Suresi.

3- Mahaccetu'l-Beyzâ, c.8, s. 104

4- Biharu'l-Envar, c.72, 93

nırlar; fakat hayatın inişli ve çıkışlı hadiselerinde niyetlerinin yüzde yüz Allah için olmadığı ortaya çıkar.

Allâme Şehid Mutahharri'nin dediği gibi, niyet insanın kendinden haberdar olmasıdır; ibadetin değeri de marifet ve bilinçlidir. Rivayetlerde şöyle geçer:

"Müminin niyeti amelinden daha hayırlıdır."¹

Bedenle ruh karşılaştırılırsa, ruhun bedenden daha önemli olduğu ve insanın insanlığının ruhta yattığı söylenir. Amelle niyet de mukayese edilirse niyetin amelden daha hayırlı olduğu anlaşılır; çünkü niyet amelin ruhu demektir.

Niyet o kadar değerlidir ki insan hayırlı bir işi yapamaz, fakat onu yapmaya niyet ederse, Allah Tealâ o işi yapmış gibi onu mükâfatlandırır.²

Allah'a Yaklaşma Amacı

Yakınlık kastı, Allah'ın makamına yaklaşmak anlamındadır. Açık ki, "falan adam hükümetin filan adamına yakındır.", denildiğinde, kastedilen yer ve mekân yakınlığı, cismî ve fiziksel yakınlık değildir; yoksa insanın hizmetçileri ona herkesten daha yakın olurdu; yakınlıktan maksat, manevî yakınlık, makam yakınlığı ve onunla ünsiyet kurmaktır.

İşleri Allah'ın rızasını kazanmak için yapmak da Allah Tealâ'nın bizim işlerimizden etkilendiği ve durum değiştirdiği anlamına gelmez; aksi durumda olay ve değişimlerin mekânı olurdu. Allah'a yakınlık, ruhun varlık merdiveninden yukarı çıkmasıdır; ve bunun sonucu da varlık âleminde etki sahibi olmaktır; yani varlığın kaynağına yaklaşmak ve onu kalbinde bulmaktır.

1- Biharu'l-Envar, c.70, 210

2- Muheccetu'l-Beyza, c.8, s.104

Varlığın dereceleri cansız varlıklarda, bitkilerde, hayvan ve insanlarda değiştiği gibi, varlıkların kaynağına yakınlaşmada da insanların dereceleri farklıdır; insan, yeryüzünde Allah'ın halifesi olacak kadar Allah'a yaklaşabilir.

Yakınlık kastıyla yapılan ibadet, insana nur kazandırır, insanı mükemmelleştirir ve varlıktan daha fazla bir pay almasını sağlar. Bütün ibadetlerin ve özellikle müstehap namazların bu konuda önemli bir rolü vardır. Nitekim bir hadiste şöyle geçer:

"Kul bana sürekli nafilelerle yaklaşır."¹

İnsan sürekli müstehap namazlarla Allah'a yaklaşabilir. Farz namazı cehennem veya Allah'ın kahrından korkarak kılmış olabilir; fakat nafile namazlar, aşkın nişanesi ve mabutla ünsiyet kurmanın sırrıdır.

Kurb Dereceleri

Kur'ân-ı Kerim'de defalarca ve farklı tabirlerle geçen "Derecat=dereceler" sözcüğü ince noktalar içermektedir. Bazılarını için "**onlar için dereceler var.**"² buyururken, bazıları için de "**onlar derecedir.**"³ buyuruyor.

Tıpkı, oturdukları yeri meclisin baş kısmına dönüştüren büyük şahsiyetler gibi. Yani derece ve makam onları yukarı çıkarmaz, aksine, onların kendisi derece oluştururlar.

Bu manevî derecelendirme insanlara has bir olay değildir; melekler arasında da dereceler vardır. Kur'ân-ı Kerim, Cebrael hakkında buyuruyor ki:

1- Biharu'l-Envar, c.75, 155

2- Enfâl, 4

3- Âl-i İmrân, 163

"-Cebrail- **orada** -meleklerce kendisine- **itaat edilir, güvenilirdir.**"¹

Her halükârda, insanların Allah'a itaat dereceleri farklıdır:

- 1- Bazen gönül rızasıyla olmasa da sadece itaat ederler.
- 2- Bazen sadece itaat etmekle kalmaz, O'na gönül de verirler; yani aşk ve sevgiyle itaat ederler.
- 3- Bazen de itaat ve sevgiden ileri geçer, mükemmel bir marifete ulaşır ve her şeyde O'nu görür. Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

"Gördüğüm her şeyden önce, her şeyden sonra ve her şeyle birlikte Allah'ı görürüm."²

Allah'ı, Allah İçin Çağırılım

Denildiği üzere, Sultan Mahmud Gaznevî, sarayındaki insanların kendisine ne kadar sadık olduklarını anlamak amacıyla bir kafilе düzenler, bir devenin üzerine de bir sandık mücevher bırakıp sandığı kilitler. Yolda bir dereye ulaşınca deveyi ürkütür. Böylece devenin üzerindeki mücevher sandığı yere düşer ve mücevherler dereye dökülür.

Sultan, "Herkes topladığı mücevherin sahibidir." der. Bu sözü duyan sultanın etrafındaki kişiler sultanı yalnız bırakarak mücevher toplamaya koşarlar.

Bu arada Ayaz'ın mücevherleri bırakıp sultanın yanına geldiğini görür, "Sen neden mücevher toplamaya gitmiyorsun?" diye sorar. Ayaz şöyle cevap verir:

"Ben kafamda seni düşündüm de
Hizmeti bırakıp nimete koşmadım."

1- Tekvîr, 21

2- Temaşağâh-i Raz, s.114

Mevlana bu olaydan şu sonucu çıkarır:

"Gözün dostunun bağışındaysa eğer
Sen kendini düşünüyorsun, dostunu değil.
Evliyanın Allah'tan O'ndan başkasını istemesi
Tarikat ehlinin tarikatına aykırıdır."

Kur'ân-ı Kerim, Allah'ı kendileri için isteyen, sadece sıkıntılarda O'na yalvarıp yakaran, başka zamanlarda O'nu unutan ve hatta inkâr edenleri sert bir şekilde eleştirmektedir:

"Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız Allah'a has kılarak O'na yalvarırlar. Fakat (Allah) onları salimen karaya çıkarınca hemen (O'na) ortak koşarlar."¹

Her halükârda, kendisi için çalışmak nefisperestliktir.

Halk için çalışmak, putperestliktir.

Allah ve halk için iş yapmak şirktir.

Kendisinin ve halkın işini Allah için yapmak Allah'a tapmaktır.

Hz. Ali'nin münacatında şöyle okumaktayız:

"Allah'ım! Ben sana ne ateşinden korktuğum ve ne de cennetine tamah ettiğim için ibadet ediyorum; ben seni ibadete lâyıık buldum ve ibadet ettim sana."²

Evet, kâr amacıyla çalışanlar, tacirlerdir; korkudan çalışanlar ise kölelerdir; özgür ve hür insanlar ise Allah'ın nimetlerinin şükürünü yerine getirmek için O'na ibadet ederler. Nitekim Ehlibeyt İmamları'nın (a.s) buyruklarında şöyle geçer:

"Bazıları bir şey umarak Allah'a ibadet ederler; bu tacirlerin ibadetidir. Bazıları da Allah'tan korktukları için O'na ibadet ederler; bu ise kölelerin ibadetidir. Bazıları ise

---

1- Ankebût, 65

2- Biharu'l-Envar, c.70, s.186

Allah'a, O'nun şükürünü yerine getirmek için ibadet ederler; bu ise hür kişilerin ibadetidir."¹

Hafız'ın dediği gibi:

"İçimize dosttan başkası yerleşmez
Her iki âlemi de düşmana ver; bize dost yeter."

Maddî aşkta insan sevgilisini kendisi için ister; fakat manevî aşkta, insan kendisini sevgilisi için ister. Hz. Ali (a.s) Kumeyl duasında şöyle buyuruyor:

"Kalbimi kendi sevginle doldur!"

Kurb Makamına Ulaşmanın Yolu

Allah'ın kurb makamına ve kurbet kastına ulaşman için iki yol vardır:

Biri Allah Tealâ'nın azamet ve makamını bilmek, diğeri ise O'nun dışındaki her şeyin kof, çürük ve itibarsız olduğunu anlamaktır.

Kur'ân-ı Kerim, insanı Allah'a aşık etmek için sürekli Allah Tealâ'nın insanlara nimet ve lütuflarını hatırlatmaktadır. O'nun sıfatlarını, varlıklarını, maddî ve manevî yardımlarını ve onlarca büyüklü küçüklü nimetini anmak; bütün bunların hepsi bizim Allah'a sevgi ve aşkımızı artırmak içindir.

Ayrıca, bir çok ayetlerde O'ndan başkasının zaaf ve çürüklüğü açıklanır: O'ndan başkasının ne bir izzeti var, ne de gücü. Tüm varlıklar toplanarak bir sinek yaratmak isteseler, bunu başaramazlar. O'ndan başka sıkıntıda ve zor durumda olanların feryadına kim yetişebilir ki? Allah'la birlikte diğerlerini de çağırmamız ve onları Allah Tealâ'ya eşit ve denk bilmemiz doğru olur mu acaba?

1- Biharul-Envar, c.41, s.14

Bir Hâtıra

Şiâ âleminin taklit mercilerinden olan Ayetullah Burucerdî yas günlerinde kendi evinde yas programları düzenliyordu. Bu programlardan birinde kendisinin durumu iyi olmadığı için kendi odasında dinleniyor ve aynı zamanda yapılan konuşmaya da kulak veriyordu. Bu arada meclistekilerden birisi, "Zamanın imamı Hz. Mehdi ve Ayetullah Burucerdî'nin sağlığı için salâvat getirin." dedi.

Bu arada Ayetullah Burucerdî'nin, asasıyla kapıya vurduğunu gördüler. Yakınları yanına giderek, "Bir şey mi istediniz?" diye sordular. Bunun üzerine, "Neden benim ismimi Hz. Mehdi'nin (a.s) ismiyle bir arada söylüyorsunuz. Ben buna lâayık mıyım ki ikimize bir arada salâvat getiriyorsunuz?" diye itiraz etti.¹

Hz. İmam Mehdi'nin (a.s) vekili konumundaki bu büyük taklit mercii, isminin bir masum imamın isminin yanında söylenmesine razı olmazken bir çoklarımız anlayışsızlık veya edepsizliğimizden dolayı zayıf ve tepeden tırnağa muhtaç olan varlıkları mutlak güç sahibi Allah Tealâ'nın isminin yanında anıyor ve bunları bir kefeye koyuyoruz.

Nitelik mi, Nicelik mi?

İslâm dini için niteliği, hedef ve amacına özen gösterir. Kur'ân-ı Kerim amellerin en çok olanını değil, en güzel olanını över ve şöyle buyurur:

"(Allah sizi imtihan eder) hanginizin daha güzel iş yaptığınız belirsindir diye."²

1- Ayetullah Safi'den naklen

2- Hûd, 7

Hız. Ali (a.s) rükûdayken yüzüğünü sadaka verdi, bunun üzerine bir ayet indi. İnsanlar, bir yüzük için bir ayetin nazil olduğunu görünce bu yüzüğün çok pahalı olduğunu sanarak, "bu yüzük, Irak ve Suriye'den alınan vergiler değerinceydi." dediler. Oysa böyle değerli bir yüzük kesinlikle Hız. Ali'nin (a.s) takvasıyla bağdaşmaz. Nitekim yanı başında bazıları fakirlik ve yoksulluk çekerken Hız. Ali'nin parmağına böyle bir yüzük takması onun adaletiyle de uyuşmaz.

Gerçek şu ki, "**Sizin veliniz, ancak Allah, O'nun Elçisi, namaz kılanlar ve rükû hâlinde zekât verenlerdir.**"¹ ayetinin nüzul sebebi yüzüğün ağırlığı, hacmi ve değeri değil, onun ihlâs ve kurbet kastıyla verilmiş olmasıdır.

Bir Hâtıra

Behlul, bir grubun bir cami inşa ettiklerini ve onu Allah için yaptıklarını iddia ettiklerini görünce bir taşın üzerine "Bu camiyi Behlul inşa etmiştir." yazarak geceleyin caminin kapısına astı. Ertesi gün işçiler caminin kapısına asılmış olan taş görünce durumu Harunu'r-Reşid'e anlattılar. Harun Behlul'u çağırarak, "Neden benim yaptırdığım camiyi kendi adına mal ediyorsun?" diye sordu.

Behlul, "Eğer sen camiyi Allah için yaptırıyorsan bırak da üzerinde benim ismin olsun; Allah onu kimin yaptırdığını biliyor zaten. O, insanları mükâfatlandırmada yanılmaz ya! Eğer Allah içinse üzerinde benim veya senin adının olması hiç önemli değil" dedi.

Behlul bu hareketiyle Harun'a camiyi kurbet kastıyla yaptırmadığını, aksine şöhret için bu işe giriştiğini anlatmak istedi. İşte bu nedenledir ki Kur'ân-ı Kerim kâfirlerin amellerini in-

---

1- Mâide, 55

sanın gözüne su olarak görünen, fakat gerçeği olmayan bir seraba benzetiyor:

"İnkâr edenler(e gelince): Onların işleri, düz arazideki serap gibidir. Susayan onu su sanır."¹

Esasen İslâm dini, her dört unsuru da iyi olan bir amel-i salih addetmektedir. Yani amel, amaç, vasıta ve metot unsurunu...

Kurbet kastı sadece işin başında değil, o amelin sonuna kadar devam etmelidir. Aksi durumda amel batıl olur.

Uçağın motoru hatta bir dakika bile çalışmazsa, uçağın düşmesi kesindir. Niyette bir an olsun şirk ve riya olursa, amelin tamamını batıl eder.

Bir Başka Hâtıra

Bir hava yolculuğunda, hareket etmek üzere olan uçağın bütün yolcularını yere indirdiler ve uçuş birkaç dakika gecikti. Bunun nedenini sorduklarında, uçakta bir hamam böceği görülmüş dediler. "Bir hamam böceği için mi uçuşu bu kadar geciktirdiniz?" diye sorduklarında, "evet" dediler; "bu bayağı böcek bir kabloyu kemirip uçağın sisteminin bozulmasına ve böylece uçağın düşmesine neden olabilir."

İnsanı Allah Tealâ'ya doğru uçurması gereken nice iyi ameller vardır ki ruhî bir hastalık, bırakın insanı uçurması, onun düşmesine bile neden olur.

Niyet İşe Değer Kazandırır

Birinin, bir insanı haksız yere öldürdüğünü ve daha sonra öldürülen kişinin asılması gereken bir cânî olduğunun anlaşıldığını düşünün. Burada faydalı bir iş yapmış olmasına rağmen

---

1- Nûr, 39

men insanlar bu işinden dolayı onu övmeyiz; çünkü onun amacı yeryüzünde fesat çıkaran bir kişiyi değil, suçsuz bir insanı öldürmektir.

O hâlde bir işin faydalı oluşu, onun salih bir amel olması için yeterli değildir; bir işin salih sayılabilmesi için tertemiz bir amaçla yapılması gerekir.

Kur'ân-ı Kerim ister humusta olsun, ister zekâta, ister yapılan malî infaklarda, ister savaşta ve düşmanla yapılan cihad da olsun, her yerde kurbet kastının üzerinde durmaktadır. Kur'ân-ı Kerim'in "**Allah yolunda**", "**Allah için**" ve "**Allah'ın rızasını kazanmak için**" kelimelerinin üzerinde durması kurbet kastının önemini göstermektedir.

Okul, hastane ve yol yapımı gibi halk için yararlı işler yapanların niyetleri ilâhî olmazsa kendilerine zulmetmiş olurlar; çünkü her ne kadar diğerleri ondan yarar sağlasalar da kendilerine ondan hiçbir yarar ulaşmaz.

Kur'ân-ı Kerim, sürekli salih ameli imanla birlikte zikredilir: "**İnananlar ve iyi ameller yapanlar**" veya "**Kadın veya erkeklerden inanarak iyi amel yapanlar.**" Bu, sadece amelin iyi olmasının yeterli olmadığını, onu yapan failin de iyi olması gerektiğini vurgulamak içindir.

İki Hâtıra

1- Resulullah'ın (s.a.a) müezzini Bilal Habeşi, "eşhedu en la ilâhe illellah" derken dili peltek olduğu için "ş" yerine "s" diyordu. İnsanlar bunu eleştirince Resulullah (s.a.a), "*Bilal'in "s"si Allah katında "ş"dir.*" buyurdu.¹

Her ne kadar da görünüşte Bilal'in işi eksiktiyse de, ancak kurbet kastı olduğu ve iyi niyetle yaptığı için sevabı vardır.

1- Müstedreku'l-Vesail, 3796. hadis

2- Resulullah'ın (s.a.a) ashabından olan ve gözleri görmeyen Abdullah b. Mektum, bir gün Resulullah (s.a.a) bazı kişilerle konuşurken mescide girdi. Abdullah mescittekileri göremediği için yüksek sesle konuşmaya başlayınca oradakilerden biri ona karşı yüzünü ekşiterek rahatsız oldu.

Kör biri etrafını göremediği için yüzünü ekşitmeyle ona gülümsemek hiçbir şeyi değiştirmedeği hâlde, Kur'ân-ı Kerim onun hakkında bir sure nazil kılmış ve arka arkaya on ayette yüzünü ekşiten adamı kınamıştır.

"Surat astı ve döndü; kör geldi diye. Ne bilirsin belki o arınacak..."¹

Demek ki amelin ölçüsü, yararlı veya zararlı olması değildir. Dolayısıyla ameli başka şeylerle mukayese edip, "başkalarına yararı olursa salih, zararı olursa salih değildir", dememiz doğru olmaz; aksine, ameli, onu gerçekleştirenle birlikte değerlendirip hangi amaçla yapıldığına, amelin diğerlerine bir yararı ve zararı olmazsa bile, haddi zatında nasıl olduğuna dikkat etmemiz gerekir.

Evet, peygamberler mektebinde ahlâkın arazî değil, zatî bir değeri vardır; tıpkı insanın müşteri çekmek, üretimini artırmak ve halkı etrafına toplamak için sergilediği güzel ahlâk gibi.

Abese Suresi'nde, "neden kör birine yüzünü ekşittin" diye kınama vardır; o görmese bile bunun yapılmaması gerektiği vurgulanıyor; çünkü insanın bir mümine yüzünü ekşitmesi kendiliğinden çirkin bir ameldir.

Her halükârda, kurbet kastı, bütün amellerin ilâhî ölçüyle yapılması, onun siyasî ve içtimaî yankılarına, diğerleri tarafından hoş görülüp görülmemesine önem verilmemesi demektir.

1- Abese, 1-10

Kurbet kastı, "işi Allah için yap ve diğerlerinin kınamasından endişe etme" anlamındadır. Kur'ân-ı Kerim gerçek müminler hakkında buyuruyor ki:

"Allah yolunda cihat ederler ve hiçbir kınayıcının kınamasından korkmazlar."¹

Kurbet kastı, hakkı hiç kimseden çekinmeden söylemektir. Kur'ân-ı Kerim, ilâhî davetçileri şöyle tavsif etmektedir:

"Allah'ın buyruklarını tebliğ ederler, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar."²

Hâtıra

Bir gün İmam Rıza'nın (a.s) haremünde ziyaret ve duayla meşguldüm, manevî bir hâl içindeydim. Yanı başımdaki birisi perşembe akşamları televizyonda yayınlanan programlardan beni tanımış olacak ki birkaç kez katladığı parayı bana vererek, "Kıraati bey! Bu parayı bir fakire ver." dedi. Ona, "Ben de aynen senin gibi ziyaret için geldim ve Meşhed'de fakir tanımıyorum; kendiniz fakire verin." dedim.

Bir süre sonra yine aynı şeyi söyledi ve ben de aynı cevabı verip duayla meşgul oldum.

Üçüncü defa sözünü tekrarlayınca rahatsız olarak "Bugün siz iki bin riyal parayla üç defa dikkatimi dağıttınız; lütfen rahatsız etmeyin ve paranızı kendiniz fakire verin" dedim. Bunun üzerine adam, "Kıraati bey! İki bin değil, on bin riyaldir." dedi.

Oysa ben o ana kadar adamın fakire iki bin riyal vermek istediğini sanıyordum. Biraz bekledim ve sakinleşince, "Burada, yetim çocuklar için yardım toplayan bir kurum var." dedim.

1- Mâide, 54

2- Ahzâb, 39

O, "Siz bilirsiniz; parayı istediğiniz yerde harcayın." dedi ve parayı verip ayrıldı.

Ben dua kitabını bırakarak biraz düşündüm ve içimden, "Allah için olduktan sonra iki binle on bin riyalin ne farkı var?" dedim ve bunun, bende kurbet kastının olmadığına ortaya çıkması için bir imtihan olduğunu anladım.

İhlâsın nişanelerinden biri insanın miktar, kişiler, bölgeler, işin çeşidi ve şartları arasında fark gözetmemesi ve insanların anlayıp anlamamasına, destekleyip desteklememesine, geliri olup olmamasına ehemmiyet vermeden sadece Allah'ın rızasını göz önünde bulundurmasıdır.

Elbette insanları sevmek ve işi insanlar için yapmak egoistlik ve bencillikten daha iyidir; fakat amaç ilâhî olmazsa, bunun da hiçbir değeri olmaz.

Şehid Mutahharî'nin dediği gibi, kurbet kastı zatî bir şarttır, itibarî değil, tekvinî bir şarttır, yüzeysel ve teşrifatî değil.¹

"Mekke'ye ulaşmanın şartı, Mekke yolunu kat etmektir." dersek, bu tabîî ve zatî bir şarttır, itibarî değildir. Dolayısıyla, Allah'ın kurb makamına ulaşmanın şartı da yakın olmayı kast etmektir ve bu da zatî bir şarttır.

Temiz Niyetin Etki ve Bereketleri

Ayet ve hadislere kısa bir göz atarsak, temiz niyetin bir çok bereket ve etkilerinin olduğunu görürüz. Onlardan bazıları kısaca şöyledir:

1- İyi niyete sahip olan kimsenin rızkı bol olur.² Belki de hadisten kastedilen şudur ki, iyi niyete sahip olan birisi halka

---

1- Velaha ve Velâyetha, 290-293

2- Vesailü'ş-Şia, c.1, s.39

iyi davranması sonucu bir çok insanı kendine cezp eder ve böylece daha fazla gelir elde eder.

2- İyi niyet, insanın başarılarını artırır, yaşamı güzelleştirir, sıcaklık getirir ve insana çok sayıda arkadaş kazandırır.

3- İnsanın ömrünü uzatır.

Hadislerde şöyle geçer: Hac amellerini tamamladıktan sonra evine dönen insan tekrar gelecek yıl da hacca gitmeyi niyet ederse, Allah Tealâ güzel niyetinden dolayı onun ömrünü uzatır.

4- İyi niyet insanın geçmişini telafi eder. Hz. Ali (a.s) buyuruyor ki:

"Günahkâr insan iyi niyetle tövbe edecek olursa Allah Tealâ ceza olarak ondan aldığı şeyi tekrar ona verir ve işindeki sorunlar hallolur."¹

5- İnsan iyi bir işi niyet eder, ancak onu gerçekleştiremezse Allah Tealâ onun mükâfatını kendisine verir. Samimi niyet sonucu, insanın yapmadığı işler lehine kaydedilir; nitekim rivayette şöyle geçer: Eğer bir mümin, "Allah bana imkanat verseydi şöyle ve böyle hayırlı işler yapardım" derse ve bu arzusunda samimi olursa Allah Tealâ söz konusu hayırlı işlerin mükâfatını ona verir.² Hatta samimi olarak şehit olmayı arzularsa, yatağında ölse bile Allah onu şehitlerin derecesine ulaştırır.³

Allah'ın lütfuna gelince, iyi niyeti mükâfatlandığı hâlde işlemedikçe günah niyeti karşısında insanı cezalandırmaması yeter.⁴

1- Nehcü'l-Belâğa, 178. hutbe

2- Vesailu'ş-Şiâ, c.1, s.40

3- Biharul-Envar, c.70, s.201

4- Vesailu'ş-Şiâ, c.1, s.40

6- İyi niyet, salt ve bütün yönüyle maddî olan yaşam gereçlerini insanın Allah'a yaklaşması için bir vesile kılabilir. Nitekim secde ve ağlamak gibi salt manevî durumlar da riyâyla yapılırsa insanı Allah'tan uzaklaştırır.

Rivayetlerde şöyle geçer: Cisim ruhla ayakta durduğu gibi din de samimi niyetle ayakta durur.¹ Temiz kalp ve iyi niyet Allah Tealâ'nın en üstün hazinelerindendir ve niyet her ne kadar iyi olursa bu hazinelerin değeri de bir o kadar fazla olur.² Ciddi irade, karar ve niyet, insanın beden gücünü kat kat artırır.

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

"Allah Tealâ kıyamet günü insanları niyetleri üzerine haşredecektir."³

Amacı, vazifesini yerine getirmek olan kimse için işin çeşidi ve sonuca varmak önemli değildir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse, biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz."⁴

Önemli olan Allah yolunda savaşmaktır; dolayısıyla sonucunun zafer veya yenilgi olması Allah'ın mükâfatında etkili değildir. Kur'ân-ı Kerim başka bir yerde şöyle buyuruyor:

"Kim Allah ve Elçisi için göç etmek amacıyla evinden çıkar da kendisine ölüm yetişirse, onun mükâfatı Allah'a düşer."⁵

1- Biharul-Envar, c.78, s.312

2- Gureru'l-Hikem

3- Kısaru'l-Cumel.

4- Nisâ, 74

5- Nisâ, 100

Bu ayetten de anlaşıldığı üzere, insan Allah için evinden çıkar-
sa, hedefe ulaşmasa bile mükâfata ulaşır. Önemli olan amelin
kendisi değil, taşıdığı niyettir. Önemli olan amaca ulaşmak
değil, doğru yolda hareket etmektir.

Resulullah (s.a.a) Ebuzer'e şöyle buyurmuştur:

"Yapmaya muvaffak olmasan bile iyi iş yapmayı amaçla;
çünkü bu karar seni gafiller zümresinden çıkarır."¹

Başka bir hadiste şöyle geçer: İlâhî niyetle olan her iş, basit ve
küçük olsa bile büyüktür.² Nitekim en önemli işler de doğru
bir niyetle olmazsa değersizdir.

Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki:

"Ümmetimin şehitlerinin çoğu kendi yataklarında dünya-
dan göçerler ve nice insanlar da var ki cephede canlarını
verirler, fakat Allah onların niyetini bilir."³

Resul-i Ekrem (s.a.a) Tebuk Savaşı'nda şöyle buyurmuştur:

"Medine'de olup da cepheye gelmeyi ve bizimle sava-
şa katılmayı arzulayanlar niyetlerinden dolayı bizimle
ortaktırlar."⁴

Nitekim başka bir rivayette de şöyle buyurmaktadır:

Teheccüt namazına kalkmak niyetiyle yatağına giren kim-
se uyuyup kalsa (ve namazı için uyanamasa bile) Allah
Tealâ onun uykusunu sadaka, nefesini tesbih kılar ve ona
gece namazı mükâfatını verir."⁵

1- Vesailu'ş-Şiâ, c.1, s.39

2- Vesailu'ş-Şiâ, c.1, s.87

3- Mehaccetu'l-Beyzâ, c.8, s.103

4- Mehaccetu'l-Beyzâ, c.8, s.104

5- Biharul-Envar, c.70, s.206

"Hatta yemek yerken ve uyurken kutsal bir hedefiniz olsun." tavsiyesi boşuna değildir.¹ Eğer birini Allah için severseniz ve onun iyi birisi olduğunu sanırsanız, gerçekte o cehennemlik olsa bile size -bu niyetinizden dolayı- mükâfat verilir.²

Niyetin Amelden Üstünlüğü

Bir iş riyâ ve gösteriş için de yapılabilir; fakat niyet batınî ve insanın kalbiyle ilintili bir durum olup zahirî bir etkisi olmadığı için onda riyâ ve gösteriş söz konusu olmaz. Niyetin amele karşın bir başka imtiyazı, niyetin her zaman ve her yerde mümkün oluşu ve özel şartları gerektirmeyişidir; fakat bir işi yapmak için bir çok imkânlarla ve şartlara gerek vardır.

Hadis kitaplarında, "men beleğ" başlığı altında toplanan bir takım hadisler vardır. Bu hadislerin içeriği şudur: İnsan bir rivayete istinaden bir ameli yaparsa, rivayet doğru olmasa bile Allah Tealâ o amelin sevabını kendisine verir; çünkü o hadise uyan kimse onu iyi niyetle yapmıştır.

Niyetin Dereceleri

1- Bazen Allah'ın azabından korkmak veya O'nun lütfüne tamah etmek insanı bir işe yöneltir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim bu konuda buyuruyor ki:

"O'nu -Allah'ı- korkarak ve tamah ederek çağırın"³

Veya başka bir yerde şöyle buyuruyor:

"Umarak ve korkarak bize dua ederler."⁴

1- Vesailu's-Şiâ, c.1, s.35

2- Mehaccetu'l-Beyzâ, c.4, s.374

3- A'râf, 56

4- Enbiyâ, 90

2- Bundan daha yüksek derece, Allah Tealâ tarafından bir sevap veya cezası olmasa bile Allah'ın lütuflarına teşekkür etmek için bir şey yapmaktır. Nitekim Hz. Ali (a.s) buyuruyor ki:

"Eğer Allah kendine karşı işlenen günah için azabı vaat etmemiş olsaydı bile, insanın O'nun nimetlerine teşekkür etmek için O'na karşı günah işlememesi gerekirdi."¹

3- Daha üst derecesi, Allah'a yaklaşmak ve O'nun kurb makamına ulaşmaktır; bu dereceye ulaşan kimse cennette gözü olmaksızın veya cehennemden korkmaksızın, sadece kulluk ve ibadete lâyık gördüğü için Allah'a ibadet eder.

4- En yüksek derece insanı Allah'a olan aşkının bir işe yöneltmesidir. Nitekim Hz. Ali (a.s) ölüm ve Allah'a kavuşmaya olan aşkını, bebeğin, annesinin göğsüne duyduğu ilgiden daha fazla olarak açıklamaktadır.² İmam Hasan Müçteba'nın (a.s) oğlu Hz. Kasım Kerbelâ'da şöyle diyor:

"Allah yolunda ölüm benim için baldan daha tatlıdır."

Cezaî Konularda Niyetin Rolü

İslâm dini cezaî konularda da niyet için ayrıcalık tanımıştır; iki hususu örnek olarak verelim:

Öldürme konusunda, kasten birini öldürenle kasıtsız olarak birinin ölmesine neden olan kimse arasında fark gözetmiş ve her biri için ayrı bir hüküm belirlemiştir.³

Yemin konusunda da Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyor:

1- Nehcü'l-Belâğa, 290. Hikmetli Söz

2- Nehcü'l-Belâğa, 5. Hutbe

3- Nisâ, 92

"Allah sizi yaptığınız kasıtsız yeminlerinizden sorumlu tutmaz."¹

Dolayısıyla, insanın ciddi niyeti olmadan yaptığı yeminin hiçbir değeri yoktur.

Marifet, Kurbet Kastı İçin Ön Hazırlıktır

Kurbet kastı ve temiz niyete ulaşmanın en güzel yolu, Allah'a olan marifetten ve O'nu tanımadan geçer.

İnsanlar arasında sevilmenin Allah'ın elinde olduğunu bilirsek.²

İzzet ve gücün yalnız Allah'ın elinde olduğunu bilirsek.³

Yarar ve zararın başkalarının elinde olmadığını bilirsek.⁴

Allah için yapılan bir işin bazen iki kat, bazen on kat ve bazen de yetmiş kat sevabı olduğunu bilirsek, O'ndan başkası için bir şey yapmayız.

Eğer, toplumda yükselişi insanın yücelik belirtisi olarak değerlendirmezsek, çünkü siyah dumanın da yükseldiğini bilirsek,

Eğer, insanların ilgisini çekmenin hiçbir değeri olmadığını, çünkü yolda giden bir filin de insanların ilgisini çektiğini bilirsek!

Eğer, gösteri ve riyâkârlığın rezillik ve tehlikelerine dikkat edecek olursak!

1- Bakara, 225

2- İbrâhîm, 37

3- Bakara, 165

4- Şabaniye Mûnacatı

Eğer, önümüzde hiç kimsenin bir başkasının yardımına koşmayacağı ve yalnız selim bir kalbe sahip olanların kurtulacağı bir gün olduğunu bilirsek.¹

Ve eğer, kötü niyetle nice değerleri kaybettiğimizi bilirsek, kendimizi ihlâslı ve kurbet kastıyla iş yapmaya hazırlarız.

Kötü Niyetin Etkileri

Niyet konusunun sonunda, daha önce iyi niyetin bereketlerine değindiğimiz gibi kötü niyetin de afetlerine değinmek istiyorum:

1- Duanın kabul olmaması. İmam Seccad (a.s) şöyle buyuruyor:

"Kötü niyet, duaların kabul olmamasına neden olur."²

İlâhî olmayan bir niyet, işlerin ilâhî bir renge bürünmesini engellemenin ve onu ibadet olmaktan çıkarmanın yanı sıra bir takım tehlikeleri de beraberinde getirir.

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

"Vermemek niyetiyle birinden borç alan kimse hırsız gibidir."³

"Kim evlenirken eşinin mihrini vermemeyi amaçlarsa, Allah katında zina eden kimse gibidir."⁴

2- Rızktan mahrum olmak. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Çoğu zaman mümin bir kişi günah işlemeyi kasteder, Allah da onu rızktan mahrum eder."

1- Şuarâ, 89

2- Biharul-Envar, c.70, s.375

3- Vesailu's-Şiâ, c.12, s.86

4- Vesailu's-Şiâ, c.15, s.22

Bu hadisin bir örneği de Kur'ân-ı Kerim'de geçen bağla ilgili kıssadır:

Kalem Suresi'nde 16. ayetten 30. ayete kadar, bağları olan ve fakirlerin haberi olmaması ve onun meyvesinden fakirlere vermemek için bağlarının mahsulünü geceleyin toplamaya giden bir grubun kıssası geçmektedir.

Sabahleyin bağa gittiklerinde, bağın yanarak küle dönüştüğünü gördüler. İlk önce yolu kaybettiklerini ve yanlış geldiklerini sandılar, fakat diğerlerinden daha akıllı olan biri şöyle dedi: "Ben size böyle yapmayın, böyle bir şeyi düşünmeyin demedim mi? Siz fakirleri meyvelerden mahrum etmeyi amaçlamıştınız, Allah da sizi mahrum etti."

Bu kıssadan, Allah Tealâ'nın bazen bizi niyet ve amacımıza göre cezalandırdığı veya mükâfatlandırdığı anlaşılıyor.¹ Tabii ki bu genel bir kural değildir.

3- Kalbin katılaşmasına neden olur. İmam Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

"Kötü niyet kalbin katılaşmasının nişanelerindedir."²

4- İnsanın ömrünün ve yaşamının bereketi gider. Hz. Ali (a.s) buyuruyor ki:

1- Birisi bana şöyle dedi: Tekerlekli sandalyesi üzerinde oturan bir savaş gazisiyle karşılaştım; yaklaşip onu öptüm. Güzel koku sürdüğümü anlayınca, ıtrımı istedi. Ben ona, sana başka bir ıtır satın alırım; ama bu bende kalsın dedim. Sonuçta ıtırı ona vermeyerek ayrıldım. Bir saat sonra tuvalete gittiğimde cebimdeki ıtır tuvalete düştü. O zaman bunun o cimriliğin cezası olduğunu anladım ve oracıkta kendi durumuma ağladım. Evet, Allah için bir iş yapmadığımız dolayısıyla kıyamette hasret çekmemiz ve pişmanlık duymamız gereken nice durumlar var.

2- Gururu'l-Hikem, 1610. hadis

"Niyet kötü olunca bereket kalkar."¹

Allah Tealâ niyeti iyi olmayan kimseden bereketini alır ve artık Allah'ın nimetlerinden yararlanamaz.

Nakledildiği üzere, birine, falan amelinden dolayı üç duan kabul olacak", dediler. Adam sevinerek, "Allah'ım! Eşim kadınların en güzeli olsun." dedi. Duası kabul oldu ve eşi güzelleşti, fakat insanların gözlerini eşine diktiklerini görünce hayatı zehir oldu. Bunun üzerine, "Allah'ım! Eşimi kadınların en çirkini kıl." diye ikinci duasını yaptı. Bu duası da kabul oldu, fakat artık böyle bir kadınla yaşamak tahammül edilemez oldu. Bu kez üçüncü duasını kullanarak, "Allah'ım! Eşimi ilk hâline çevir." dedi. Üçüncü duası da kabul oldu ve eşi eski hâline geldi. Bu adam her üç duayı kullandı, fakat, bundan bir sonuç alamadı. İşte bereketin kalkmasının anlamı budur; insan mevcut imkanlardan iyi bir şekilde yararlanamaz.

1- Gururu'l-Hikem, 1615. hadis

İFTİTAH TEKBİRİ

Allah-u Ekber

Kâbe'yi ziyaret edenlerin ilk farz sözleri, lebbeyk demek ve tekbir getirmektir. Hacılar tekbir getirerek hac amellerine girmiş olurlar ve bir takım şeyler onlara haram olur.

Namaza da "Allah-u Ekber" söylenerek başlanır ve namaz kılan kişiye yemek, içmek, konuşmak gibi bir takım şeyler haram olur. Dolayısıyla, namazın ilk tekbirine "iftitah tekbiri=başlangıç tekbiri ve tekbiretu'l-ihram" denir.

Mekke ziyaretçileri yolda karşılaştıkları her durumda "lebbeyk" derler ve hacıların lebbeyk'i tekrarlamaları müstehaptır. Namaz kılan kimseye de her eğilip doğrulduğunda, oturup kalktığında "Allah-u Ekber" kelimesini tekrarlaması müstehaptır.

Sabahleyin söylenmesi farz olan ilk kelime "Allah-u Ekber"dir.

Müslüman bebek dünyaya geldiği zaman ezan ve ikame şeklinde duyduğu ilk kelime ve ölüye (cenaze namazında) mezarı bırakıldığında okunan son kelime "Allah-u Ekber"dir.

Namazda hem farz olan ve hem de namazın rüknü sayılan tek kelime "Allah-u Ekber"dir.

Müslümanların marşı olan ezanda okunan ilk kelime de "Allah-u Ekber"dir.

"Allah-u Ekber" hem namazın hazırlık aşamasında, hem namazda ve hem de namazdan sonra takibatta en çok söylenen kelimedir. Öyle ki her Müslüman bir günde sadece beş vakit farz namazda (müstehap namazların dışında) yaklaşık 360 defa tekrarlamaktadır onu. Şöyle ki:

1- Beş vakit namazın her birinde ezan okunması gerekir ve her ezanda da 6 defa "Allah-u Ekber" söylenir (toplam 30 defa tekbir getirilir).

2- Beş vakit namazın her birinde ikame okunur ve her ikame-de de 4 defa (toplam 20 defa) "Allah-u Ekber" söylenir.

3- İftitah tekbirinden önce, beş vakit namazın her birinde altı defa tekbir getirmek müstehaptır ve yedinci tekbir ise farz olan iftitah tekbiridir. (Toplam 30 defa).

4- Beş vakit namazın başında söylenen 5 iftitah tekbiri.

5- Her rükûdan önce 17 rekâta bir tekbir vardır (toplam 17 defa).

6- Namazın her on yedi rekâtında iki secde var ve her secde-de, biri secdeden önce ve biri de secdeden sonra olmak üzere iki tekbir söylemek müstehaptır (toplam 68 defa).

7- Her namazda beş kunut var ve her kunuttan önce de bir tekbir vardır (toplam 5 defa).

8- Beş vakit namazın her birinin sonunda 3 tekbir vardır (toplam 15 defa).

9- Her namazdan sonra Hz. Zehra'nın (s.a) tesbihi söylenirken 34 defa tekbir söylenir (toplam 170 defa).

Fakat ne yazık ki ömrümüzde tüm vücudumuzla yönelerek bir defa "Allah-u Ekber" söylemedik. Bir insan inanarak ve kalben yönelerek her gün 360 defa "Allah her şeyden büyüktür" derse, artık hiçbir güç ve kudretten ve süper güçten korkmaz.

Diğer Namazlarda Tekbir

Ramazan ve Kurban Bayramı'nda, namazın kendisinde olduğu gibi namazlardan önce ve sonra da söylenen slogan tekbirdir.

Ayât namazında beş rükû ve her rükûnun da bir tekbiri vardır.

Cenaze namazında da esasen rükûn olan 5 tekbir vardır.

Namazda Nasıl Tekbir Getirelim?

İslâm dini her iş için bir adap beyan etmiştir. Allah-u ekber söylemek için de bir takım adaba uyulması gerekir. Başlıca:

1- Tekbir söylerken iki elleri kulakların hizasına kadar kaldırmak gerekir ve eller kulakların hizasına ulaşınca tekbirin bitmesi gerekir.

İmam Rıza (a.s) şöyle buyuruyor:

"Tekbir getirirken ellerin hareket etmesi Allah Tealâ'ya teveccüh etmede ve kalp huzurunda etkilidir."¹

2- Tekbir getirirken el parmakları birbirine bitişerek yukarı kalkmalıdır.

3- Ellerin içi kibleye doğru olmalıdır.

Rivayetlerde, tekbir getirirken elleri kaldırma namazın ziyneti olarak geçer.

Tekbirin Anlamı

Allah-u Ekber, yani Allah, bütün hissedilen, zihinde geçen, somut ve soyut varlıklardan büyüktür.

Allah-u Ekber, yani Allah tavsif edilmeyecek kadar büyüktür.

1- Vesailu'ş-Şiâ, c.4, s.727

"Ey hayal, sanı, vehim ve kıyastan daha yüce!
Dediğimiz, duyduğumuz ve okuduğumuzdan.
Toplantı bitti de ömrümüz tükendi
Biz halâ senin vasfının başındayız."

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

"Tekbir getirirken Allah'tan başka her şey senin gözünde
küçük olmalıdır."¹

İnsan diliyle tekbir getirirken başkasına gönül vermişse yalancı ve hilecidir ve bundan dolayı Allah ondan zikrin tadını alır.

İslâm Kültüründe Tekbir

Sadece namazda değil, namaz dışında da bir çok yerde tekbir söylenmelidir. Müslümanlar sadr-ı İslâm'da, hem iyi günlerde ve hem de kötü günlerde tekbir getirirlerdi. Onlardan sadece bir bölümüne değiniyoruz:

1- Hendek Savaşı'nda, Müslümanlar hendek kazarken sert bir taşla karşılaşınca kazma kırılmasına rağmen taş kırılmadı. Resulullah (s.a.a) bir vuruşta taşı kırınca Müslümanlar her bir ağızdan tekbir getirdiler ve orada Resul-i Ekrem (s.a.a), "*Ben taşların kıvılcımında Rum ve İran saraylarının yıkılışını gördüm.*" buyurmuştur.²

2- Hz. Ali (a.s) Sıffin Savaşı'nda, birisini öldürdüğümde tekbir getiriyordu ve Müslümanlar tekbirleri sayarak onun ne kadar düşman askerini öldürdüğünü anlıyorlardı.³

3- Fatımatü'z-Zehra'yı (s.a) Ali b. Ebutalib'in (a.s) evine götürdükleri gece yetmiş bin melek tekbir söyleyerek yeryüzüne indi.⁴

1- Sırru's Salât, s.78

2- Biharu'l-Envar, c.20, s.190

3- Biharu'l-Envar, c.32, s.60

4- Biharu'l-Envar, c.43, s.104

4- Resulullah (s.a.a), Fatıma bint-i Esed'in cenazesi için 40 tekbir¹ ve amcası Hamza'nın cenazesi için ise 70 tekbir getirdi.²

5- Hacda şeytan taşlamada atılan her taşta bir tekbir söylemek müstehaptır.³

6- Sevabı bin rekât müstehap namaza eşit olan Hz. Zehra'nın (s.a) tesbihatında 34 defa tekbir söylenir.⁴

7- Resulullah (s.a.a) dünyaya gelince söylediği ilk kelime, mübarek "Allah-u ekber" kelimesiydi.⁵

8- Mekke Müslümanlar tarafından fethedilince, Resulullah (s.a.a) Mescid-i Haram'a girip Haceru'l-Esved'e işaret ederek tekbir getirdi ve Müslümanlar yüksek sesle öyle bir tekbir getirdiler ki müşrikler titremeye başladılar.⁶

9- Rivayetlerde şöyle geçer: Bir şey sizi hayrete düşürdüğünde tekbir getirin.⁷

10- Uhud Savaşı'nda kâfir bir kahraman karşısına çıkacak bir rakip istedi. Hz. Ali (a.s) ileri çıkarak ona öyle bir darbe indirdi ki Resulullah (s.a.a) ve Müslümanlar yüksek sesle tekbir getirdiler.⁸

11- Resulullah (s.a.a) Hz. Ali'ye (a.s) şöyle buyuruyor: Ayın hilal hâline veya aynaya baktığın zaman veya bir sıkıntıyla karşılaştığında 3 defa tekbir getir.⁹

1- Biharul-Envar, c.35, s.70

2- Biharul-Envar, c.20, 63

3- Biharul-Envar, c.11, s.168

4- Biharul-Envar, c.15, s.248

5- Biharul-Envar, c.15, 273

6- Numune tefsiri, c.27, s.407

7- Biharul-Envar, c.92, s.127

8- Biharul-Envar, c.20, s.126

9- Biharul-Envar, c.92, s.145

12- İmam Seccad'ın (a.s) oğlu Zeyd'in Ümeyyeoğulları'na karşı başlattığı kıyamda sloganı "Allah-u Ekber"di.¹

13- Bedir Savaşı'nda, Resulullah (s.a.a), Nufel isminde düşmanın ileri gelenlerinden birinin ölüm haberini bekliyordu. Hz. Ali'nin (a.s) onu öldürdüğünü duyunca tekbir getirdi.²

14- Hz. Ali (a.s), Hz. Zehra'yı (s.a) istemeye gidince, Resulullah (s.a.a) "Konuyu kızım Fatıma'ya açmamı bekle" buyurdu. Fakat Hz. Zehra (s.a) sustu ve bir şey söylemedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.a), "*Allah-u Ekber; susmak ikrardır.*" buyurdu.³

15- Haricîlerle savaşta, Haricîlerin başları öldürülünce Hz. Ali (a.s) tekbir getirerek secdeye kapandı ve onu müteakiben başkaları da tekbir getirdiler.

16- Yahudilerden bir grup Müslüman oldu ve Resulullah'a (s.a.a), "Önceki peygamberlerin vasisi vardı; sizin vasiniz kimdir?" diye sordular. Bunun üzerine Velâyet ayeti nazil oldu ve "**Sizin veliniz Allah, Resulü ve rükû hâlinde zekât veren müminlerdir.**" buyurdu.⁴

Bunun peşinden Resulullah (s.a.a), "mescide gidelim" buyurdu. İçeri girdiklerinde bir fakirin sevindiğini ve Hz. Ali'nin (a.s) rükû hâlinde yüzüğünü ona sadaka verdiğini gördüler. Bunun üzerine Resul-i Ekrem (s.a.a) tekbir getirdi.⁵

17- Ehlibeyt İmamları'nın (a.s) haremlerine girerken tekbir getirmek tavsiye edilmiştir. Nitekim Camia ziyaretini okuma-

---

1- Zeyd b. Ali kitabı, s.186

2- Biharul-Envar, c.19, s.281

3- Biharul-Envar, c.4, s.93

4- Mâide, 55

5- Biharul-Envar, c.35, s.183

dan önce üç merhalede 100 tekbir söylemekteyiz ki, Allame Meclisî'nin dediğine göre, bunun sebebi, Camia Ziyareti'ndeki cümlelerin insanı Ehlibeyt İmamları hakkında aşırıcılığa düşürmekten koruması olabilir.¹

18- Hz. Ali (a.s), yargılamalarında suçluyu teşhis edince tekbir getirirdi.²

19- Hz. Ali'nin (a.s) taraftarı olması suçuyla İbn Ziyad'ın emriyle darağacına çekilen ve mızrakla kendisine saldırılan Meysem-i Temmar şehadet anında ağzından kan aktığı hâlde tekbir söylüyordu.³

20- Resulullah (s.a.a) miraca çıktığında göklerin her tabakasından geçince tekbir getiriyordu.⁴

21- Cebrail, Resulullah'ın (s.a.a) yanında bulunduğu bir sırada Hz. Ali (a.s) içeri girdi. Bunun üzerine Cebrail şöyle dedi: "Ey Muhammed! Seni peygamber olarak gönderen Allah'a andolsun ki gökyüzü halkı Ali'yi yeryüzü halkından daha iyi tanımaktalar. Ali savaşlarda tekbir getirince biz melekler de onunla birlikte tekbir getirmekteyiz."⁵

22- Hayber Savaşı'nda, Müslümanlar kaleye girince, getirdikleri tekbirden Yahudiler korkup kaçtılar.⁶

1- Biharul-Envar, c.16, s.99

2- Biharul-Envar, c.40, s.260

3- Biharul-Envar, c.42, s.125

4- Biharul-Envar, c.86, s.207

5- Biharul-Envar, c.39, s.98

6- Peygamber ve Hükümet, s.146

FATİHA SURESİ

İftitah tekbirinden sonra, Fatiha Suresi okunur; bu sure okunmazsa namaz batıl olur:

"Fatihatsız namaz olmaz."¹

Fatiha Suresi'nin diğere bir adı da, Hamd ve Fatihatu'l-Kitap (kitabın başlangıcı)'dır; Kur'ân-ı Kerim bu sureyle başladığı için bu isim verilmiştir. Bu surenin yedi ayeti vardır² ve Cabir b. Abdullah Ensari'nin Resulullah'tan (s.a.a) naklettiği rivayete göre Kur'ân-ı Kerim'in en önemli suresidir.³

Fatiha Suresi, her gün beş vakit namazda en az on defa okunması her Müslüman'a farz olan tek suredir.

Bu surenin önemi hakkında, rivayetlerde, *"Eğer Fatiha Suresi'ni yetmiş defa bir ölüye okursanız ve bunun üzerine ölü dirilse şaşırmayın."* denmesi yeter.⁴

Bu sureye Fatihatu'l-Kitap isminin verilışinden, Kur'ân-ı Kerim'in bütün ayetlerinin Resulullah'ın (s.a.a) döneminde bir araya toplanıp bir kitap hâline getirildiği ve bu surenin onun emriyle Kur'ân'ın başına konulduğu anlaşılmaktadır. Fatiha

---

1- Müstedrekü'l-Vesail, 4365. hadis

2- Yedi rakamı; göklerin, haftanın günlerinin, tavafın, Safa'yla Merve arasında sa'yın ve şeytana atılan taşların sayısıdır.

3- Kenzu'd-Dakaik tefsiri.

4- Biharul-Envar, c.92, s.257

Suresi'nin ayetleri, Allah Tealâ ve O'nun sıfatlarına, kıyamet meselesine, doğru yolda hareket etmek için kılavuzluk talebine, Allah Tealâ'nın hakimiyet ve rububiyetini kabul etmeye değerimdedir. Yine bu surede, Allah'ın velilerinin yolunu sürdürme, sapmışlardan ve gazaba uğramışlardan uzak olma isteği dile getirilmektedir.

Fatiha Suresi şifa kaynağıdır; hem cismî rahatsızlıklar için, hem de ruhî hastalıklar için. Merhum Allâme Eminî, Fatihatu'l-Kitab Tefsiri'nde bu hususta çok sayıda rivayet nakletmiştir.

Fatiha Suresi'nin Eğitici Dersleri

- 1- İnsan Fatiha Suresi'ni okurken "Bismillah"la Allah'tan başkasından ümidini keser.
- 2- "Rabbu'l-âlemin" ve "malik-i yevmi'd-din"le eğitilen ve Allah'ın mülkü olduğunu hisseder.
- 3- "Rabbu'l-âlemin" kelimesiyle kendisiyle varlık âlemi arasında bağlantı kurar.
- 4- "er-Rahmani'r-Rahim"le kendini onun geniş lütfünün kapsamında görür.
- 5- "Malik-i yevmi'd-din"le kıyamet hakkında gaflet uykusundan uyanır.
- 6- "İyyake ne'budu"yla bencillik ve şehvet perestliği bırakır.
- 7- "İyyake nestain"le Allah'tan başkasından yardım dilemeyi aklından çıkarır.
- 8- "En'amte eleyhim"le nimetlerin taksiminin O'nun elinde olduğunu ve kıskançlığı bırakması gerektiğini, çünkü kıskancın gerçekte Allah Tealâ'nın hakemlik ve rızık taksiminden razı olmamak anlamına geldiğini anlar.

9- "İhdine's-sirate'l-mustakim"le hak yolunda hareket etmeyi niyaz eder.

10- "Sıratellezîne en'amte aleyhim"le kendisinin Allah yolunun izleyicileriyle bütünleştiğini ilân eder.

11- Ve son olarak "ğayri'l-mağzûbi aleyhim velezzâllîn"le batıl ve batıl taraftarlarından uzaklaşmayı diler.

Bismillahirrahmanirrahim

Çeşitli kavimler ve milletler, önemli işlerinde, kutlu ve mübarek olması için saygı duydukları ileri gelenlerinden birinin ismini anarak başlarlar.

Elbette herkes kendi doğru veya yanlış inancı doğrultusunda hareket eder. Bazıları putların ve tağutların adını, bazıları ise Allah'ın adını anarak veya Allah'ın velilerinin eliyle bir işe başlarlar. Nitekim günümüzde önemli yapıların ilk kazmasını önemli kişilerin vurması bir gelenek hâline gelmiştir. Hendek Savaşı'nda da Resul-i Ekrem (s.a.a) hendek kazmak için ilk kazmayı kendisi vurmuştur.

Bismillah, vahiy kitabının başlangıcıdır. Bismillah, sadece Kur'ân-ı Kerim'in başında değil, bütün ilâhî kitapların başında yer almıştır. Bütün peygamberler işlerine bismillah'la başlamışlardır. Hz. Nuh'un (a.s) gemisi tufan dalgaları arasında hareket edince, Nuh (a.s), taraftarlarına, "binin" dedi, **"Onun akıp gitmesi de durması da Allah'ın adıyladır."**¹

Hız. Süleyman (a.s) da Sebe' kraliçesini Allah'a davet etme amacıyla yazdığı mektuba **"Bismillahirrahmanirrahim"**le başladı. Hz. Ali (a.s) buyurmuştur ki:

1- Hûd, 41

"Bismillah" işlerin bereket kaynağı ve onu terk etmek ise işlerin iyi bir şekilde bitmeşişine neden olur."¹

Yine "Bismillah" kelimesini yazan bir adama, "*Onu iyi yaz.*" buyurmuştur.²

Her işin başlangıcında "Bismillah" söylemek tavsiye edilmiştir; yemek yerken, uyurken, bineğe binerken, nikâh kıyarken, evlenirken ve diğer bir çok işlerde. Hatta bir hayvan "bismillah" söylenmeden kesilirse, eti yenmez. Bu, hedef sahibi muvahhid bir kişinin yiyeceğinin de ilâhî bir yönü olması gerektiğini göstermektedir.

Neden her işe "**bismillah**"la başlıyoruz?

Çünkü, her fabrikanın ürünü özel bir amblem ve alamet taşır, örneğin bir porselen fabrikası, büyüklü küçüklü bütün tabakların üzerine kendi amblemini vurmaktadır veya her ülkenin, idarelerde bulundurulması, kışlalara ve gemilere asılması, işçilerin masalarının üzerine bırakılması zorunlu olan özel bir bayrağı vardır. Allah adı ve Allah'ı anmak da Müslümanların amblemi ve nişanesidir; "bismillah" kelimesi Müslümanlığın şifresidir. Büyüklü küçüklü her işte, ister camide, ister fabrikada olsun her yerde; ister sabah, ister akşam her zamanda bu mübarek kelime Müslümanların dilinde dolmaktadır. Dolayısıyla, bir hadiste, "Bir mısra şiir yazarken bile 'bismillah'ı unutmayın." diye geçer. Çocuğa "bismillah" söylemeyi öğreten kimsenin mükâfatı hususunda da hadisler rivayet edilmiştir.³

Acaba "bismillahirrahmanirrahim" Fatıha Suresi'nin bir parçası ve müstakil bir ayet midir?

1- Biharu'l-Envar, c.76, s.385

2- Kenzu'l-Ummal, 29558. Hadis

3- el-Burhan tefsiri, c.1, s.43

Bazıları bismillah'ı surenin bir parçası bilmemiş veya namazda bismillah söylemeyi gerekli görmemişlerdir. Fakat bu görüş taraftarları Müslümanların itirazıyla karşılaşmışlardır. Nitekim Muaviye bir gün namazda bismillah söylememiş, bunun üzerine halk itiraz ederek "bismillah" ayetini çaldın mı, yoksa unuttun mu?" diye itiraz etmiştir.¹

Fahr-i Razi kendi tefsirinde bismillah'ın Fatiha Suresi'nin bir parçası olduğuna dair on altı delil getirmiştir, Alusî de kendi tefsirinde bu görüşü benimsemiştir. Ahmed b. Hanbel de kendi Müsned'inde bismillah'ın surenin bir parçası olduğunu vurgulamıştır.

Ehlisünnet'in fıkıh imamlarından yüz yıl önce yaşamış olan, Allah yolunda şehadet şerbeti içen ve Kur'ân-ı Kerim'de masumiyetleri ve her türlü günah ve çirkinlikten temiz oldukları vurgulanan Resulullah'ın (s.a.a) Ehlibeyti'ne (a.s) göre "bismillahirrahmanirrahim" tek başına müstakil bir ayet olup surenin bir parçasıdır.

Ehlibeyt İmamları (a.s), namazda "bismillah"ın yüksek sesle okunmasını ısrarla vurgulamış ve İmam Muhammed Bâkır (a.s), namazda "bismillah" ayetini okumayanlar veya onu surenin bir parçası bilmeyenler hakkında, "*Kur'ân-ı Kerim'in en güzel ayetini çalmışlardır!*"² buyurmuştur.

Allame Şehid Mutahharî, Fatiha Suresi'nin tefsirinde, İbn Abbas, Asim, Kesaî, İbn Ömer, İbn Zübeyr, Atâ, Tavus, Fahr-i Razî ve Süyuti'yi "bismillah"ı surenin bir parçası bilenlerden saymaktadır. Elbette "Tevbe" Suresi'nin başında "bismillah" yoktur ve bunun nedeniyse Hz. Ali'nin (a.s) buyurduğu üzere "bismillah"ın eman ve rahmet kelimesi olduğu ve müşriklerden beraat ilânıyla bağdaşmadığı içindir.

1- Müstedrek-i Hakim, c.3, s.233

2- Müsned-i Ahmed, c.3, s.177 ve c.4, s.85

Bismillah

Bismillah, ilâhî rengin ve tevhidî yönelişin nişanesidir.

Bismillah, tevhit şifresidir, başkalarının ismiyle başlamak küfür şifresi, diğerleriyle birlikte Allah adıyla başlamak da şirkin şifresidir. Ne Allah'ın ismiyle birlikte başka birinin ismini anarız, ne de O'nun ismi yerine başkasının adını ağzımıza alırız. "**Rabbinin ismini tesbih et.**" cümlesi, Allah'ın hatta isminin bile her türlü şirkten münezzehtir olması gerektiği anlamına gelir.

Bismillah, bekâ ve devamın şifresidir; ilâhî rengi olmayan her şey fanidir.¹

Bismillah, Allah'a aşkın ve O'na tevekkülün şifresidir.

Bismillah, kibirden uzaklaşma ve Allah Tealâ'nın huzurunda acizliği itirafın şifresidir.

Bismillah, işleri Allah'ın ismiyle sigortalamanın şifresidir.

Bismillah, işlere kutsallık kazandırmanın şifresidir.

Bismillah, sürekli Allah'ı anmanın ve "Allah'ım! Hiçbir durumda seni unutmam." sözünün şifresidir.

Bismillah, insanın hedefinin belirtisidir ve bismillahla, "Rabim! Hedefim sensin, halk, dünya ve hevesler değil." der.

Bismillah, yani "sadece ve sadece O'ndan yardım dilerim, diğerlerinden değil" demektir.

Bismillah, surenin içeriğinin Hak kaynağından ve rahmet mazharından nazil olduğunu bildirir.

1- "O'nun yüzü (zâtı)ndan başka her şey helâk olacaktır." (Kasas, 88)

"Allah" Kelimesi

Bazıları "Allah" kelimesinin "elihe" kökünden türeyip "abede =ibadet etti" anlamında olduğunu söylemiş ve "Allah" kelimesine, bütün kemallere sahip olan "gerçek mabud" şeklinde anlam yüklemişlerdir. Fakat bazıları ise onun gönül vermek, aşk ve hayret anlamına gelen "velihe" kökünden türediğini söylemişlerdir. Buna göre, "Allah" kelimesi, çekiciliği herkesi hayrete düşüren kutsal zat anlamına gelir.¹

Kur'ân-ı Kerim'de, Allah Tealâ için yaklaşık yüz isim sayılmıştır; fakat bunların arasında en kapsamlı olanı "Allah"tır.

Esasen Allah Tealâ'nın isimleri, sadece bir nişane ve belirti değildir; aynı zamanda bunların her biri O'nun bir sıfatına işaret etmektedir. İnsanların isimleri farklıdır; bazı isimler sadece bir belirtidir. Burada kelimenin anlamına ve o kelimenin anlamının o kişinin özellikleriyle uyuşup uyuşmamasına hiç dikkat edilmez; hatta bazen o ismin anlamı insanın kişisel özelliklerine tamamen ters düşebilir; örneğin büyük bir yalancı olan bir kişinin ismi "Sadık=doğru konuşan" olabilir!

Ama bazen de bir insanın adı onun ismi olmasıyla birlikte onun sıfatıdır da aynı zamanda; bu durumda o kişinin ismi onun sıfat ve kemalatına işaret eder; aynen doğru konuşan bir insanın isminin "Sadık" olması gibi.

1- Dikkat etmek gerekir ki, Farsça'da kullanılan "huda" veya "hudavend" kelimesi, "Allah" kelimesinin tam karşılığı değildir; çünkü "huda" gerçekte "hud ay=kendine kendine vücuda gelen" demektir ki, felsefede buna vacibe'l-vücut denir. "Hudavend" kelimesi de "sahip" anlamına gelir. Nitekim Fars edebiyatında "hudavend-i hane" yani evin sahibi denir.

"Sahip" veya "vacibe'l-vücut", "Allah" kelimesinin tam karşılığı değildir; "Allah" gerçekte, bütün kemallere sahip olduğu için aşk ve tapınmaya lâyık olan zat anlamına gelir.

Bazı isimler, saatin zili gibi sadece zamanın ulaştığını bildirmek için bir belirtidir; fakat bazı isimler de müezzinin sesi gibi hem belirtidir, hem de içeriği vardır.

Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**En güzel isimler Allah'ındır.**"¹ Rivayetlerde Allah Tealâ için 99 isim kaydedilmiştir ve bunlara Esmâ-i Hüsnâ denir. Allah'a bu isimlerle dua edenin duasının kabul olacağı belirtilmiştir.² Cevşen-i Kebir duasında Allah Tealâ'yı bin isim ve sıfatıyla çağırılmaktadır.

"Allah" kelimesinden sonra "Rahman" ve "Rahim" kelimelelerinin gelişi, insanın işlerine Allah'ın lütuf ve rahmetini umarak başlaması ve bütün ümit ve rahmetlerin kaynağının Allah Tealâ olduğunu bilmesi için bir şifredir.

İşe rahmet kelimesiyle başlamak, Allah Tealâ'nın esasen kullarına lütuf ve rahmetle davranmayı irade ettiğini ve insana O'nun rahmet kaynağından istifade etmesinin yakıştığını bildiren bir şifredir.

"Rahman" Allah'ın özel ismidir; çünkü sadece O'nun ismi kapsamlı ve süreklidir. Diğerlerinin ya rahmeti yoktur veya eğer varsa da kapsamlı değildir. Ayrıca diğerleri bir şey verecek olurlarsa onun karşılığında dünyevî veya uhrevî bir mükâfat ummaktalar; saman verip süt almak isterler!

"er-Rahman" ve "er-Rahim" kelimeleri hakkında "er-Rahmani'r-Rahîm" ayetinin tefsirinde daha geniş bir şekilde bahsedeceğiz inşallah.

"el-Hamdu Lillahi Rabbi'l-Âlemîn"

Her ne kadar "hamd, medh ve şükür" kelimeleri görünüşte bir anlama geliyorsa da, ancak her birinin özel kullanım

---

1- A'râf, 180

2- Numune Tefsiri, c.7, s.27

alanları vardır. Örneğin, "medh" kelimesi övgü anlamındadır; bu övgü ister yerinde yapılsın, ister yersiz ve dalkavuklukla yapılsın, ister kişinin sahip olduğu kemalattan dolayı olsun, ister korkudan veya bir şeye tamah ederek ya da kendini sevdirmek için olsun fark etmez.

"Şükür" kelimesi, diğerlerinden insana ulaşan bir hayır ve nimet karşılığında yapılan teşekkürdür. Fakat "hamd" kelimesinde, övgü ve teşekkür dışında başka bir anlam daha var ki, o da tapınma anlamıdır. Övgü ve teşekkür tapınma seviyesine ulaşırsa buna "hamd" denir. Dolayısıyla, diğerlerini methetmek ve onlara teşekkür etmek caiz olmasına rağmen, hamd Allah'a hasır; çünkü tapınma O'na hasır.

Gerçi "el-Hamdulillah" kelimesinden sonra, insanın bu Allah'ın lütuf ve azametinden dolayı O'na hamde etmesi gerektiğini gösteren Allah Tealâ'nın dört sıfatı zikredilmiştir: "Rabbu'l-âlemin", "er-Rahman", "er-Rahim", "malik-i yevmi'd-din." Fakat her şeyden önce "Allah" kelimesi gelmiştir; yani hamd yalnız O'nun içindir; çünkü bu sıfatlar zikredilmese bile hamda lâıyk olan sadece O'dur.

"Eğer gözün dostunun ihsanındaysa
Sen kendini düşünüyorsun, dostunu değil."

"Rabbî'l-Âlemîn"

Allah Tealâ, tüm varlık âleminin Rabbidir. Göklerde ve yerlerde ve bu ikisinin arasında olan her şeyin Rabbi O'dur.

"Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunan şeylerin Rabbidir."¹

"Allah her şeyin Rabbidir."²

1- Meryem, 65

2- En'âm, 164

Hz. Ali (a.s) "âlemîn" kelimesinin tefsirinde, "*O, cansız varlıkların ve hayvanların, canlı-cansız her şeyin Rabbidir*" buyurmaktadır.

Gerçi bazen Kur'ân-ı Kerim'de "âlemîn"den sadece insanlar kastedilmiştir. Fakat çoğu yerde, "âlem" kelimesi yaratıklar anlamında ve "âlemîn" kelimesi ise tüm varlıklar anlamında kullanılmıştır.

Bu ayetten de anlaşılıyor ki tüm varlık âleminin Rabbi O'dur; cahiliye döneminde ve bazı milletlerin taşıdığı "her türün müstakil bir ilâhı var (tür tanrısı)" düşüncesi batıl bir inançtır. Allah Tealâ varlıkları yarattıktan sonra tüm varlıkların gelişmesi ve tekamüle erişmesi için bir yol belirlemiştir; ilâhî terbiye ise hidayet yoludur:

"Rabbimiz her şeye yaratılışını verip, sonra onu doğru yola iletendir."¹

Bal arısına hangi bitkiyi emmesini, karıncaya kışlık azığını nasıl biriktirmesini öğreten ve vücudu kendiliğinden kan üretebilecek şekilde yaratan O'dur.

Evet, böyle bir ilâh tapılmaya lâyıktır. İnsanın özelliklerinden biri cemel, kemal ve güzelliği övmesi, ihsan ve nimetler karşısında teşekkür etmesidir. Allah Tealâ, kemal ve cemali nedeniyle övülmeye lâyıktır, nimetlerinden dolayı ise O'na şükredilmesi gerekir.

Elbette Allah'a teşekkür etmenin kullara teşekkür etmekle bir çelişkisi yoktur; ancak bunun Allah'ın emriyle ve Allah yolunda olması şarttır. Gerçi her dille ve herhangi bir şekilde diğerlerine teşekkür eden birisi de gerçekte onun kaynağına hamdetmiş olur.

1- Tâhâ, 50

"**Rabbu'l-âlemîn**", yani Allah Tealâ'yla yaratıklarının ilişkisi süreklilik arzeden ve karşılıklı bir ilişkidir.

"**Rabbu'l-âlemîn**", yani herkesin ilerlemesi ve eğitilmesi mümkündür. Sadece iyiler değil, hatta kötüler de Allah'ın nimetlerinden yararlanmaktadırlar:

"Hepsine onlara da, onlara da Rabbinin vergisinden uzatırız."¹

Allah Tealâ şöyle buyuruyor: Biz herkese yardım ederiz; herkesin istediği hedefe ulaşması için meydanı herkese açık bırakırız; dünya çelişkiler yurdu olduğu için de herkesin onca arzusuna kavuşmaması doğaldır.

"**Rabbu'l-âlemîn**", yani Allah Tealâ hem mülk sahibi, hem de yönetici ve evirip çevirendir.

"**Rabb**" kelimesi ya terbiye ve eğitim anlamına gelen "rebe-ye" kökünden gelmiştir ya da sahip anlamında olan "rebbe" kökünden gelmiştir. Allah Tealâ hem dünyanın sahibidir ve hem de onun müdebbir ve eğiticisi.

"İyi bilin ki, yaratma ve emir O'nundur. Âlemlerin Rabbi Allah, ne uludur!"²

Yaratma işi O'na aittir; idare eden, eğiten, evirip çeviren de O'dur.

Rivayetlere göre "**el-hamdu lillahi Rabbi'l-âlemîn**" cümlesi, Allah Tealâ'nın nimetlerine en güzel teşekkürdür. Dolayısıyla, her duadan ve Allah'a yakarıştan önce Allah'a hamdedilmesi tavsiye edilmiştir; aksi durumda dua eksiktir.

1- İsrâ, 20

2- A'râf, 54

Sadece dua ve yakarışın başında değil; cennet ehli işin sonunda da bu sloganı tekrarlar:

"Onların orada duası: Allah'ım! Sen her türlü eksiklikten uzaksın!"¹

"er-Rahmani'r-Rahîm"

Bu iki kelimenin "esirgeyen ve bağışlayan" olarak tercüme edilmesi yetersiz bir tercümedir; bu iki kelime bunların anlamını tam olarak ifade etmemektedir. Çünkü Allame Şehid Mutahharî'nin dediği gibi "esirgeyen ve bağışlayan", Cevad ve Raûf kelimelerinin tercümesidir, Rahman ve Rahim kelimelerinin karşılığı değil. Esasen bu iki kelimenin Farsça'da [ve Türkçe'de] tam bir karşılığı yoktur.

Rahman ve Rahim kelimelerinin ikisi de "rahmet" kökünden gelmelerine rağmen, "Rahman" Allah'ın tüm insanları kapsayan karşılıksız ve geniş rahmetine denir; "Rahim" iyi işler sonucu ve mükâfat olarak sadece iyilere nazil olan bir rahmettir. Dolayısıyla, İmam Sadık'ın (a.s) buyurduğu gibi Allah Tealâ bütün varlıklara karşı "Rahman"dır, sadece müminlere "Rahim"dir. Allah Tealâ rahmeti kendine farz kılmıştır: **"O, rahmet etmeyi kendi üstüne yazmıştır."**² Nitekim O'nun göndermiş olduğu peygamber ve indirdiği Kitap da varlık âlemi için rahmettir:

"Ben sizi ancak âlemlere rahmet için yarattım."³

O'nun eğitim ve terbiyesi rahmet esası üzerinedir; O'nun cezalandırması da öğretmen gibi terbiyenin gereğidir. Günahları bağışlamak, kulların tövbesini kabul etmek, onların

---

1- Yûnus, 10

2- En'âm, 12

3- Enbiyâ, 107

kusurunu örtmek ve geçmişlerini telafi etmeleri için onlara fırsat vermek, bunların tümü O'nun kapsamlı rahmetinden kaynaklanmaktadır.

Esasen, varlık âlemi O'nun rahmetinin cilvesidir, O'ndan her varlığa ulaşan her şey lütuf ve rahmettir; dolayısıyla, Kur'ân-ı Kerim'in tüm sureleri "**Bismillahirrahmanirrahim**"le başlamaktadır.

"er-Rahmani'r-Rahîm"ın "Rabbi'l-âlemîn"ın yanında yer alması, ilâhî terbiyenin lütuf ve rahmet esası üzerine olduğu anlamını taşır. Nitekim O'nun öğretimi de şefkat ve rahmet esası üzerinedir:

"Çok merhametli, Kur'ân'ı öğretti."¹

Şefkatli Allah insana Kur'ân'ı öğretti. Bu da biz insanlar için, öğretmenin sürekli şefkatli ve merhametli olması gerektiğini öğreten bir derstir.

"Malik-i Yevmi'd-Dîn"

O, kıyamet gününün malikidir. Allah Tealâ hem maliktir ve hem de melik. Varlık âlemi O'nun mülküdür, O bu mülk üzerinde saltanat ve egemenliğe sahiptir. O'nun malikiyeti kapsamlıdır; her şeyi kapsar ve hatta hükümet de O'nun malikiyetindedir: Kur'ân-ı Kerim'de şöyle geçer: "**Allah'ım, (ey) egemenliğin sahibi.**"² Nitekim insan da kendi organlarına oranla hem maliktir ve hem de hakim.

Allah'ın malikiyeti gerçektir, itibarî değil. Allah Tealâ hem dünya, hem de ahiretin malikidir; ancak insan dünyada kendini eşya ve işlerin maliki bildiği için gerçek malikten gaflet

---

1- Rahmân, 1-2

2- Âl-i İmrân, 26

etmektedir; ancak bütün sebeplerin kesilip, nispetlerin yok olduğu ve dillerin mühürlendiği günde Allah'ın malikiyetini çok iyi bir şekilde anlayacaktır; dolayısıyla, ona, "**Bugün mülk kimindir?**" diye hitap edilecek, gözleri yeni açılan insan şöyle diyecek: "**O tek ve kahhar olan Allah'ın!**"¹

Her namazında "**malik-i yevmi'd-dîn**" diyen bir kişi sürekli kıyameti hatırlar ve yapmak istediği her işte önce kıyamet gününün hesap ve kitabını düşünür.

"Din" Terimi

"Din" kelimesi çeşitli anlamlarda kullanılır:

1- İlâhî şeriat ve kanun; nitekim Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**Allah katında din İslâm'dır.**"²

2- Amel ve itaat; nitekim Kur'ân şöyle buyuruyor: "**Halis din (amel) yalnız Allah'ındır.**"³

3- Hesap ve ceza; nitekim ayette şöyle geçer: "**Din gününün malikidir.**"

Kıyamet gününün isimlerinden birisi, "**din günü**"dür; yani ceza ve mükâfat günü. Nitekim Kur'ân-ı Kerim, kıyameti inkâr edenlerin dilinden şöyle naklediyor:

"**Ceza günü ne zaman diye sorarlar.**"⁴

Veya bu günü tanıtırken şöyle der:

"**Ve yine din (kıyamet) gününün ne olduğunu sen nereden bileceksin? (O gün), kimsenin kimseye yardım ede-**

1- Mümin, 16

2- Âl-i İmrân, 19

3- Zümer, 3

4- Zâriyât, 12

meyeceği bir gündür! O gün emir, yalnız Allah'a aittir."¹

"Malik-i yevmi'd-din" cümlesi, "ey namaz kılanlar; bugünden yarının için çaba harcayın." diye korkutma ve uyarıdır; öyle bir yarın için ki **"O gün ki, ne mal, ne de oğullar fayda vermez."**² Ve öyle bir yarın ki, **"Akrabalarınız ve çocuklarınız fayda vermez."**³ Öyle bir yarın ki dilin mazeret uydurmasına ve aklın düşünmesine müsaade edilmez. Öyle bir yarın ki sadece bir tek şeyin yararı var, o da Allah Tealâ'nın lütfüdür.

"Malik-i yevmi'd-din" cümlesinin "er-Rahmani'r-Rahîm" in yanında yer alması korkuyla ümidin ve teşvikle tembihin yan yana olması gerektiğini gösterir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de başka bir ayette şöyle buyuruyor:

"Kullarıma haber ver: Ben bağışlayan, esirgeyenim. Ve benim azabım da çok acı bir azaptır."⁴

Başka bir ayette ise Allah Tealâ'yı şöyle tanıtmaktadır:

"Tövbeyi kabul eden, azabı çetin olan."⁵

Her halükârda, "er-Rahmani'r-Rahîm" ümit vericidir, "malik-i yevm'id-dîn" ise korkutucudur; Müslüman korkuyla ümit arasında olması gerekir ki gururlanmasın ve Allah'ın rahmetinden de ümit kesmesin.

İyyake Na'budu ve İyyake Nestâin

"Yalnız sana tapar ve yalnız senden yardım dileriz."

"İyyake na'budu", yani "yalnız senin kulunum, diğerlerinin"

1- İnfıtâr, 18-19

2- Şuarâ, 88

3- Mumtehine, 3

4- Hicr, 49-50

5- Mü'min, 3

değil. Bu cümlenin iki boyutu var: Biri insanın O'nun kulu olduğunu ispatlar, diğeri ise O'ndan başkasının kulu olmadığını vurgular. Evet, tam ve mükemmel mektepte Allah'a iman yanında tağutu inkâr etmek vardır; Allah'a iman ettikleri hâlde tağutun sultasını kabul edenler yarım Müslümandırlar; belki de hiç Müslüman değillerdir! Tağutu reddetmeden Allah'a iman etmek, esir Müslüman anlamındadır! Şirk yörüngesinde yer almaktan kurtulmak için vahdet ve güç merkezine sığınmak gerekir; dolayısıyla, namaz kılan kişi namazda sadece kendisini görmediği için kendini düşünemez; sanki bütün tevhit ehlinin temsilcisi olarak konuşmaktadır: "Allah'ım! Ben yalnız başıma güzel bir ibadetim olmasına lâayk değilim; dolayısıyla, bir Müslüman grubu arasında yer aldım; hepimiz sana ibadet ve kulluk etmekteyiz. Sadece ben değil, hepimiz senden yardım dilemekteyiz." Dolayısıyla, namazın esasen cemaatle kılınması gerekir, münferit (tek başına) kılınan namaz ise sonraki merhalededir.

Önceki ayetler bize teorik tevhidi ve Allah'ı doğru tanımayı öğretti; bu ayet ise ibadî ve amelî tevhidi söz konusu etmektedir; yani "sadece Allah'ı yegane tanımakla kalma, amelde de sadece yegane olan Allah'a ibadet et ve yeganeperest ol. Neden Rahman, Rahim, Rabbu'l-âlemin ve Malik olan Allah'ı bırakıp da diğerlerine yönelesin? Sadece Allah'ın kulu ol, doğunun veya batının, altın ve gümüşün veya tağutların kulu olma. Allah Tealâ müsaade etmedikçe veya emretmedikçe hatta salih kullara itaat etmeye bile hakkın yoktur. Nitekim Peygamber efendimiz hakkında şöyle buyuruyor: "**Kim Resul' itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur.**"¹ Eğer anne ve babamıza itaat ediyorsak, O bize emrettiği içindir. Bunu yapmakla gerçekte Allah'a itaat etmiş sayılırız.

1- Nisâ, 80

Aklın hükmü gereği insan sadece Allah'ın kulluğunu kabul etmelidir; çünkü biz insanlar kemale aşığız, eğitim ve terbiyeye muhtacı; Allah Tealâ ise bütün kemallerin sahibi ve tüm varlıkların Rabbidir. Eğer şefkat ve muhabbete muhtaç isek O Rahman ve Rahim'dir; eğer uzak gelecekte endişeleniyorsak O, o günün maliki ve ihtiyar sahibidir. O hâlde neden diğerlerinin kapısına gidelim ve onlardan yardım dileyelim.

"**İyyake na'budu**" yani, halkla birlikteyiz; fakat senden başkasına gönül vermiş değiliz. Ne Müslümanların toplumundan uzaklaşarak senin yaratıklarını unutturum ve ne de toplumda eriyerek seni bırakırım; ben yaratana giden yolun halkın arasından geçtiğini bilirim.

"**İyyake nestâin**" yani, varlık âleminde yarattığın sebep ve vesilelerden istifade ediyorsam da, ancak her vesile ve sebebin etkisinin senin elinde olduğunu biliyorum. Sen sebebi yaratan ve yok edensin. Bir şeyi sebep kılabilir ve de etkisini kaldırabilirsin. Senin iraden bütün kanun ve kurallara hakimdir, tabiat senin iradene mahkumdur.

"**İyyake na'budu**" yani, tapınmaya yalnız sen lâyıksın ve biz korku veya tamahımızdan dolayı değil, aşk ve sevgiyle sana ibadet etmekteyiz. Senden bize daha yakın ve daha şefkatli olan hangi sevgili var?

"**İyyake na'budu ve iyyake nestâin**", yani zor ve icbarla değil. Eğer "na'budu=ibadet ediyoruz" diyorsam, bu serbest olduğumuz içindir ve eğer "nestâin=yardım dileriz" diyorsam, muhtaç olduğumuz içindir ve bunların tümü bizim ihtiyarımızdadır.

"**İyyake na'budu ve iyyake nestâin**" yani, namazı cemaatle kılıyoruz ve Müslümanlarla bir safta, birlikte, kardeş ve uyum içerisindeyiz; gönlümüz ve kalbimiz birdir.

"İyyake na'budu" yani, Allah'ım! Ben seni kendim için hazır ve nazır bilmekte ve dolayısıyla, "iyyake=yalnızca sana" demekteyim. Kendisini Allah'ın huzurunda gören bir kul daha çabuk faydalanır ondan.

Fatiha Suresi'nin başından beri üçüncü tekil şahıs olarak konuşuyorduk Allah Tealâ'yla, fakat burada ikinci tekil şahıs olarak ve hitap ederek konuşmaktayız. Önce Allah'ın sıfatlarıyla tanışmaktayız; fakat yavaş yavaş kendisine ulaşmaktayız. Hem de bir defa değil, sevgiliyle konuşmak tatlı olduğu için "iyyake=yalnız sana" kelimesini tekrar etmekteyiz.

Allah'ım! Her ne kadar biz ibadet ediyorsak da ancak ibadet etmekte sana muhtacız:

"Allah bizi hidayet etmeseydi biz hidayet olamazdık."¹

Her ne kadar yalnız O'ndan yardım diliyorsak da, ancak O'ndan başkasından yardım dilemek O'nun rızasıyla olursa sakıncasızdır. Nitekim insan kendi gücünden, yetenek ve zekasından yardım almaktadır ve bunun tevhitte bir çelişkisi yoktur. Allah Tealâ'nun kendisi bize "yardımlaşın" buyurmuştur. Çünkü yardımlaşmadan yaşamak imkansızdır. İmam Ali (a.s), "Allah'ım! Beni halka muhtaç etme" diye dua eden bir adama, şöyle buyurdu: *"Bu doğru değil. De ki: Allah'ım, beni kötü insanlara muhtaç etme."* Çünkü yardımlaşmadan yaşamak imkânsızdır.

Samimi bir şekilde "iyyake na'budu=sadece sana ibadet ederiz" söyleyen kimse artık kibir, gurur ve bencillik ruhuna sahip olamaz; Allah'ın emirleri karşısında eğilir ve onlara itaat eder. Kendisine en fazla Allah Tealâ lütufta bulunduğu için en fazla O'nun önünde eğilmesi gerektiğini bilir. Mutlak bir kul gibi mutlak mevlanın huzurunda durup huzu ve huşu içeri-

---

1- A'râf, 43

sinde de ki: Ben kulum, sen ise mevlasın. Senden başka kimsem yok benim; fakat senin benden başka çok sayıda kulun var. Benim ibadetime ihtiyacın yok senin, fakat ben tepeden tırnağa senin lütuf ve keremine muhtacım ve sürekli senden yardım almam gerekiyor.

"İhdine's-Sırate'l-Mustakîm"

"Allah'ım! Bizi doğru yola hidayet et."

Varlık kervanı Allah'a doğru hareket etmektedir: "**Dönüş O'nadır.**"¹ İnsan da çaba ve hareket halindedir: "**Rabbine varan yolda çabalayıp durmaktasın.**"² Her hareketinde sadece bir tek doğru yol vardır ve diğer yollar ise sapadır. İslâm dini bu hareket için hem yol tayin etmiştir, hem de kılavuz; hem hedefi belirtmiş, hem de insana hareket vesilesini vermiştir ve hangi yoldan hareket etmemiz gerektiğini seçecek olan da yine biziz.

Allah Tealâ her insanın fitrat ve ruhunun derinliklerinde, ilerleme, kemal ve hakkı aramaya yönelik eğilim yaratmıştır; insan bu eğilimi peygamberlerin eğitimi ışığında eğitecek olursa Allah Tealâ'nın özel lütfüne mazhar olur:

"Hidayet olanlara gelince, Allah onların hidayetini artırmıştır."³

Kur'ân-ı Kerim'de iki türlü hidayet söz konusu edilmiştir: Biri bal arısının güllerden balı nasıl alması gerektiği hususunda hidayete erdirmesi gibi tekvinî hidayet, diğeri ise insanlara has olan ve peygamberlerin kılavuzluklarından ibaret olan teşriî hidayet.

1- Mâide, 18

2- İnşıkak, 6

3- Muhammed, 17

Doğru Yol Hangisidir?

Kur'ân-ı Kerim'de 40'tan fazla geçen "hidayet" kelimesi; düz, açık ve geniş yol anlamındadır. İnsanın hayatında çeşitli yollar var, insan bunlardan birini seçmek zorundadır:

Kendi heveslerinin yolu, halkın heveslerinin yolu, tağutların yolu, kavim ve ırk taassuplarını izleyen atalarının yolu, şeytanî vesveselerin yolu, tecrübe edilmemiş yollar ve nihayet Allah ve velilerinin yolu.

Tabii ki, Allah'a inanan bir insan, bütün bu yollar arasından sadece Allah'ın ve O'nun velilerinin yolunu seçer; çünkü bu yol, diğerlerinde olmayan imtiyazlara sahiptir:

- Doğru yol, iki nokta arasında en kısa yoldur; dolayısıyla bu yol hedefe ulaşmak için en yakın yoldur.
- İlâhî yol, insanın kendisinin veya diğerlerinin hevesleriyle değişebilen yolların aksine sabittir.
- Sadece bir tek yoldur; çünkü iki nokta arasında sadece tek bir doğru çizgi olabilir, fakat diğer yollar düz olamaz.
- Güvenceli ve tehlikesiz bir yoldur; insanın sürekli düşme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu diğer yollar böyle değildir.
- İnsanı maksada, yani Allah'ın rızasına ulaştıran yoldur ve onda yenilgi söz konusu olmaz.
- Doğru yol, Allah'ın yoludur: "**Gerçekten Rabbim doğru bir yol üzerindedir.**"¹
- Doğru yol, peygamberlerin yoludur: "**Sen elbette gönderilmiş elçilerdensin. Dosdoğru bir yol üzerindesin.**"²

1- Hûd, 56

2- Yâsîn, 3-4

• Doğru yol, Allah kullarının yoludur: "**Bana tapın, doğru yol budur.**"¹

• Doğru yol, Allah'a tevekkül ve dayanma yoludur: "**Kim Allah'a sarılırsa muhakkak ki o, doğru yola iletilmiştir.**"²

İnsan hem yol seçiminde Allah'tan yardım almalıdır, hem de yolu sürdürmekte ve o yolda kalmakta. Tıpkı sürekli ışık saçması için her an asıl kaynaktan elektrik alması gereken lamba gibi. Dolayısıyla, sadece normal halk değil, Allah'ın Peygamber'i ve masum İmamlar (a.s) da her namazda Allah Tealâ'dan kendilerini doğru yolda sabit kılmasını niyaz etmelidirler. Sadece namazda değil, her hâlde ve her işte, iş seçiminde, arkadaş seçiminde, evlilikte, derste sürekli Allah Tealâ'dan kendisini doğru yolda kılmasını istemelidir. Çünkü çoğu zaman insan inançlarında doğru düşünmesine rağmen amele gelince ayağı kaymakta ve bazen de bunun aksi durum yaşanmaktadır.

Doğru yol, orta ve itidal yoludur. İmam Ali (a.s) buyuruyor ki:

"Sağ ve sol sapadır; cadde ise orta yoldur."³

Doğru yol, her türlü ifrat ve tefritten uzaklaşmaktır; ne hakkı inkâr etmek ve ne hakta aşırılığa düşmek, ne cebir ve ne de tefviz, ne bireysellik ve ne de toplumsallık, ne zihinsellik ve ne de amelden bıkkınlık, ne dünyaya yöneliş ve ne de ahiretten kaçış, ne helalleri haram kılmak ve ne de şehvetlerin içinde çarpınıp durmak, ne cimrilik ve ne de israf, ne kıskançlık ve ne de dalkavukluk, ne korku ve ne de korkusuzluk ve ne, ne, ne...

1- Yâsîn, 61.

2- Âl-i İmrân, 101

3- Biharul-Envar, c.87, s.3

Aksine ister inanç ve düşüncelerde ve ister amel ve hareketlerde sürekli itidal ve orta yolu izlememiz gerekir.

Doğru yolda hareket etmek için sürekli Allah Tealâ'dan yardım almamız icab eder; çünkü bu yol kıldan ince ve kılıçtan keskindir ve her an düşme tehlikesi var. Ancak dünyada Allah'ın doğru yolundan sapmayanlar, fikrî, ameli ve ahlâkî sapmalardan korunanlar kıyametin doğru yolundan geçebilirler.

Biri cebre inanarak bütün işleri Allah'a isnat eder, insanın kendi kaderinde hiçbir rolü olmadığına, bu konuda iradesiz ve zorunlu olduğuna inanır, diğeri ise bütün işlerde mutlak etkeni kendisi bilir ve Allah'ı saf dışı bırakmaya kalkışır.

Biri ilâhî önderleri normal insanlar gibi tasavvur eder ve diğeri onları ilâhlık makamına yükselterek İsa Mesih'i Allah'ın oğlu ve hatta Allah'ın kendisi bilir!

Biri Allah'ın velilerini ziyaret etmeyi ve onlara tevessülü şirk bilirken, diğeri hatta ağaç ve duvara bile tevessül eder! Biri yersiz bir kıskançlıkla eşinin evden çıkmasına müsaade etmezken, diğeri hayasızca eşini hicapsız bir vaziyette sokak ve pazara gönderir.

Bütün bunlar Allah'ın doğru yolundan sapmadır; Allah Tealâ şöyle buyuruyor:

"De ki: Rabbim, beni doğru yola iletti. Dosdoğru dine."¹

Başka bir yerde buyuruyor ki:

"Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki, insanlara şahit olasınız."²

1- En'âm, 161

2- Bakara, 143

Rivayetlerde yer aldığı üzere, Ehlibeyt İmamları (a.s), "Doğru yol biziz." buyurmuşlardır.

Yani, doğru yolun gözle görülebilecek pratik örneği ve bu yolda hareket etmenin olgusu semavî önderlerdir.

Onlar buyruklarında iş, dinlenme, tahsil, eleştiri, bağışta bulunma, sevgi ve muhabbet gösterme, küsme ve barışma gibi hayatın bütün alanlarında sürekli bize itidal ve orta yolda hareket etmeyi önermişlerdir. Bu öneriler Usul-i Kâfi'de, "el-İktisad-u fi'l-İbadat" başlığı altında yer almıştır.

Biz burada sadece, itidali vurgulayan, ifrat ve tefritten sakındıran ayet ve rivayetlerden örnekler getireceğiz:

- **"Yiyin, için fakat israf etmeyin."**¹
- **"Elini boynuna bağlanmış yapma, tamamen de açma."**² Bağışta bulunmada ne elin bağlı olsun ve ne de sonra kendin muhtaç olacak şekilde açık olsun.
- **"Ve harcadıkları zaman, ne israf ederler ne de cimrilik ederler; harcamaları, bu ikisinin arasında dengeli olur."**³ Müminler öyle kimselerdir ki bağışta bulunurken ne israf eder, ne de cimrilik yaparlar; bu ikisi arasında ılımlıdırlar.
- **"Namazında pek bağırma, pek de sesini gizleme, bu ikisinin arasında bir yol tut."**⁴
- **"Onun yanında bulunanlar, kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında merhametlidirler."**⁵ Müminlerin hem çekiciliği,

---

1- A'râf, 31

2- İsrâ, 29

3- Furkan, 67

4- İsrâ, 110

5- Fetih, 29

hem de iticiliği vardır; kâfirlere karşı şiddetli ve müminlere karşı şefkatlidirler.

- **"Namazı kılın ve zekâtı verin."**¹ Hem yaratana, hem de yaratılanla bağlantı kurun; hem namaz kılın, hem de zekât verin.
- **"İnanıp iyi işler yapanlar."**² Hem iman ve kalpten inanma gereklidir, hem salih amel.
- Kur'ân-ı Kerim **"Anaya-babaya iyilik ediniz."**³ buyuruyorsa da sizleri Allah yolundan alıkoyacak olurlarsa **"Onlara itaat etme."**⁴ buyuruyor.
- Ne arkadaşlıklarınız sizi hakkı söylemekten alıkoysun: **"Allah için şahitlik edenler olun, kendinizin aleyhinde olsa bile."**⁵ Ne de düşmanlıklar sizi adaletli davranmaktan alıkoysun: **"Bir topluluğa karşı duyduğunu kin sizi adaletten saptırmasın."**⁶
- Aşura gecesi, İmam Hüseyin (a.s) hem Allah Tealâ'yla münacat ediyor, hem de kılıcını biliyordu!
- Kâ'be ziyaretçileri Arefe günü ve Kurban Bayramı gecesi dua okurlar, fakat bayram günü kurban yerine giderek kanla tanışmaları gerekiyor.
- Ve nihayet İslâm tek boyutlu bir din değildir; dolayısıyla, bir tarafa yönelip diğerini unutmaz; insanın tüm boyutlarını dengeli ve orta bir şekilde tutmaya özen göstermiştir.

1- Bakara, 43

2- Bakara, 82

3- Bakara, 83

4- Ankebût, 8

5- Nisâ, 135

6- Mâide, 8

"Sıraatellezîne En'amte Alehyim Ğayri'l-Mağzûbi Aleyhim ve'lezzallîn"

"Kendilerine nimet verdiğin, gazaba uğramamış ve de sapmamış kimselerin yoluna (hidayet et)."

Namaz kılan kimse, Allah'tan kendisini doğru yola hidayet etmesini istedikten sonra, Allah'ın nimetine ulaşanların bulunduğu yola hidayet etmesini istemektedir. Kur'ân-ı Kerim Nisa Suresi'nin 69. ayetinde ve Meryem Suresi'nin 58. ayetinde bunların kimler olduğunu açıklamaktadır; örneğin Nisa Suresi'nin 69. ayetinde buyuruyor ki:

"Kim Allah'a ve elçisine itaat ederse işte onlar, Allah'ın nimet verdiği peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle beraberdir."

Dolayısıyla, namaz kılan kimse Allah Tealâ'dan kendisini peygamberlerin, şehitlerin ve salihlerin çizgisinde karar kılmasını istemektedir. Bu temiz kişilerin yolunu izlemek arzusu, insanı sapma tehlikesinden alıkoyar, sürekli namaz kılan kişinin zihninde onların anısının canlılığını korur.

Gazap Uğramışlar ve Sapmışlar Kimlerdir?

Kur'ân-ı Kerim'de, Firavun, Kârun, Ebu Leheb gibi kişiler; Ad, Semud ve İsrailoğulları gibi milletler gazaba uğramışlar olarak tanıtılmıştır. Biz her namazımızda Allah Tealâ'dan inanç, ahlâk ve amelde Allah'ın gazap ve kahrına uğrayan böyle kişi ve gruplardan olmamayı dilemekteyiz.

Kur'ân-ı Kerim'de yaşam öyküleri ve medeniyetleri daha çok geçen İsrailoğulları, bir zamanlar kendi asrındaki insanlardan üstün idiler. Allah Tealâ onlar hakkında şöyle buyuruyor:

"Sizi âlemlere üstün kıldım."¹

1- Bakara, 47

Fakat bu fazilet ve üstünlükten sonra, kötü davranışları nedeniyle Allah'ın gazap ve kahrına uğradılar. Kur'ân-ı Kerim bu hususta buyuruyor ki: "**Allah'ın gazabına uğradılar.**"¹ Kaderlerinin bu değişiminin nedeni davranışlarının değişiminden kaynaklanıyordu.

Yahudi bilginler, Tevrat'ın semavî emirlerini tahrif ettiler: "**Kelimeleri yerlerinden kaydırıyorlardı.**"² Yahudi tacirler ve zenginler faiz ve haram yemeye yöneldiler: "**Faiz almalarından dolayı.**"³ Halk kitlesi ise cihad ve savaşa davet edildikleri hâlde rahatlık peşinde olduklarından veya korkularından dolayı, savaş meydanına gitmekten sakındılar ve Hz. Musa'ya (a.s) dediler ki: "**Sen ve Rabbin, gidin, savaşın, biz burada oturuyoruz.**"⁴

Bu fikrî ve amelî sapmalar, Allah Tealâ'nın onları izzetin zirvesinden zilletin derinliğine düşürmesine neden oldu.

Demek ki, her namazda Allah Tealâ'dan, Kitabı'nı tahrif edenlerden, faiz yiyenlerden, savaş ve cihattan kaçanlardan olmayı istemekteyiz; yine yolunu kaybetmiş şaşkınlar gibi olan ve bir hedefi olmaksızın her an bir tarafa giden, eyyamcı ve kendilerinden bir iradeleri olmayan sapmışlardan olmamayı dilemekteyiz.

"Sapmışlar", "kendilerine nimet verilmişler" gibi peygamberler ve salihlerin hattına geçemedikleri gibi "gazaba uğramışlar" gibi Allah'ın dini karşısında da cephe almaz, savaşmak istemezler. Onlar ilgisiz, dertsiz ve dört ayaklı hayvanlar gibi sadece karın ve şehveti düşünen refah düşkünü kimselerdir;

1- Bakara, 61

2- Mâide, 13

3- Nisâ, 161

4- Mâide, 24

hak ve batıla hiç mi hiç ilgilenmezler. Onlar açısından peygamberin hakim olmasıyla tağutların hakimiyeti arasında hiçbir fark yoktur; kim hükümet ederse etsin, önemli olan onların maddî refah ve huzur içerisinde olmalarıdır. Bu grup sapmıştır; çünkü belli bir yolları yoktur.

Namaz kılan kimse, Fatiha Suresi'nin sonunda, peygamber, şehitler ve salihlere aşk, ilgi ve sevgisini dile getirerek tarihte gazaba uğramışlardan ve sapmışlardan uzaklaşmayı diler. Her namazda gazaba uğramışlardan ve sapmışlardan nefreti dile getirmek, İslâm toplumunu onların hükümetini kabul etmek karşısında dirençli kılar. Kur'ân-ı Kerim buyuruyor ki: "**Allah'ın gazap ettiği kimselerle dostluk etmeyin.**"¹

1- Mumtehine, 13

İHLÂS SURESİ

İhlâs Suresi'nin Önemi

Namazda Fatiha Suresi'nden sonra, Kur'ân-ı Kerim'in herhangi bir suresini okumak gerekir; insan Fatiha'dan sonra okumak istediği sureyi seçmekte serbesttir. Ancak bu sure, tilâvet secdesi gerektiren dört surenin dışında olmalıdır. Sureler arasında İhlâs Suresi'ni okumak tercih edilir; dolayısıyla, rivayetlerde, gerçek namaz kılanlardan olmak için günlük namazların en azından bir rekâtında bu surenin okunması tavsiye edilmiştir.¹

Bu sure önem bakımından Kur'ân-ı Kerim'in üçte biri, hatta Tevrat, İncil ve Zebur'un üçte birine denktir. Sadece namazda değil, namazdan sonra da namazın takibi olarak okunacak olursa Allah Tealâ insana dünya ve ahiret hayrını verir.

Bu sure her ne kadar da küçük olsa içeriği çok önemlidir; İmam Seccad (a.s) şöyle buyuruyor:

"Allah Tealâ gelecekte dakik ve derin düşünceli insanların dünyaya geleceğini bildiği için İhlâs Suresi'yle Hadid Suresi'nin ilk ayetlerini nazil buyurmuştur."

1- İhlâs Suresi'nin fazilet ve önemiyle ilgili rivayetler el-Burhan tefsirinde kaydedilmiştir; biz burada rivayetlerden sadece bir bölümüne işaret ediyoruz.

Bu sureyi okumak sadece namazda değil, namaz dışında da tavsiye edilmiştir; bu sureyi sürekli okumak zalimlerin şerrini önler ve insanın evini tehlike ve hadiselerle karşı sigortalar.

Resulullah'ın (s.a.a) ashabından biri olan Sa'd b. İbad Medine'de Baki mezarlığına defnedilmiştir. Resulullah (s.a.a) onun cenazesini teşyi etmek için yalın ayak gelmiş ve buyurmuştur ki: Sa'd'ı teşyi etmek için gökyüzünden doksan bin melek inmiştir. Resulullah (s.a.a) Cebrail'e, "Sa'd b. İbad'ın cenazesini teşyi etmek için senin ve bu kadar meleğin inmesinin nedeni nedir?" diye sorması üzerine Cebrail şöyle buyurmuştur:

"O, ister ayakta, ister oturarak, ister binek üzerinde ve ister yayayken her hâlinde 'Kul huvellahu ehad' Suresi'ni okurdu."

"Kul Huvellahu Ehad"

"De ki: Allah birdir."

Tevhid, bütün semavî dinlerin en köklü ilkesidir. Peygamberler halkın arasından şirk, küfür ve putperestliğin etkilerini kaldırmak ve insanları yegane Allah'a davet etmek için gelmişlerdir.

Tevhid, peygamberlerin bütün öğretilerinin ruhu ve canıdır. Yalnız inanç değil, ahkam ve ahlâk da tevhid ekseninde döner.

Tevhid, imanla küfür arasındaki sınırdır; tevhid olmadan iman kalesine girmek imkansızdır:

"Allah'tan başka ilâh yoktur, deyin ve kurtuluşa erin."¹

"La ilâhe illellah benim sağlam kalemdir; benim kaleme giren azabımdan güvencede olur."²

1- Biharu'l-Envar, c.1, s.202

2- Biharu'l-Envar, c.3, s.13

Tevhid Suresi en halis tevhidî inancı içerir; dolayısıyla buna "İhlâs Suresi" de denilmiştir. Bu sure, Hıristiyanlığın teslis inancını, Yahudilerin şirkini ve melekleri Allah'ın kızları bilen Arapların cahiliye inancını reddetmektedir.

Tevhid; düşünce ve ameli Allah'a her türlü şirk ve ortaktan temizlemektir. Ne teorik şirk, ne de pratik riyâ olmamalıdır. Hem amaç ve hedef yalnız Allah olmalı, hem de işin kendisi ilâhî olmalıdır.

"De ki: Allah birdir." O ikincisi olmayan, eşi ve benzeri bulunmayan, uzvu olmayan bir tektir.

O'nun bir olduğunun delili şudur: Eğer O'ndan başka bir ilâh olsaydı, insanların tanıyıp itaat etmelerini sağlamak için o da peygamberler gönderirdi!

O'nun birliğinin delili şu ki, bütün insanlar bir tehlikeyle karşılaştıklarında sadece bir tek noktaya yönelmektedirler; onların kalbi, sıkıntılarda insana ümit veren bir tek nokta olduğuna tanıklık etmektedir.

Onun birliğinin delili; yerle gökler, varlık âlemiyle insan arasındaki uyum ve tüm varlıklar arasındaki dakik ve düzenli ilişkidir. Eğer birkaç ressama bir resmi sipariş verecek olursanız, örneğin, birine horozun başını, diğerine bedenini, üçüncüsüne de kuyruk ve ayaklarını çizmesini söylerseniz, üç resmi yan yana bıraktığınızda baş, beden ve ayaklar arasında uyum olmadığını; birinin büyük, diğerinin küçük, birinin hoş renkli ve diğerinin kötü renkli olduğunu görürsünüz.

Evet; güneş, ay ve yer, su, rüzgar ve toprak, dağ, çöl ve deniz arasındaki uyum, bütün bunların insanın ihtiyaçlarıyla bağlantısı, yaratıcının birliğini göstermektedir. İnsan oksijen alır ve karbondioksit verir, bitkiler ise insan ve diğer canlı varlıkların ihtiyacını gidermek için karbondioksit alır, oksijen üretirler. İşte uyum insanlarla bitkilerin hayatının sırrıdır.

Bebeğin ihtiyaçlarını anne-babanın sevgisiyle giderir, günün yorgunluğunu gecenin uykusuyla bertaraf eder. Sınır tellerinden oluşan gözü yıkamak için gözün suyunu tuzlu ve yemeği çiğnemeye hazırlamak ve hazmetmek için ağız suyunu ise tatlı kıldı.

Bebeğe, üfürmek yerine emmeyi öğretti, bebek dünyaya gelmeden önce annesinin göğsünde sütü vücuda getirdi. Gökyüzündeki kuşun yemeğini denizdeki balinanın ağzına yerleştirdi ve tüm canlıların rızkını güzel bir şekilde yarattı.

Cemel Savaşı'nda bir bedevî İmam Ali'den (a.s) tevhidin anlamını sordu. Savaşçılar, "Şimdi bu sorunun yeri mi?" diye itiraz ettiler. Fakat Hz. Ali (a.s) savaşın kızıştığı o anda adama tevhidin anlamını ve tefsirini açıkladı ve sonra şöyle buyurdu: "Biz zaten bu amaç için düşmanla savaşıyoruz."1

Evet, Hak izleyicilerinin tarih boyunca savaşı tevhid bayrağını dalgalandırmak içindi.

"Allahu's-Samed"

"O hiçbir şeye muhtaç değildir."

"Samed" yani etkilenmez ve değişim kabul etmez.

O "Samed"dir; o hâlde ne maddedir, ne de maddî. Çünkü bütün maddî şeyler zamanla değişime uğrar ve etkilenirler. Dolayısıyla, onun cismi yoktur, gözle görülmez; gözle görülmediği hâlde madde özelliği taşıyan çekim gücü gibi değildir.

O "Samed"dir, hiçbir şeyden etkilenmeyen bir güçtür ve iradesi her şeyin üzerindedir.

1- Nuru's-Sekaleyn tefsiri, c.5, s.709

O "Samed"dir, etkilenmez bir azizdir ve bütün izzetlerin kaynağı O'dur. Herkesin sahip olduğu izzet ve güç O'ndandır. O, hiç kimseye ve hiçbir şeye muhtaç değildir; fakat her şey O'na muhtaçtır.

O "Samed"dir, tam ve mükemmel bir varlıktır, hatta en mükemmel ve en kâmil varlıktır; tüm kemallere, kemalin zirvesine sahiptir; tüm varlıklar kemale ulaşmak için O'nun lütfüne muhtaçtırlar; fakat O hiçbir varlığa muhtaç değildir. Her zaman vardı ve var olacaktır. Emri bütün emirlerin üstünde, iradesi tüm iradelere hakimdir. Ne uykuya ihtiyacı var, ne de işlerinde yardımcıya ve ortağa.

O "Samed"dir ve tek sözle, ihtiyaç duyulan şeylere ihtiyacı olmayan ilâhtır.

"Lem Yelid ve Lem Yüled"

"Doğmamış ve doğurmamıştır."

O, varlıkları yaratandır, onları doğup dünyaya getiren değil. O'nun işi doğurmak değildir; dolayısıyla kendisi gibi birini dünyaya getirmemez; O, yoktan var edendir.

Annenin dünyaya getirdiği bebek onun cinsinden ve onun gibi bir insandır. Fakat Allah'ın doğduğu veya doğurduğu, bir eşi ve benzeri olması imkansızdır. **"Hiçbir şey O'nun gibi değildir."**¹

Bu cümle, Hz. İsa'yı (a.s) Allah'ın oğlu sanan ve Allah'ın kendisi gibi bir benzeri olduğuna inanan Hıristiyanların inancı karşısındadır. Yine bu ayet, melekleri Allah'ın kızları sanan müşriklerin inancını da reddetmekte ve "ister erkek olsun ister kız, Allah çocuk doğurmamıştır!" buyurmaktadır.

1- Şûrâ, 11

Bir şeyden doğmadığı için O'ndan önce ve O'ndan üstün bir doğurana yoktur.

O'nun varlığı, meyvenin çiçekten veya ağacın çekirdekten çıkışı gibi değildir; suyun buluttan veya ateşin ağaçtan çıkışı, sözün ağızdan veya yazının kaleminden çıkışı gibi değildir; kokunun gülden veya tadın yemekten çıkışı gibi değildir. Düşüncenin akıldan, idrakin kalpten çıkışı ve yine sıcaklığın ateşten veya soğüğün kardan çıkışı gibi de değildir. O var, fakat hiçbir şeye ve hiç kimseye benzemez. Ne O, bir şeydedir, ne de bir şey O'nun içindedir. Onun eşyalarla ilişkisi doğanla doğuranın ilişkisi değil; yaratanla yaratılan ilişkisi söz konusudur.

"Ve Lem Yekun Lehu Kufeven Ehad"

"O'nun eşi ve benzeri yoktur."

Ne varlığında, ne de kemal ve fiillerinde O'nun eşi ve benzeri yoktur. O tektir ve hiçbir tek O'nun benzeri değildir. O yalnızdır; eşi ve çocuğu yoktur! Yardımcısı ve ortağı olacak bir benzeri yoktur.

İnsan O'nun mahlukunu O'na ortak koşmaya ve O'nun hakkında böyle büyük bir zulüm işlemeye nasıl cüret edebilir:

"Doğrusu şirk çok büyük bir zulümdür."¹

Ey namaz kılan kimse! Ne sana ulaşan nimetlerde diğerlerini ortak ve etkili bil; ne de yaptığın işlerde Allah'tan başka birini göz önünde bulundur. Neden senin gibi olan, zayıf ve muhtaç olan kimselerin dikkatini üzerine çekmeyi düşünüyorsun?! Ne eşi ve benzeri, ne zaafı ve ihtiyacı olan Allah'ın dikkatini çekmeye çalış; başkasının değil.

1- Lokmân, 13

Tevhid Suresi'nin sonunda bu surenin içeriğine kısa bir göz atalım:

"**Kul huvellahu ehad**" O, ister zatta ve ister sıfatta yeganedir; tektir; mabud olana da tek ve yegane olmak yararışır.

"**Allahu's-Samed**" O'nun ihtiyacı yoktur ve her şey O'na muhtaçtır; muhtaç olmamada yeganedir O.

"**Lem yelid**" Doğurmadığı için eşi ve benzeri olmaz.

"**Ve lem yûled**" O ezeli ve ebedîdir; bir şeyden meydana gelen "hâdis" bir varlık değildir.

"**Ve lem yekun lehu kufuven ehad**" Ne benzeri var, ne eşi; ne misli var, ne ortağı.

Bu sure şirkin, hurafelerin, hayallerin ve sapık inançların tüm kısımlarını Allah Tealâ'nın kutlu zatından uzak bilmekte ve bize halis tevhidi sunmaktadır.

Rivayetlere göre bu surenin ayetleri, birbirini tefsir etmektedir¹ ve sanki bu sure Allah'ı tanıtmak için merhale merhale ilerlemektedir:

Birinci merhale: "**Kul huve**" De ki: Benim ilâhım O'dur. Beşerin akıl ve düşüncesinden uzak, gözlerden gizlidir O.

Bu merhalede tüm dikkatler Allah Tealâ'nın zatına yöneliktir, sıfatlarına değil. Mahbub ve mabud olmak için zatın kendisi yeterlidir. Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

"İhlâsın kemali, O'ndan sıfatları nefyettir."²

Yani ihlâsın kemal ve zirvesi sıfatlara dikkat etmeden Allah'a yönelmektir. Allah'a sana vermiş olduğu nimetlerden dolayı değil, kendisi için ibadet etmektir.

1- Nuru's-Sekaleyn tefsiri, c.5, s.714

2- Nehcü'l-Belâğa, Tevhid Hutbesi

İkinci merhale: "**Huvellah**" O Allah'tır. Tüm kemallere sahip olan bir mabuttur.

Bu merhalede, zat ve sıfat birlikte gelmiştir. "Allah", bütün güzel sıfatları kendinde toplayan bir zattır ve işte bu nedenle ibadet ve tapınmaya layıktır. Nitekim Kur'ân-ı Kerim buyuruyor ki:

"En güzel isimler Allah'ındır. O hâlde O'na onlarla dua edin."¹

Sıfatlarla Allah'ı tanımak ikinci merhalede ve "Allah" kelimesi o sıfatların tümünü kapsamına almaktadır.

Sıfatlarla Allah'a yönelmek, dualarda, özellikle Cevşen-i Kebir duasında kendisini gösteren bir yoldur; bu duada Allah'a bin sıfatıyla dua edilmektedir.

Bu merhalede, tevhid söz konusudur; zat ve sıfat tevhidi. Hem zatı yeganedir, hem sıfatı yegane ve eşsizdir ve hem de zat ve sıfatının varlığı birdir; sıfatları zatından ziyade bir varlık değildir.

O ikincisi ve üçüncüsü olmayan bir tektir. "Vahid"le "ehad" arasında fark vardır. Arapça'da "ma câe ehdun" dediğimizde, hiç kimsenin gelmediğini belirtmekteyiz. "Ma câe vahidun" dediğimizde ise tek kişinin gelmediği, iki kişi veya daha fazlasının gelmiş olabileceği belirtilir. Kur'ân-ı Kerim, Allah "ehad=bir"dir buyuruyor; "vahid= tek"dir buyurmuyor.

O yeganedir, ikincisi ve üçüncüsü olabilecek tek değildir.

Dördüncü merhale: Allah muhtaç değildir.

Bu merhalede, Allah Tealâ'nın zat ve sıfatının ekseni olan ihtiyaçsızlık Allah'ın en önemli sıfatlarından birisi olarak söz ko-

---

1- A'râf, 180

nusu olmaktadır. O da haber verme şeklinde "Allah-u Samedun" demiyor; aksine "Allah" için sabit bir sıfat olarak söylüyor ve dolayısıyla sadece "Allah" kelimesi tekrarlanmaktadır: **"Allahu's-Samed."**

O yeganedir; fakat ihtiyaçsızdır. O'ndan başka bir çokları var; fakat tepeden tırnağa ihtiyaçla doludur ve tüm ihtiyacı olanların gözü, O muhtaç olmayan zattadır!

Beşinci merhale: **"Doğurmamış ve doğrulmamıştır ve hiçbir şey O'nun dengi değildir."**

Rivayetlere göre bu merhale, "Samed" in tefsiridir. O ihtiyaçsızdır; ne doğurmak için evlâtlara ihtiyacı var, ne doğrulmak için anne ve babaya ihtiyacı var ve ne de işlerinde kendisine yardım etmesi için eşe, iş arkadaşına ve benzere ihtiyacı vardır.

Eğer doğrulmuş olursa ezeli olmaz, eğer doğurursa ebedi olmaz; çünkü azalma ve yok olmaya yüz tutar. Eşi ve benzeri olursa rakipsiz değildir demektir. Allah Tealâ bütün bunlardan münezzehtir:

"Allah'ın şanı onların ortak koştuklarından yücedir."¹

1- Tûr, 43

RÜKÛ VE SECDE

Rükû

Namazda ister kasıtlı olsun, ister yanlışlıkla olsun eksiltilip artırılması namazı batıl eden rükünlerden biri de rükûdur. Namazın bölümlerinin sayılmasında kullanılan "rekât" kelimesi de bu kelimedenden alınmıştır.

Sakifeoğulları kabilesi Resul-i Ekrem'den (s.a.a) namazda rükû ve secdenin olmamasını istediler ve "Eğilmek bizim için utanç verici bir durumdur." dediler. Bunun üzerine şu ayet nazil oldu:¹

"Onlara, 'Rükû edin.' dendiği zaman rükû etmezler."²

İnsanlar kendileri gibilerinin karşısında eğilmekte ve tazim etmekte; fakat siz sadece yaratıcınız karşısında eğilmekte ve tazim etmektesiniz.

"Öyleyse büyük Rabbinin adını yücelt."³ ayeti nazil olunca, Resulullah (s.a.a) rükûda Allah'a tazim etmelerini ve rükûda *"Subhane rabbiye'l-azîm-i ve bi-hamdih (Münezzeh olan Rabbin yücedir ve ben ona hamdetmekteyim)."*⁴ zikrini söylemelerini emretti.

1- Biharu'l-Envar, c.85, s.100

2- Murselat, 48

3- Vâkıa, 74

4- Camiu'l-Ahadis, c.2, s.922

Rivayetlerde şöyle geçer:

"Rükû edebin, secde Allah'a yakınlığın nişanesidir ve edebi iyi bir şekilde yapmadıkça Allah'a kurb ve yaklaşılmaya hazır olmazsınız."¹

Rükû, Allah Tealâ'dan tövbe, istiğfar ve bağışlanma dileminin yoludur:

"Rabbinden bağışlanma diledi, eğilerek secdeye kapandı ve tövbe edip döndü."²

Rükûnun Etkileri

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor:

"Rükûsunu tam bir şekilde yapan kimse mezarın vahşetinden güvende olur."³

Allah Tealâ'nın karşısında her ne kadar eğilirsek bir o kadar şeytan ve şeytan sıfatlı kimselere karşı koymada güçlü oluruz. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Rükû ve uzun secde İblis'i öfkelenendirir ve der ki: Vay hâlime! Bu insanlar sundukları bu kullukla artık bana itaat etmezler."⁴

Allah Tealâ meleklerle şöyle buyuruyor:

"Bakın, kullarım bana nasıl tazim etmekte ve rükûya gitmekte; buna karşılık onları yücelteceğim ve onlara onur ve azamet bahşedeceğim."⁵

1- Biharul-Envar, c.85, s.108

2- Sâd, 24

3- Vesailu's-Şiâ, c.4, s.928

4- Vesailu's-Şiâ, c.4, s.928

5- Camiu'l-Ahadis, c.5, s.203

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

"Rükû ve uzun secde insanın ömrünün uzamasında etkilidir."¹

Rükû Adâbı

Hadislerde şöyle geçer: Resulullah (s.a.a) rükûda mübarek belini öylesine düz tutardı ki mübarek beline bir damla su dökülse, belinin ortasında kalır, bir tarafa akmazdı.²

Rükûda, "O'nun yolunda boynum vurulsa bile ben iman ettim, anlamında boynunuzu uzatın." diye tavsiye edilmiştir.³

Rükûnun bir diğer adabı erkeklerin dirseklerini yanlarına yapıştırmamaları ve kuşların kanadı gibi dışarı çıkarmalarıdır. Ellerimizin içini dizlerimize bırakarak el parmaklarımızı açalım. Ayaklarımızı ileri veya geri gitmeksizin aynı hizada tutalım, ayaklarımızın arasını bir karış olacak kadar açmayalım.

Rükûda, iki ayağımızın arasına bakmalı, rükû zikrinden sonra Hz. Muhammed ve Ehlibeyt'ine (s.a.a) salât ve selâm getirmeliyiz. Elbette rükû zikrinin en az üç defa tekrarlanması tavsiye edilmiştir.⁴

Allah Velilerinin Rükûsu

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Hz. Ali (a.s) rükûsunu o kadar uzatırdı ki mübarek ayağından ter akardı."⁵

1- Vesailu's-Şiâ, c.4, s.928

2- Vesailu's-Şiâ, c.4, s.942

3- Vesailu's-Şiâ, c.4, s.942

4- Bütün bu namaz adabı, Vesailu's-Şiâ'nın dördüncü cildinde s. 920-943'te yer almaktadır.

5- Biharul-Envar, c.85, s.110

Hz. Ali (a.s) de Nehcü'l-Belâğ'a'nın ilk hutbesinde buyuruyor ki:

"Allah'ın öyle melekleri var ki sürekli rükûdadırlar; onlar hiçbir zaman rükûdan kalkmazlar."

Elbette melek için yorulma ve acıkma söz konusu değildir; dolayısıyla uzun rükûlar yapan arif ve aşık insanlar, melekleri onları övmek zorunda bırakırlar. Allah velilerinin durumu böyledir; ama biz nasılız? Resulullah (s.a.a) mescitte oturmuştu; o sırada biri içeri girerek namaza durdu. Fakat rükû ve secdelerini çabuk ve eksik yaptı. Resulullah (s.a.a) buyurdu:

"O, karga gibi gagasını yere vurdu ve gitti. Eğer bu namazla ölecek olursa benim dinim üzerine ölmeme olur."¹

Secde

Secdenin Tarihi

Allah Tealâ, Adem'i yarattıktan sonra meleklerle ona secde etmelerini emretti,² İblis dışında hepsi secde etti. Allah Tealâ İblis'i bu itaatsizliği nedeniyle kendi katından uzaklaştırdı.

Kur'ân-ı Kerim bu olayı defalarca tekrarlamıştır. Bu tekrarların da sebepsiz olmadığını biliyoruz. Şayet demek isteniyor ki: Ey insan! Bütün melekler senin için secdeye kapandılar! O hâlde sen niye yaratıcının karşısında secde etmiyorsun? Ey insan! İblis, sana secde etmemesi yüzünden kovuldu. O hâlde sen Allah'a secde etmezken ne beklersin?

İblis, "Ben, üstünüm söyleyerek" insana secde etmedi; acaba sen de, ben Allah'tan üstünüm, söyleyebilir misin? Sen bir zamanlar bir hiçtin, dünyaya geldiğin zaman da varlığın zaaf

---

1- Vesailu'ş-Şiâ, c.4, s.923

2- Tabii ki secde Allah'a hasır ve insan o zaman sadece meleklerin kiblesi oldu.

ve acizlikle doluydu, sonunda da aciz bir şekilde dünyadan göçeceksin; o hâlde varlık âleminin yaratıcısı karşısında nasıl kibirlenebilirsin?

Her halükârda, insanı yarattıktan sonra Allah'ın verdiği ilk emir secde emriydi.

Secdenin Önemi

Secde, insanın Allah karşısındaki en iyi hâlidir.

Secde, Allah'a yaklaşmanın en iyi yoludur. "**Secde et, yaklaş.**"¹

Resulullah'ın (s.a.a) sadık dostlarının nişanesi, alınlarında secde izinin bulunmasıdır: "**Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları var.**"²

Secde, insanı bütün varlık âlemiyle uyumlu kılar; çünkü yıldızlardan bitkilere kadar göklerdeki ve yerdeki tüm varlıklar Allah'ın huzurunda secde ve huzu ederler:

"Göklerdekiler ve yerdekiler hepsi Allah'a secde ederler."³

"Necm (bitkiler, yıldızlar) ve ağaçlar (Allah'a) secde etmektedirler."⁴

Secde, Allah'ın melekleriyle uyumlu hâle gelmektir. Hz. Ali (a.s) buyuruyor ki:

"Gökte hiçbir kat yoktur ki, üzerinde secde eden bir melek bulunmasın."⁵

1- Alak Suresi'nin son ayeti, okunduğu durumda secde yapılması gereken dört ayetten biridir.

2- Fetih, 29

3- Nahl, 49

4- Rahmân, 6

5- Nehcü'l-Belâğa, 91. Hutbe

Secde, en yüksek kulluk derecesidir; çünkü insan vücudunun en yüksek noktasını, yani alnını toprağa sürerek Aziz ve Kadir Allah'ın huzurunda zillet ve acizliğini ifade ediyor.

Secde, âlemin en büyük erkekleri ve kadınları için en yüce makamdır. Allah Tealâ Peygamberine secde etmesini emrediyor; o da "sadece gündüzleri değil, geceleri bile secde et." buyuruyor:

"Gecenin bir bölümünde O'na secde et ve geceleyin uzun zaman O'nu tesbih eyle."¹

Abit ve tertemiz Hz. Meryem'e (s.a) ise hitap ederek şöyle buyuruyor:

"Ey Meryem! Rabbine gönülden itaatte bulun ve secde et."²

Rükûnun peşinden yapılan secde, insanı huzu ve huşunun zirvesine ulaştıran daha yüksek ve daha mükemmel bir merhaledir; dolayısıyla, Kur'ân-ı Kerim'de bu ikisi genellikle yan yana zikredilmiştir: **"Ey inananlar, rükû edin, secde edin."**³ **"Onların rükû ve secde ettiklerini görürsün."**⁴

Secde, Allah'ın ayetlerine iman etmenin şifresidir:

"Bizim ayetlerimize, ancak kendilerine hatırlatıldığı zaman, hemen secdeye kapananlar... inanır."⁵

Geceleyin yapılan secdeler, Allah'ın salih kullarının nişanelerinden biridir:

1- İnsân, 26

2- Âl-i İmrân, 43

3- Hac, 77

4- Fetih, 29

5- Secde, 15

"Rahman'ın kulları... gecelerini Rablerine secde ederek O'nun divanında durarak geçirirler."¹

Secde, namazın ziynetidir. O hâlde namazın güzel bir şekilde yerine getirilmesi gerekir. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Namaz kılınca rükû ve secdelerini güzel bir şekilde yerine getirin; bu durumda Allah Tealâ ona yedi yüz kat, hatta daha fazla mükâfat verir."²

Secde, Allah Tealâ'nın meleklerle karşı övünme vesilesidir; dolayısıyla peşice Allah'ın lütfünü kazandırır; öyle ki her secdeyle bir günah bağışlanır, insan için büyük bir mükâfat kaydedilir.³ Hz. Ali (a.s) buyuruyor ki:

"İnsan secdede nasıl bir rahmetin kapsamına girdiğinin farkında olsaydı, asla başını secdeden kaldırmazdı."⁴

Secde, bencillik ve gurur ruhunu yok eder, insanı kibirden kurtarır.⁵

Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki:

"Ben kıyamet günü ümmetimi alınlarındaki secde izlerinden tanıyacağım."⁶

İnsanın secde ettiği yer kıyamet günü onun lehine tanıklık yapacaktır,⁷ dünyada da o noktadan gökyüzüne nur yükselir.⁸

1- Furkan, 63-64

2- Biharul-Envar, c.85, s.139

3- Camiu'l-Ahadis, c.5, s.466

4- Camiu'l-Ahadis, c.5, s.482

5- Camiu'l-Ahadis, c.5, s.453

6- Müsned-i Ahmed b. Hanbel, c.4, s.189

7- Camiu'l-Ahadis, c.5, s.189

8- Müstedrekü'l-Vesail, c.4, s.485

Rükû gibi uzun secdeler de nimetlerin devam etmesine ve ömrün uzamasına neden olur.¹

Secde o kadar önemlidir ki Allah Tealâ Hz. İbrahim (a.s) gibi büyük bir peygambere Mescid-i Haram'ı, tavaf edenler; kıyam, rükû ve secdede bulunanlar için temizlemesini emrediyor.²

Secdenin Hikmetleri

İmam Ali'den (a.s) namazın hikmetlerini sorduklarında şöyle buyurmuştur:

"İlk secde; başlangıçta toprak olduğumuz, başı secdeden kaldırmak; topraktan yaratıldığımız, ikinci secde; tekrar toprağa döneceğimiz, başı ikinci secdeden kaldırmak ise kıyamet günü mezarlarımızdan kalkıp haşrolacağımız anlamına gelir."³

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

"Secde Allah için olduğundan dünya ehlinin ilgi duyduğu yiyecek ve giyecek maddeleri üzerine yapılmamalıdır. Secde, insanı mide, elbise ve maddiyata değil, Allah'a yönlendirmelidir."⁴

Hadislerde şöyle geçer: Her yapılan yanlışlık, yersiz konuşma, yersiz kıyam ve oturma için sehiv secdesi yapmanın nedeni, İblis'in seni fikir dağınıklığına ve dalgınlığa düşürüp namazına zarar vermesidir. O hâlde namazdan sonra iki secde yap ki İblis'in burnu yere sürülsün ve bilsin ki meydana getirdiği her kaymada sen tekrar Allah Tealâ'nın huzurunda secdeye kapanacaksın.⁵

1- Vesailu'ş-Şiâ, c.4, s.928

2- Bakara, 125

3- Biharul-Envar, c.85, s.139

4- el-Fıkıh, c.1, s.272

5- el-Vafî, c.8, s.992

H.z. Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

"Secdenin zahiri, alnı ihlâs ve huşuyla toprak üzerine bırakmaktır; batını ise bütün fani şeyleri kalbinden çıkarıp beka yurduna gönül vermek, kibir, yersiz taassup ve tüm dünya bağlarından kurtulmaktır."¹

Secde Adabı

Burada, hadislerde geçen secde adabının bir bölümüne değineceğiz:²

- Rükûdan sonra secdeye giderken, eller dizlerden önce yere ulaşmalıdır.
- Secde ederken eller kulakların hizasında olmalı.
- Secdede erkekler dirseklerini yere yapıştırmamalı ve iki taraftan iki kanat gibi açılmalıdırlar.
- Sadece alın değil, burun da yere bırakılmalıdır.
- Namaz kılan kişi iki secde arasında oturunca, bedeninin ağırlığı sağ ayağın üzerine gelecek şekilde sağ ayağın üst kısmını sol ayağın içine bırakmalıdır; çünkü sol batılın ve sağ ise hakkın sembolüdür.
- Secdede, farz olan zikrin yanı sıra salâvat getirilmeli, dua edilmeli ve Allah'ın korkusundan göz yaşı dökülmelidir.
- Secdeden kalkınca tekbir getirilmeli, tekbir getirilince de eller yukarı kaldırılmalı.

1- Müstedrekü'l-Vesail, c.4, s.484

2- Bu rivayetler Vesailu'sh-Şiâ'nın dördüncü cildinde, s.950'den 980'e kadar kaydedilmiştir.

Kerbelâ Toprağı

Pak olması kaydıyla toprak, taş ve ağaç üzerine secde edilebilir. Fakat İmam Hüseyin'in (a.s) türbetinin apayrı bir özelliği vardır. Bu yüzden İmam Cafer Sadık (a.s) Kerbelâ toprağı dışında başka bir şeyin üzerine secde etmezdi.

Kerbelâ toprağı üzerine secde etmek, yedi hicabı ortadan kaldırır. Namazın yücelere çıkıp kabul olmasına neden olur, namaz kılan kişiyi maddiyat bataklığından kurtarıp cihat, kan ve şehadetle tanıştırır.

İmam Hüseyin'in (a.s) toprağı üzerine edilen secde, kılınan namazın velâyetle birlikteliğini gösterir.

İmam Hüseyin'in (a.s) toprağına edilen secde, namaz kılanın şehadete hazır olduğunu gösterir.

İmam Hüseyin'in (a.s) toprağı üzerine secde etmek, namaz uğruna kanını verenleri anmak demektir.

İmam Hüseyin'in (a.s) toprağı üzerine edilen secde, "her gün Aşura, her yer Kerbelâ" bilincinin simgesidir.

İmam Hüseyin'in (a.s) toprağı üzerine secde etmek, zulümle mücadelede can ve baş verme pahasına da olsa zilleti kabul etmemek demektir.

Evet, İmam Hüseyin'in (a.s) mezarı cennet bahçelerinden bir bahçe, cennet kapılarından bir kapıdır.

Onun kubbesinin altında dua kabul olur, orada kılınan namaz Allah'ın katında sevimli ve makbuldür.

O topraktan yapılan tesbih, sahibi sussa bile ona "subhanelah" mükâfatı yazılır; tesbihin sahibi Allah'ı zikrederse her zikir için yetmiş kat mükâfat yazılır.

Şunu da hatırlatalım ki, Kerbelâ toprağı için nakledilen önem, İmam Hüseyin'in (a.s) mezarından dört mil uzaklığa kadarki topraklar için geçerlidir.¹

Şükür Secdesi

Secde namazla sınırlı bir husus değildir; namazın dışında yapılan secdeler de söz konusudur, hatta bazen, tilâvet secdesinde olduğu gibi farz da olabilir.

Şükür ifadesi sayılan şeylerden biri de, "şükür secdesi" dir; hadislerde şükür secdesinin önemi vurgulanmıştır.

Şükür secdesi, Allah'ın bize ve ailemize verdiği sonsuz nimetlerine karşılık teşekkür ifadesidir.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Bir nimeti hatırlayınca, teşekkür etmek için yüzünü yere koy; insanların seni gördüğünü fark edersen, saygı ifadesi olarak birazcık eğil."²

Resulullah'ın (s.a.a), devesinden yere inerek beş secde yaptığı ve şöyle buyurduğu nakledilir:

"Cebrail nazil oldu ve bana beş müjde verdi; bunun üzerine her müjdeye karşılık bir şükür secdesi yaptım."³

Hız. Ali (a.s) bazen şükür secdesinde bayılırdı.⁴

İmam Mehdi'nin (Allah zuhurunu çabuklaştırsın), "*Şükür secdesi en gerekli sünnettir.*" buyurduğu nakledilmiştir.⁵

1- Bu bahsin konuları "Kamilu'z-Ziyarat" kitabındaki rivayetlerden, 89. bab ve sonrasında kaydedilmiştir.

2- el-Vafî, c.8, s.825

3- Mehaccetu'l-Beyzâ, c.1, s.346

4- Camiu'l-Ahadis, c.5, s.459

5- Camiu'l-Ahadis, c.5, s.453

Şükür secdesinde her türlü zikir ve dua söylenebilir; fakat "şükren lillah" ve "el-hamdulillah" söylemek ve en büyük nimet olan Ehlibeyt'in (a.s) velâyetini anmak tavsiye edilmiştir.¹ Allah Tealâ buyuruyor ki, "Şükreden kimseyi teşekkür ederek mükâfatlandırırım."²

Şükür secdesi için belli bir zaman ve mekân söz konusu değildir, ancak en uygun zaman, namazdan sonra ve namazın takibatından biri olarak yapılmasıdır.

Şükür Secdesinin Bereketleri:

Hadislerde, şükür secdesi için bir çok bereketler açıklanmıştır; burada özetini sunmaya çalışacağız:

Eğer namazda bir noksanlık olur da bu nafilerle giderilmezse şükür secdesiyle telafi edilebilir. Şükür secdesi Allah Tealâ'nın rızasını kazandırır, insanla melekler arasındaki mesafenin kalkmasına neden olur. Secdede yapılan dua kabul olur; karşılığında on salâvat sevabı verilir, on büyük günahın yok olmasına sebep olur.

Şükür secdesinin değer ve konumu hakkında, Allah Tealâ'nın meleklerle karşı şükür secdesiyle övünmesi yeter.³

Allah Velilerinin Secdeleri

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"İbrahim'i (a.s) Halilullah makamına ulaştıran toprağa yaptığı çok secdelerdi."⁴

1- Camiu'l-Ahadis, c.5, s.469

2- el-Fıkıh, c.1, s.334

3- el-Fıkıh, c.1, s.331

4- Biharu'l-Envar, c.85, s.163

H.z. Ali (a.s), Resulullah'ın (s.a.a) düşmanların saldırısından kurtulması için onun yatağında yatacağı gece, "eğer bu işi yapacak olursam siz selamet kalacak mısınız? diye sordu. Resulullah (s.a.a) olumlu cevap verince H.z. Ali (a.s) gülümseyerek bu lütuftan dolayı şükür secdesi yaptı."¹

Resulullah (s.a.a), müşriklerin önderi Ebu Cehl'in kesik başını yanına getirdiklerinde şükür secdesine kapandı.²

İmam Seccad (a.s) her namazın sonunda, namazı yerine getirebildiği için şükür secdesi yapıyordu, kendisinden bir bela defedildiğinde veya iki Müslüman'ın arasını bulduğunda yine buna karşılık secdeye kapanıyordu. İmam secdelerini o kadar uzatırdı ki, ter içinde kalırdı.³

Birkaç Nükte

1- Üzerine secde edilen yer, değer kazanır. Bu hususla ilgili olarak hadislerde şöyle geçer: Namazdan sonra hastalıklardan, afetlerden ve tatsız olaylardan güvende kalmak için secde edilen yere el sürerek yüzüne ve bedenine çek.⁴

2- Yatsı namazından sonra şükür secdesi unutulmamalıdır; şükür secdesinde yapılan dua kabul edilir.⁵

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Kim ezanla ikame arasında secde yapar da secdede "secettu leke hazien, haşien, zelilen (Huzu, huşu ve zillet içerisinde sana secde ettim) derse, Allah Tealâ müminlerin kalbine

---

1- el-Vafî, c.8, s.882

2- Camiu'l-Ahadis, c.5, s.475

3- Biharu'l-Envar, c.85, s.137

4- Sefinetu'l-Bihar

5- Vesailu'ş-Şiâ, c.4, s.1058

sevgisini, münafıkların kalbine ise heybetini düşürür."¹

3- Secde Allah'a özgüdür, hiç kimsenin, hatta Peygamberin, imamların ve imamzadelerin mezarları karşısında saygı amacıyla secde câiz değildir.²

Müslümanlardan bir grup kendilerine yönelik uygulanan baskı ve zulümden kurtulmak amacıyla Habeşistan'a hicret ettiklerinde, kâfirler, Müslümanları geri döndürmek için bir gurubu kral Necaşi'yle görüşmek üzere Habeşistan'a gönderdiler. Kureyş'in temsilcileri o dönemdeki gelenek gereğince Habeşistan kralı Necaşi'nin karşısında secdeye kapandılar, fakat Müslümanların temsilcisi olan Hz. Ali'nin (a.s) kardeşi Cafer secde etmedi ve "biz Allah'tan başka kimsenin karşısında secde etmeyiz." dedi.³

Hz. Yakup'la oğullarının Hz. Yusuf karşısında secdeleri de Yusuf için değil, Allah içindi ve Yusuf'a kavuşma nimetinden ötürüydü: "**Ve hepsi onun için secdeye kapandılar.**"⁴

1- Vesailu's-Şiâ, c.4, s.633

2- Vesailu's-Şiâ, c.4, s.9864

3- Müsned-i Ahmed b. Hanbel, c.1, s.461

4- Yûsuf, 100

TESBİH ZİKİRİ

Subhanellah

Namaz kılan kişi, rükû ve secdede Allah Tealâ'yı tesbih eder.

"Öyleyse büyük Rabbinin adını yücelt."¹ ayeti nazil olunca Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor: Bu emri rükû yaparken yerine getirin ve şöyle deyin:

"Subhane Rabbiye'l-azîmi ve bi-hamdih." (Yüce Rabbim bütün kusurlardan münezzehtir ve ben O'na hamdederim.)

"Rabbinin yüce adını tesbih et."² ayeti nazil olunca da, onu secdede okuyun ve şöyle deyin:

"Subhane Rabbiye'l-a'lâ ve bi-hamdih." (Her şeyden üstün Rabbim bütün kusurlardan münezzehtir ve ben O'na hamdederim.)³

Tesbihin Makamı

Allah'ı tesbih ve tenzih etmek, İslâm'ın bütün doğru düşünce ve inançlarının köküdür. Şöyle ki:

Tevhid, Allah'ı ortağı bulunmaktan münezzehtir. "Allah onların ortak koştukları şeyden münezzehtir."⁴

1- Vâkıa, 74

2- A'lâ, 1

3- el-Mizan Tefsiri, c.19, s.160

4- Tûr, 43

Adalet, Allah'ı zulümden münezzehtir: "**Allah münezzehtir; doğrusu biz zulmedenler olmuşuz.**"¹

Nübüvvet ve imamet, Allah'ı hedefsizlik, programsızlık ve insanları hevesler ve zevkler okyanusunda kendi başlarına bırakmış olmaktan münezzehtir: "**Allah'ı şanına yaraşır biçimde tanıyamadılar, zira 'Allah, insana bir şey indirmedir.'**"²

Mead, Allah'ı, yaratışı boş, batıl ve dünyanın sonunu da yokluk kılmak hususunda tenzih etmektedir: "**Rabbimiz; bunu boş yere yaratmadın, sen münezzehtir.**"³

"**Bizim sizi boş yere, bir oyun ve eğlence olarak yarattığımızı ve sizin döndürülüp getirilmeyeceğinizi mi sandınız?**"⁴ Evet, Allah bu boş işten münezzehtir.

Allah'ı tesbih etmek, sadece İslâm akaidinin kaynağı değil, bir çok ruhî ve manevî kemalatın da kaynağıdır aynı zamanda.

Subhanellah, rıza'nın kaynağıdır. O'nu bütün kusurlardan münezzehtir bilecek olursak, O'nun takdirine rıza gösterir ve hikmet üzere olan iradesine teslim oluruz.

Subhanellah, tevekkülün kaynağıdır. Neden bütün ihtiyaçlardan uzak, her türlü zaaf ve acizlikten münezzehtir olan bir zata dayanmayalım ve tevekkül etmeyelim? "**O'nu tenzih ederim, O zengindir.**"⁵

Subhanellah, Allah'a aşkın kaynağıdır. Her türlü kusur ve eksiklikten münezzehtir olan bir zat insanın sevgilisidir, insan ona aşk besler.

1- Kalem, 29

2- En'âm, 91

3- Âl-i İmrân, 191

4- Mü'minun, 115

5- Yûnus, 68

Subhanellah, hamd ve övgünün ön hazırlığıdır; hiçbir çirkinlik ve kötülüğü bulunmayan bir zatı övmek. Dolayısıyla, tesbihat-ı erbaa'da "subhanellah" kelimesi "el-hamdu lillah" kelimesinden önce söylenir.

Subhanellah, tüm beşerin uydurmalarından ve hurafelerinden kurtulmanın anahtarıdır: "**Arş'ın sahibi Allah, onların nitelendirmelerinden yücedir.**"¹

Sıralanan bu nedenlerden dolayı Kur'ân-ı Kerim'de zikirler içerisinde tesbihe daha fazla önem verilmiştir. On altı kez tesbih, sekiz kez istiğfar, beş defa Allah'ı zikretme, iki kez tekbir emredilmiştir. İnsanın sürekli Allah'ı göz önünde bulundurması ve sürekli O'nu kusur ve eksikliklerden münezzeh bilmesi için her hâlde ve her zamanda tesbih etmesi emredilmiştir:

"Güneşin doğmasından ve batmasından önce Rabbini överek tesbih et; gece saatlerinden bir kısmında ve gündüzün taraflarında (O'nu) tesbih et."²

Hem zafer ve sevinç anında Allah'ı tesbih edin:

"Allah'ın yardımı ve fetih geldiği zaman... Rabbini överek tesbih et."³

Hem de zorluk ve sıkıntıların zirvesindeyken; çünkü tesbih kurtuluşa neden olur:

"Eğer (Yunus) tesbih edenlerden olmasaydı, yeniden diriltilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı."⁴

Evet, insan sınırlı bir varlık olması itibarıyla Allah'ı bilgice tam olarak kuşatması mümkün değildir; o hâlde kendi zaa-

---

1- Enbiyâ, 22

2- Tâhâ, 130

3- Nasr Suresi

4- Sâffât, 43-44

fını itiraf etmesi ve "sen düşünce ve hayallerin ulaşmasından münezzehsin, nitelemelerden pek yücesin" demesi daha uygun olur:

"Haşa, O, onların dediklerinden münezzehdir; çok yücedir; uludur."¹

Sadece Allah'ın halis ve temiz kıldığı kulları ilâhî yardım ve kılavuzluklarla Allah'ı niteleyebilirler:

"Haşa Allah, onların taktıkları sıfatlardan münezzehdir; fakat Allah'ın temiz kıldığı kulları hariç."²

Tesbihin Mükâfatı

İmam Cafer Sadık (a.s) Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakleder:

"İnsan subhanallah dediği zaman arşın altındaki her şey onunla birlikte tesbih eder ve onu söyleyene on kat mükâfat verilir; "elhamdulillah" deyince de Allah Tealâ kendisiyle mülakat edip ahiret nimetlerine ulaşınca kadar onu dünya nimetleriyle rızklandırır."³

Amelî Tesbih

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Allah Tealâ'nın kullarına gerekli kıldığı en zor ve en önemli şeylerden biri O'nu çok zikretmektir, sonra, maksadım "*subhanallah, ve'l-hamdulillah ve la ilâhe illellah ve'llahu ekber*" değildir", buyurdu; bu da onun bir parçasıdır aslında. Maksadım "*Allah'ın helal ve haram ettiği şeyler hususunda O'nu anmaktır.*" Yani işlerde Allah'ın anmaktır;

1- İsrâ, 43

2- Sâffât, 159-160

3- Vesailu'ş-Şiâ, c.7, s.187

Allah'a itaat etmek ve O'na karşı günah sayılan işlerden de sakınmak.¹

Tesbihin Tekrarı

Biri İmam Cafer Sadık'ın (a.s) huzuruna vardı. İmam'ı rükûda Allah'ı tesbihle meşgulken gördü. İmam tesbihi rükûda altmış, secdede ise beş yüz defa tekrarladı.²

Tesbih sadece namazda değil, hac amellerinde de tekrarlanır. Hacının gözü Haceru'l-Esved'e ilişince, Safa'yla Merve arasında sa'y yapınca ve diğer yerlerde tesbihi tekrarlaması tavsiye edilmiştir.

Namazda, rükû ve secde zikrine ilaveten, üçüncü ve dördüncü rekâta da tesbihat-ı erbaa tekrarlanır; Şia ve Sünnî kaynaklarına göre Kehf Suresi'nin 46. ayetindeki "bakiyat-i salihat"tan maksat da tesbihat-ı erbaadır.³

Hz. Ali'nin (a.s) buyurduğu üzere, Hz. İbrahim'in (a.s) Kâbe'yi tamir ederken, "*subhanellah, ve'l-hamdulillah ve la ilâhe illellah ve'llahu ekber*" zikrini söylerdi.⁴

Atalarımızın Kültüründe Allah'ı Anmak

Şimdi burada atalarımızın İslamî kültüründe Allah'ı anmanın konumuna bir bakalım ve onların yanında bunun ne kadar değer ve önem taşıdığını anlayalım:

Anne ve babalarımız bir şeye şaşırdıklarında "*maşallah*", "*subhanellah*" diyorlardı, eve girdiklerinde "*ya Allah*" ve bir-

---

1- Usul-i Kâfi, c.2, s.80

2- el-Vafî, c.2, s.107

3- el-Mizan Tefsiri, c.13, s.540

4- Vesailu'ş-Şiâ, c.4, s.1207

birlerinden ayrıldıklarında ise "Allah'a emanet ol" diyorlardı. Yerlerinden kalktıkları zaman "ya Ali", yorgunluklarını gidermek için "Allah kuvvet versin", birisi hallerini sorduğunda "elhamdulillah" ve yemeğe davet etmek için "bismillah" diyorlardı, yemek bitince de sofraya duası okuyup Allah'a şükrediyorlardı.

Nineler de masal anlatırken, "bir varmış bir yokmuş, Allah'tan başka kimse yokmuş" diyerek başlardı masala.

Açıktır ki böyle bir ortamda yaşamak ve böyle bir eğitimden geçmek, her zaman ve her yerde kalpte Allah'ın zikrini ve dilde O'nun ismini anmayı sağlar. Ama zulmet dolu bir dönemi de atlattık biz; o dönemde Allah'ın ismini unutmuştuk; şehirlerin kapıları, duvarları ve hatta elbiselerin tümü batı kültürü ve sanatçıların resimleriyle dolup taşıyordu. Fakat İslâm sayesinde tekrar şehirlerin, caddelerin duvarları ve tablolar Allah'ın zikriyle donandı.

Varlıkların Tesbihi

Tüm varlık âlemi, yedi kat göklerden tutun yere ve bu ikisinin arasındaki şeylere kadar her şey O'nu tesbih etmektedir.¹ Kuşlar gibi canlılar; dağ² ve yıldırım³ gibi cansızlar hepsi O'nu tesbih etmekte; hem de bilinçli ve şuur üzere!

"Her biri kendi duasını ve tesbihini bilmiştir."⁴

Meleklerin tesbihi o kadar yaygındır ki Resulullah (s.a.a) bu hususta şöyle buyurmuştur:

1- Cuma, 1

2- Enbiyâ, 79

3- Ra'd, 13

4- Nur, 41

"Göklerde meleklerin namaz ve tesbih hâlinde olmadığı bir karış yer yoktur."¹

İmam Cafer Sadık şöyle buyuruyor:

"Hz. Davud Zebur'u okuduğu zaman ona eşlik etmeyen hiçbir dağ, taş ve kuş kalmazdı."²

Hadislerde şöyle geçer:

"Dört ayaklı hayvanların yüzlerine vurmayın; çünkü onlar tesbih hâlinedirler."³

"Eğer gaybe gözün açılırsa
Cihanın zerrelere sırdaşın olur.
Suyun sesi, toprağın sesi, gülün sesi
Gönül sahiplerine aşikâr olur.
Âlemin tüm zerrelere gizlice
Gece-gündüz seninle konuşur olur:
Biz duyarız, görürüz ve uyamayız
Biz siz yabancılara karşı suskun oluruz."

Bir grup serçe öterek ederek İmam Seccad'ın (a.s) karşısından geçince İmam etrafındakilere dönerek, "kuşlar her sabah Allah'ı tesbih ederek günlük rızklarını isterler." buyurdu.⁴

Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki:

"Hayvanlar Allah'ın tesbihini zayi ettiklerinde ölürler."⁵

Bazıları da şöyle demişlerdir: "Varlıklar tesbih ve secde ediyorlar" sözünden hakikî anlam değil, mecazî anlam kaste-

---

1- Kurtubî Tefsiri, c.8, s.5581

2- Nuru's-Sekaleyn Tefsiri, c.3, s.444

3- Nuru's-Sekaleyn Tefsiri, c.3, s.168

4- el-Mizan Tefsiri, c.13, s.206

5- el-Mizan Tefsiri, c.13, s.203

dilmiştir. Güzel bir tablo ressamın zevkini, şiir divanı şairin üstünlüğünü gösterir; varlıkların esrarengiz yapıları da Allah Tealâ'nın ilim, güç, hikmet ve dikkatine tanıklık eder, O'nu her türlü kusur ve eksiklikten münezzehtir. Varlıkların tesbihinin anlamı işte budur.

Oysa birincisi, bunun hiçbir delili yoktur. İkincisi, kelimenin zahirî anlamını esas almak imkansız olduğu durumda sadece teville başvurulur; **"Allah'ın eli ellerinizin üstündedir."**¹ ayetinde olduğu gibi; cisimlerde olduğu gibi Allah için el düşünemediği için "Allah'ın eli"nden "güç" kastedildiği sonucuna varırız. Ayetin anlamını bilmediğimiz için tevil yapmaya hakkımız yoktur.

Nasıl teville baş vurabiliriz?! Oysa Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"O'nu övgüyle tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, ama siz onların tesbihlerini anlayamazsınız."²

Nasıl teville baş vurabiliriz?! Oysa Kur'ân şöyle buyuruyor:

"Size ilimden pek az bir şey verilmiştir."³

Defalarca Kur'ân-ı Kerim'de, sonsuz ilme bağlı olan Resulullah'ın (s.a.a) **"ben bilmem"**⁴ buyurduğunu görmekteyiz. Eğer biz de "bilmiyoruz ve anlamıyoruz" dersek ne olur sanki?

İlginç olanı şu ki Allah Tealâ bu bilgisizliğimizi apaçık bir şekilde bize bildirmiştir: **"Ama siz onların tesbihlerini anlaya-**

1- Fetih, 10

2- İsrâ, 44

3- İsrâ, 85

4- Bu cümle Kur'ân-ı Kerim'de dört defa tekrarlanmıştır ve bu cümleden Enbiyâ, 109. ayettir.

mazsınız." Fakat gururlu beşer, "varlık âleminin sırlarını ve bu cümleden varlıkların tesbihini anlamıyorum." demeye rıza göstermez.

Kur'ân-ı Kerim açıkça şöyle buyurmuyor mu: Hudhud Sebe kavminin güneşe taptığını öğrenerek onu Süleyman'a bildirdi, dedi ki: Sebe bölgesinin padişahı bir kadındır; Sebe padişahı büyük bir tahta oturmuş ve halkı güneşe tapıyor.¹

Gökteki hudhud nere, yerin ismini bilmek nere, erkekle kadını tanıması, padişahla halkı ayırt etmesi, tevhitte şirki tanıması ve benzeri şeyleri bilmesi nere?! Bütün bunlar varlıkların şuuru olduğunu göstermektedir.

Kur'ân-ı Kerim şöyle buyurmuyor mu: Karıncalardan biri diğer karıncalara, *"Yuvalarınıza girin; Süleyman'ın ordusu geçerken farkına varmadan sizi ezmesin."* dedi?!

Bu ayetlerde, insanların hareketlerini ve isimlerini (Süleyman) bilmek, mesleklerini (askeri), onların ayaklarının altındaki şeylere dikkat etmediklerini bilmek ve o karıncanın diğerlerine acıması bütün bunlar bizlere varlık âleminin idrak sahibi ve şuurlu olduğunu göstermektedir.

Eğer şuurun varlığını kabul ediyorsak, -ki Kur'ân-ı Kerim'in açık naslarından hareketle kabul etmeliyiz- artık varlıkların tesbihi hakkında gereksiz yorumlara baş vurmanın anlamı ve gereği kalmaz.

1- Neml, 22-27

2- Neml, 18

KUNUT

Kunut, lügatta "huzuyla itaat" anlamındadır. Allah Tealâ'nın Hz. Meryem'e hitaben buyurduğu şu söz de bu anlamda kullanılmıştır:

"Ey Meryem, Rabbine divan dur."¹

Ancak namazla ilgili olarak söz konusu edildiğinde, tüm namazların ikinci rekâtında okunan dua kastedilir.

İmam Cafer Sadık (a.s), "**Bütün gönlünle O'na yönel.**" ayetinin tefsirinde şöyle buyuruyor:

"Ayetin orijinalinde geçen "tebettel"den maksat, namazda dua için elleri kaldırmaktır."²

"Tebettel" sözlükte "Allah'tan başkasından ümit kesmek" anlamına gelir.³

Kur'ân-ı Kerim, "**Rabbinize yalvararak ve gizlice dua edin.**"⁴ buyurmaktadır. Allah'a yalvarma ve tazarru etmenin nişanelerinden biri de dua için elleri kaldırmaktır. Fakir ve muhtaç olan insan mutlak zengine el açar, sadece O'ndan ister ve O'ndan başkasına gönül vermez.

1- Âl-i İmrân, 43

2- Vesailu'ş-Şiâ, c.4, s.912

3- Müfredat-ı Ragıb

4- A'râf, 55

Evet, namazda kunut tutmak müstehaptır; fakat o kadar önemsenmiştir ki İmam Rıza (a.s) Me'mun'a mektubunda şöyle yazmıştır:

"Kunut günlük namazların tümünde, farz bir sünnettir."¹

Elbette bu sözden İmam'ın maksadı kunutun önemini vurgulamaktır. Nitekim, insan rükûya varmadan önce kunut okumayı unutursa, rükûdan sonra kaza etmesi müstehaptır, secdede hatırlarsa selâmdan sonra kaza edebilir.

Kunut adabında şöyle geçer: Elleri yüzün karşısına kadar kaldırın; ellerin için göğşe baksın; iki eli birbirinin yanında tutun ve baş parmak dışında diğer parmakları birbirine bitiştirin. Dua okurken ellerinizin içine bakın ve duayı -namazı cemaatte kılıyorsanız- cemaat imamının duymayacağı şekilde yüksek sesle okuyun.²

Kunutun özel bir duası yoktur, insan istediği duayı okuyabilir; duanın Arapça olması da gerekmez, herkes kendi diliyle isteklerini isteyebilir. Elbette ki Kur'ân dualarını ve Ehlibeyt İmamları'nın (a.s) okudukları duaları okumanın apayrı bir fazileti vardır.

Namazların Kunutu

Namazların tümünde kunut sayısı aynı değildir; beş vakit namazın her birinde, ikinci rekâtın rükûsundan önce bir kunut vardır. Fakat iki rekât olan cuma namazında iki kunut vardır; biri birinci rekâtın rükûsundan önce, diğeri ise ikinci rekâtın rükûsundan sonra.

1- Biharu'l-Envar, c.82, s.197

2- Tevzihu'l-Mesail'de kunut meseleleri

İki rekât olan Ramazan ve Kurban Bayramı namazında dokuz kunut vardır; beş kunut arka arkaya birinci rekâta rükûdan önce ve dört kunut da ikinci rekâta; ama bu kunutların özel bir duası vardır.

İki rekât olan ve her rekâta beş rükû yapılan Ayat namazında ikinci, dördüncü, altıncı, sekizinci ve onuncu rükûlardan önce kunut okunması müstehaptır; fakat onuncu rükûdan önce bir kunut okumak da yeterlidir.

Bir rekâtlık olan ve gece namazının sonunda kılınan Vitir namazında uzun bir kunut vardır ve onda bir çok duanın okunması müstehaptır; örneğin 70 defa istiğfar etmek, 300 defa "el-afv" demek ve kırk mümine dua etmek.

Yağmur namazında da bayram namazı gibi birinci rekâta beş kunut, ikinci rekâta ise dört kunut vardır.

Her halükârda, kunutu uzatmak müstehaptır. Ebuzer, Resulullah'a (s.a.a), "Hangi namaz daha üstündür?" diye sorunca, şöyle buyurdu: *"Kunutu uzun olan namaz; kunutunu uzatan kimse kıyametin korkunç menzillerinde daha rahat olur."*¹

Masum Kişilerin Kunutu

İbn Mesud, Müslüman olmasının nedenini Resulullah (s.a.a), Hz. Ali (a.s) ve Hz. Hatice'nin kıldığı üç kişilik namazı ve onların uzun kunutunu görmesi olduğunu söylemektedir.²

Âl-i Yâsîn ziyaretinde Hz. Mehdi'ye (a.f) selâm verirken şöyle diyoruz:

"Selâm olsun sana namaz kıldığın ve kunut okuduğun an."

1- Biharu'l-Envar, c.82, s.200

2- Biharu'l-Envar, c.38, s.280

Masumlardan her birinin kunutta okudukları uzun dualar nakledilmiştir; zamanımız müsait olmadığı için onlara değinmeyeceğiz. Kunuttaki bu kadar bereketlere rağmen Ehlisünnet'te bunun uygulanmayışı insanı hayrete düşürmektedir; Hz. Ali ve Hulefa-i Raşidin namazlarında kunut okumuyorlar mıydı ki?

Kunutta sadece kendimizi ve şahsî isteklerimizi düşünmeyelim. Hz. Zehra (s.a) "Önce komşu, sonra evin içi"¹ buyuruyor. Allah Tealâ, diğerleri için dua edenin şahsî isteklerini kabul edeceğini vaadetmiştir.

Kunutta din düşmanlarına beddua etmeli, Allah'tan İslâm ve Müslümanların zaferini dilemeliyiz.

Resul-i Ekrem (s.a.a) kunutunda bir grubun ismini söyleyerek lânet ediyordu. Hz. Ali (a.s) de namazının kunutunda Muaviye ve Amr-ı As'a lânet ediyordu.² Her halükârda, tevelli ve teberri dinimizin bir parçası ve hatta temelidir:

"Din sevgiden ve buğzden başka bir şey değildir."³

1- Biharu'l-Envar, c.43, s.81

2- Biharu'l-Envar, c.82, s.201

3- Biharu'l-Envar, c.68, s.63

TEŞEHHÜD VE SELÂM

Teşehhüd

"Eşhedu en la ilâhe illellah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluh. Allahumme salli alâ Muhammedin ve Âl-i Muhammed"

Namazın farzlarından biri de, ikinci ve son rekâta okunan teşehhüttür. Teşehhütte, Allah Tealâ'nın birliğine, peygamberi Muhammed'in (a.s) risaletine tanıklık etmekteyiz. Gerçi ezan ve ikamede buna defalarca tanıklık etmişizdir; fakat orası namazın girişi, burası ise namazın çıkışıdır.

Bu kadar tekrarın hikmeti, insanın çok çabuk gaflete ve unutkanlığa düşmesinde yatıyor. Bu cümleler, tıpkı insanın gemisini olayların dalgalarında koruyan bir ip gibidir.

Tevhid Sloganı

"La ilâhe illallah" bütün peygamberlerin ilk sloganıdır.

"La ilâhe illallah" bütün ilim sahiplerinin meleklerle birlikte ikrar ettiği tanıklıktır: **"Allah, kendisinden başka tanrı olmadığına şahitlik etti. Melekler ve ilim sahipleri de O'ndan başka tanrı olmadığına adaletle şahitlik ettiler."**¹

"La ilâhe illallah", her Müslüman'ın dünyaya geldiğinde duy-

1- Âl-i İmrân, 18

duğu, ölünce kendisiyle teşyi edildiği ve mezarda telkin edildiği bir kelimedir.

"La ilâhe illallah", Allah Tealâ'nın yanında en sevimli kelime ve terazide en ağır ameldir.¹

"La ilâhe illallah", Allah'ın, içeri giren kimsenin azaptan güvende olacağı sağlam kalesidir.

"La ilâhe illallah kelimesi benim sağlam kalemdir; kim benim sağlam kaleme girerse azabımdan güvende olur."²

"La ilâhe illallah", küfürle İslâm'ın sınırırđı; her kâfir bu kelimeyi söyleyerek İslâm'ın güvencesi altına girer. Resulullah (s.a.a), düşman askerlerinden birinin "La ilâhe illallah" söylemesini önemsemeyerek öldüren bir Müslüman'ı eleştirerek şöyle buyurmuştur:

"Kim bu kelimeyi söylerse, bunu söylemekte gerçekçi olduğunu bilmezsek bile güvende olur."³

"La ilâhe illallah", Müslümanların kıyamette Sırat köprüsünden geçerken sloganırđır.⁴

Tarihte, Ebucehl'in Resulullah'a (s.a.a), "biz 360 putu bırakıp da tek ilâhı mı kabul edelim? Biz 10 kelime söylemeye razıyız, fakat bunu söylemeye asla." dedi. Fakat Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor: "Sizi izzet ve kudrete ulaştıracak ve sizi bütün ümmetlerden üstün kılacak olan cümle budur işte."⁵

1- Biharu'l-Envar, c.93, Tahlik ve Fazluh babı

2- Biharu'l-Envar, c.3, s.13

3- Nisâ Suresi'nin "Size selâm verene, sen mümin değilsin, demeyin." şeklindeki 94. ayetine işaretidir.

4- Camiu'l-Ahadis, c.1, s.188

5- Ferazha-i ez Tarih-i İslâm, s.111

İmam Hüseyin'in (a.s) Arefe duasına ve İmam Seccad'ın (a.s) Şam'daki hutbesine bakacak olursak, Allah velilerinin tüm varlıklarıyla bu şehadette bulduklarını, hatta bu şehadetlerine yer ve zamanı tanık tuttuklarını görürüz.

Teşehhütte "La ilâhe illallah" cümlesiyle yetinmiyoruz; aksine "Vahdehu la şerîke leh=tektir; O'nun ortağı yoktur" diyoruz. Ne yaratışta, ne varlık âlemini idarede ve ne de kanun koymada şeriki yoktur: "**Mülkte ortağı olmayan**"¹ Allah'a kulluk Allah velileri için en büyük iftihadır: " İzzet olarak bize, senin kulun olmak yeter."²

Allah'a kulluk etmek, insanın tüm kayıt ve bağlardan özgür olması demektir; bu, insana öyle bir güç verir ki hiçbir süper güçten korkmaz artık. Firavun'un eşi Allah'ın kulu olması nedeniyle öyle etkilenmez bir unsur hâline geldi ki Firavun'un parası ve gücü onda hiçbir etki bırakmadı ve Firavun herkesi kendine kul-köle ettiği hâlde, o, yalnız Allah'ın kuluydu ve tarihin bütün erkekleri ve kadınları için örnek olacak bir makama erişti:

"Allah inananlar hakkında da Firavun'un karısını misal verdi."³

Her halükârda, Peygamber'in kulluğuna tanıklık etmek onun risaletine tanıklık etmekten önce gelir, bundan alınacak dersler ve mesajlar vardır. "Eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluh=Şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir."

Peygamberlik ve risalete tanıklık etmek, tüm beşerî mektepleri reddetmek demektir. Son peygamberin risaletinin ebedî

1- İsrâ, 111

2- Biharu'l-Envar, c.77, s.402

3- Tahrîm, 11

ve evrensel oluşunu kabullenmek, bütün tağutları reddetmek anlamındadır.

Hız. Muhammed'in (s.a.a) risaletine tanıklık etmek, Allah Tealâ'nın tüm peygamberlerden aldığı bir sözdür, eğer onun peygamberliğini kabul etmeyecek olsalardı peygamberliğe ulaşmazlardı.¹ Dolayısıyla, "Eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluh=Şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir." diyen sadece ben değilim; aksine bütün peygamberler bunu ikrar etmektedirler.

Halis Tevhid

Günümüzde Allah'a tapanların çoğunun sorunu dille "La ilâhe illallah" söyleyip amelde Allah'tan başkasına yönelmeleri, izzet ve kudreti başka yerlerde aramalarıdır. O'ndan başkasına itaat edip O'ndan başkasına aşk beslemekteler.

Gerçekten şirk insanın kendisine karşı işlediği büyük bir zulüm ve Rabbine karşı da edepsizliktir. "**Allah'a ortak koşmak (şirk), büyük bir zulümdür.**"² Çünkü ortağı olmak, işlerde zaaf ve acizliğin nişanesi, Allah'ın eşi ve benzeri olması anlamındadır; oysa Allah Tealâ hakkında bunların bir anlamı yoktur.

Risalet Tanıklık

"Eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluh"

Kulluk, peygamberlerin eriştiği en yüksek makamdır; risalet ve nübüvvet makamı için bir ön hazırlıktır.

Hız. Peygamber'in (s.a.a) miraca yükselmesini sağlayan şey, onun sunmuş olduğu kulluktur:

1- Âl-i İmran, 81

2- Lokmân, 13

**"Geceleyin kulunu Mescid-i Haram'dan yürüten mü-
nezzehdir."¹**

Yine ona vahyin inmesini sağlayan husus, kulluktur:

"Kulumuza indirdiğimiz."²

Allah Tealâ da peygamberlerini sunmuş oldukları kullukla övmekte, Hz. Nuh (a.s) hakkında buyurmaktadır ki:

"Doğrusu o çok şükreden bir kuldu."³

Hz. Davud hakkında ise şöyle buyuruyor:

"Ne güzel kuldu!"⁴

Peygamberlerle buluş sahibi insanların bir farkı da işte bun-
da yatmaktadır: Onlar üstün zekaları, yaptıkları sürekli ça-
lışmalar ve gerçekleştirdikleri deneyler sonucu istediklerine
ulaşmışlardır; ancak peygamberler Allah'a kulluk ve Allah'ın
lütfüyle istedikleri sonuca varmış, mucize gösterebilmişler-
dir. Kısacası kulluk peygamberlerin eriştiği tüm makamların
kaynağıdır.

Peygamberlerin kulluğunu ikrar etmek, bizi Allah velilerinin
makamları hususunda her türlü ifrat ve aşırılığa düşmekten
alıkoyar, yaratıkların en üstünü olan Hz. Peygamber'in de
(s.a.a) Allah'ın kulu olduğunu anlamamıza yardımcı olur.

Açıktır ki bu tanıklık gerçek ve sadakatle olmalıdır; yoksa,
münafıklar da Resulullah'ın (s.a.a) yanında onun peygamber-
liğine tanıklık ediyorlardı; Kur'ân-ı Kerim şöyle buyuruyor:
"Allah, senin O'nun peygamberi olduğuna tanıklık eder, fa-

1- İsrâ, 1

2- Bakara, 23

3- İsrâ, 3

4- Sâd, 30

kat münafıklar yalan söylüyorlar; çünkü onların tanıklıkları sadakatle değildir."¹

Salâvat

"Allahumme salli alâ Muhammedin ve Âl-i Muhammed"

Tevhid ve risalete tanıklık ettikten sonra, Muhammed ve Ehlibeyti'ne salâvat getiririz.

Salâvat, İslâm'ın değerli peygamberinin Ehlibeyt'ine sadakat, sevgi ve muhabbetin nişanesidir, Kur'ân-ı Kerim bu sevgiyi Resulullah'ın (s.a.a) risaletinin mükâfatı bilmıştır.²

Salâvat, insanın paslanmış ruhunu parlatır³ ve nifakın kökünü kazır.⁴ Salâvat, günahların temizlenmesi için bir etken,⁵ gökyüzünün kapılarının açılması için bir vesile,⁶ meleklerin insan hakkında dua etmesine ve bağışlanma dilemesine bir sebep⁷ ve kıyamet günü Resulullah'a (s.a.a) yaklaşıarak onun şefaatine erişme vesilesidir.⁸

Hayırlı akıbeti olan, dünyadaki son sözü salâvat olan kim-sedir.⁹

Allah Tealâ önce kendisi peygambere salâvat getirmekte ve sonra da bize emretmektedir:

1- Münafıkûn, 1

2- Şûrâ, 23

3- Vesailu's-Şiâ, c.4, s.1216

4- Usul-i Kâfi, c.2, s.492

5- Biharul-Envar, c.94, s.54

6- Vesailu's-Şiâ, c.4, s.1220

7- Miratu'l-Ukul, c.12, s.109

8- Biharul-Envar, c.94, s.63

9- Vesailu's-Şiâ, c.4, s.1216

**"Allah ve melekleri, Peygamber'e salât ederler. Ey inan-
anlar, siz de ona salât edin ve içtenlikle selâm edin."**¹

Bu ayetten ve onunla ilgili olarak nakledilen hadislerden şu nükteler aydınlığa kavuşur:

1- Salâvat, dille yapılan bir saygıdır; fakat bundan önemli-
si amelen itaat etmektir ve "*içtenlikle selâm edin*" cümlesi de
buna işaret etmektedir.

2- Allah ve meleklerin salâvatı süreklidir: "*Salât ederler.*"

3- Allah'ın salâvatı keramet, meleklerin salâvatı rahmet ve in-
sanların salâvatı ise duadır.

4- Hadislerde şöyle geçer: Allah Tealâ Hz. Musa'ya (a.s), "*Mu-
hammed ve Ehlibeyt'ine salâvat getir; çünkü ben ve meleklerim ona
salâvat getirmekteyiz.*" diye hitap etti.²

5- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "*Allah'ı anmak ibadet-
tir; beni anmak da ibadettir; benim halifem Ali b. Ebutalib'i (a.s)
anmak da ibadettir.*"³

6- Hadislerde şöyle geçer: Duaların kabul olması için duadan
önce salâvat getirin.⁴

[Şunu da hatırlatmakta yarar vardır ki,] sadece Resulullah'ın
(s.a.a) ismini duyduğumuzda salâvat getirmek yetmez, onun
mübarek ismini yazdıktan da sonra salâvat yazmak müste-
haptir. Resulullah (s.a.a) buyurmuştur ki:

"Kim yazısında bana salâvatı kaydederse, ismim yazılı ol-
duğu müddetçe melekler onun için bağışlanma dilerler."⁵

1- Ahzâb, 56

2- Nuru's-Sekaleyn Tefsiri, c.4, s.305

3- Biharul-Envar, c.94, s.69

4- Biharul-Envar, c.94, s.64

5- Biharul-Envar, c.94, s.71

Salâvat Nasıl Getirilmelidir?

Ehlişünet'in kaynak kitaplarında Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakledilmiştir: Salâvat getirirken, Hz. Peygamber'in (s.a.a) isminin peşinden kesinlikle Ehlibeyt'inin (a.s) de ismini ekleyin; aksi durumda salâvatınız eksik ve kısır olur.¹

ed-Dürrü'l-Mensûr tefsirinde Ehlişünet'in en önemli kitaplarından olan Sahih-i Müslim, Buhari, Tirmizî, Nesaî, Ebu Davud ve İbn Mace'den şöyle nakledilmiştir:

Adamın biri Resulullah'a (s.a.a), "biz sana nasıl selâm vereceğimizi biliyoruz; ama nasıl salâvat getirmemiz gerektiğini bilmiyoruz." dedi. Resulullah (s.a.a) şöyle deyin buyurdu: "Allahumme salli alâ Muhammedin ve alâ Âl-i Muhammed, kema salleyte alâ İbrahim ve Âl-i İbrahim. İnneke Hamidun Mecid."²

Şafiilerin imamı Şafiî bu konuyu şiirinde şöyle dile getirmiştir:

"Ey Resulul'un Ehlibeyt'i, sevginizi,
İndirdiği Kitab'ta farzı kılmıştır Allah.
Sizin yüce şanınız için yeter şu ki,
Size salât etmeyenin namazını batıl kılmış Allah."³

Namazda Ehlibeyt'i (a.s) anmak, Resul-i Ekrem'den (s.a.a) sonra diğerlerinin değil, onların izinden hareket etmemiz gerektiğini gösterir. Aksi durumda, yollarını sürdürmeye gerek olmayan kimselerin isimlerini anmak, hele bir de namazda olursa, boş bir iş olur.

Adamın biri kendini Kâbe'ye yapıştırmış salâvat getiriyordu, fakat Âl-i Muhammed'in ismini söylemiyordu; İmam Cafer

---

1- Numune tefsirinden naklen, c.17, s.420

2- el-Mizan tefsiri, c.16, s.365 ve Sahih-i Buharî, c.6, s.151'den naklen.

3- el-Gadir

Sadık (a.s) -bunu görünce- "*Bu, bize haksızlıktır.*" buyurdu.¹

Resulullah (s.a.a) buyurmuştur ki:

"Ehlibeytimi salâvattan mahrum edenler, kıyamette cen-
netin kokusunu alamayacaklardır."²

Allah'ın (c.c), Resulullah'ın (s.a.a) ve Ehlibeyt'inin isimleri-
nin anılmadığı toplantılar da kıyamet günü hasrete neden
olacaktır.³

İlginç olan şu ki, rivayetlerde şöyle geçer:

"Allah'ın peygamberlerinden birinin ismi anıldığında
önce Muhammed ve Ehlibeyt'ine salâvat getirin, sonra o
peygamberi selâmlayın."⁴

Resulullah (s.a.a) da şöyle buyuruyor:

"Asıl cimri, benim ismimi duyduğu hâlde bana salâvat getir-
meyendir. O, insanların en zalimi ve en sadakatsizidir."⁵

Selâm

Salâvat zikrinden sonra, üç selâm verilir: Biri Resulullah'a
(s.a.a), ikincisi Allah velilerine ve üçüncüsü de müminlere ve
din kardeşlerimize.

Allah Tealâ "**Ey inananlar, siz de ona salât edin ve içtenlikle
selâm edin**" ayetinde, Resulullah'a (s.a.a) salâtın ardından ona
selâm vermeyi emrediyor; dolayısıyla, namazda salâvattan
sonra ona selâm vermekteyiz:

1- Vesailu'ş-Şiâ, c.4, s.1218

2- Vesailu'ş-Şiâ, c.4, s.1219

3- Usul-i Kâfi, c.2, s.497

4- Biharul-Envar, c.94, s.48

5- Vesailu'ş-Şiâ, c.4, s.1220

"es-Selâmu aleyke eyyuhe'n-nebiyyu ve rahmetullahi ve berekâtuh."

İftitah tekbiriyle halktan kopup Hakk'a bağlandık. Namazın sonunda da önce varlık âleminin gülüne, yani Resul-i Ekrem'e (s.a.a) ve sonra da Allah'ın salih kullarına selâm veririz:

"es-Selâmu aleyna ve alâ ibadillahi's-salihin."

Bu selâm bütün geçmiş peygamberleri, vasileri ve masum imamları kapsar.

Allah Tealâ'nın kendisi de peygamberlerini selâmlamıştır:

"Selâm olsun gönderilen elçilere."¹

"Selâm olsun Nuh'a."²

"Selâm olsun İbrahim'e."³

"Selâm olsun Musa ve Harun'a."⁴

Selâmla, kendimizi Allah'ın salih kullarına bağlamaktayız. Zaman ve mekân sınırlarının ötesinde bir ilişki ve bağla, tarih boyunca -gelip geçen ve gelecek olan- salih kullarla el ele vermekteyiz.

Sonra din kardeşimiz olan günümüzde yaşayan müminlere geliyor sıra; onlar Müslümanların cemaatine katılmış ve bizimle bir safta yer almışlardır. Onlara ve Müslümanların topluluğunda hazır olan meleklerle ve yine bizim için görevlendirilen iki meleğe selâm vermekteyiz:

"es-Selâmu aleykum ve rahmetullah-i ve berekâtuh."

1- Saffât, 181

2- Saffât, 79

3- Saffât, 109

4- Saffât, 120

Namaza Allah'ın adıyla başlayıp Allah'ın kullarına selâm vererek bitiriyoruz.

Bu selâmlarda, sıralamayı gözetmeye de dikkat ediyoruz, önce Resulullah'a (s.a.a), peşinden diğer peygamberlere, velilere ve salihlere ve son olarak da onların takipçilerine ve müminlere selâm veriyoruz.

Selâmın Siması

Selâm, Allah'ın isimlerinden biridir.

Selâm, cennet halkının birbirlerine esenlik dilekleridir.

Selâm, cennete girenlere meleklerin esenlik dilekleridir.

Selâm, Rahim olan Allah'ın mesajıdır.

Selâm, Kadir gecesinde sunulan ve insanların kendisiyle ağırlandığı şeydir.

Selâm, Müslümanın Müslüman üzerindeki ilk hakkıdır.

Selâm, her söze ve yazıya başlamanın anahtarıdır.

Selâm, her türlü korku ve kötülükten güvence belgesidir.

Selâm, en basit güzel ameldir.

Selâm, tevazu ve alçak gönüllülüğün nişanesidir.

Selâm, barış bildirisidir.

Selâm, iki insanın birbirine ilk hediyesidir.

Selâm, Allah kulları için sağlık ve selametlik dileğidir.

Selâm, evrensel barışa davettir.

Selâm, ümit ve sevinç vericidir.

Selâm, geçmiş kırgınlıkları gidericidir.

Selâm, varlığını belirtmek ve giriş izni istemektir.

Selâm, giriş ve çıkışta en güzel sözdür.

Selâm, dilde hafif, fakat terazide ağır olan bir sözdür.

Selâm, toplumun ıslahı yönünde ıslahçılara yol göstericidir.

Selâm, muhatabı ölülerle diriler olan bir sözdür.

Selâm, tazim ve ikram belirtisidir.

Selâm, Allah'ın rızasına ve şeytanın gazabına neden olur.

Selâm, kalplere neşe ve mutluluk kazandırır.

Selâm, günahların keffareti ve iyiliklerin çoğalmasını sağlar.

Selâm, üns ve dostluk mesajıdır.

Selâm, kibir ve bencilliğin ilacıdır.

Selâm, ilâhî bir edeptir.

Selâm, bütün hayır ve iyilikleri hoş görmektir.

Selâm, verilmediği takdirde cimriliği, kibiri, inzivayı, küskünlüğü ve yakınlarla ilişkiyi kesmeği beraberinde getirir.

Selâm, insanların başının üzerine yaydığımız rahmet bulutudur; dolayısıyla "selâmın lekum=selâm size olsun" değil, "selâmın aleykum=selâm sizin üzerinize olsun." diyoruz.

Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor:

"Ben ölünceye kadar çocuklara selâm vermeyi terk etmem."¹

Selâm vermek müstehap olsa da selâmı almak farzdır; ancak selâm verenin sevabı, selâmı alanın sevabından onlarca kat fazladır.

Hadislerde şöyle geçer: Süvari olan yayaya, ayakta olan oturana, içeri giren içeridekilere selâm versin.²

Kur'ân-ı Kerim de şöyle buyuruyor:

1- Biharu'l-Envar, c.16, s.98

2- Biharu'l-Envar, c.84, s.277

"Bir selâm ile selâmlandığınız zaman siz de ondan daha güzeliyle selâm verin."¹

Allah'ın Selâmı, Rahmeti ve Bereketi Üzerinize Olsun

1- Nisâ, 86

NOT:

NOT:

NOT: